

MS

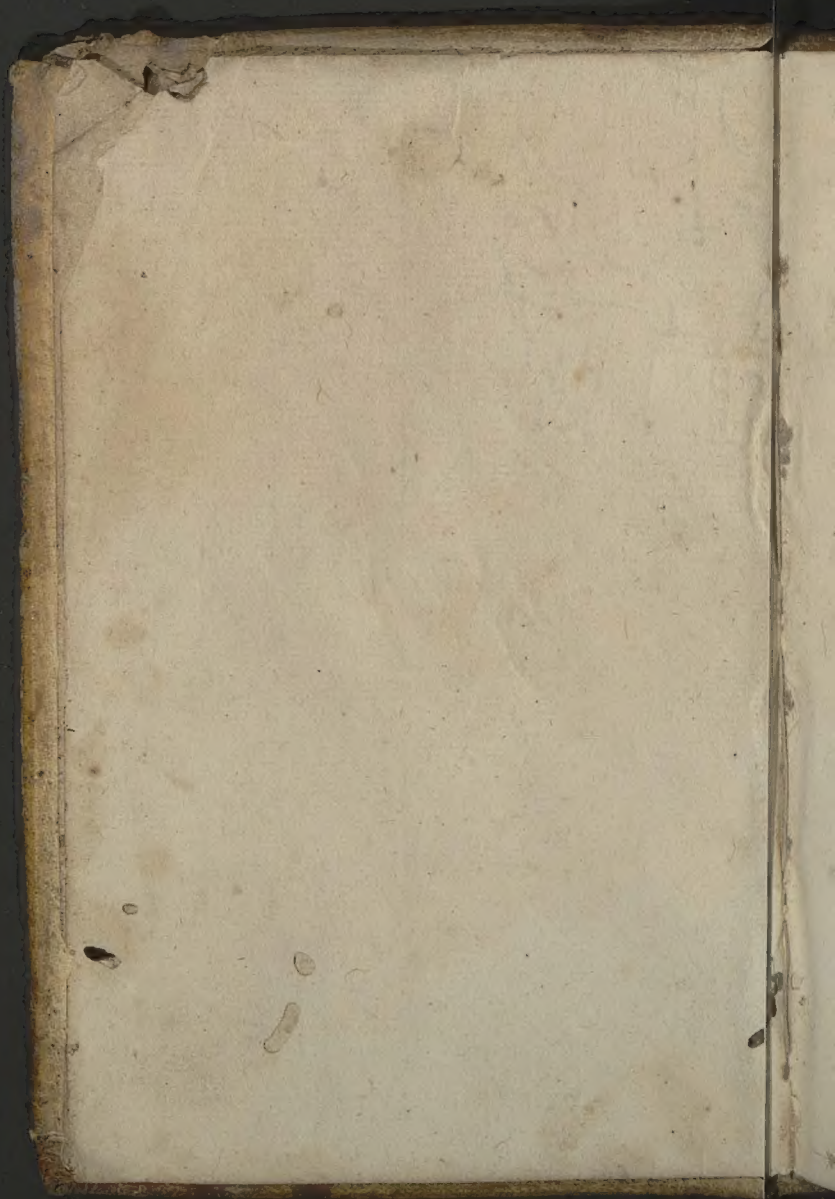
D

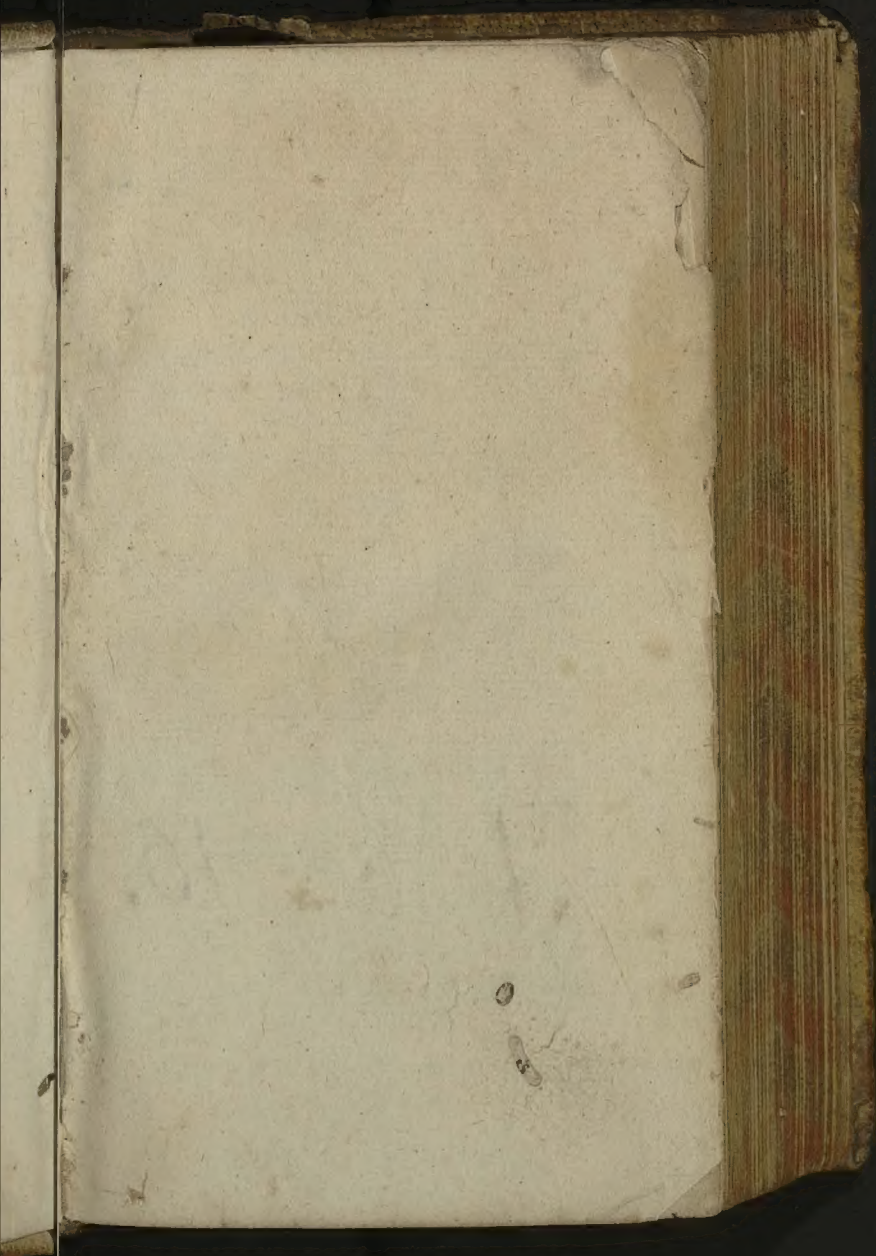
D

D

1355.

Theat
2997

16 15.

VERIDICVS

BELGICVS,

QVEM AVCTOR

AVXIT, RECENSUIT:

E BELGICO

LATINVM REDDIDIT

AN. DR.

Accessit APOCALYPSIS BATAVICA,
item auctior, emendatior.

Anno partæ salutis M. DC. XXVI.

Teol. 2997(c)

I No
me.
nos N
uentu
redditu
antè pa
inspex
relegi,
sensui,
des ma
Apoca
nam ex
erpret
ratifia

que
ce ac

AMICE LECTOR,

3

INCIDIT non ita pridem in manus
meas, institutum inter duos Hispanos
Nobiles, Pelagium & Bona-
uenturam, de rebus Belgicis, Belgico
redditum sermone, Colloquium, nec non
intè paulò APOCALYPTIS BATAVICA.
inspexi, legi; &, quia perplacebant,
elegi, pretiūque operæ facturum me
sensui, si Hispanos illos Latinè loquen-
tes inducerem; ut, quæ tum ipsi, tum
Apocalypsis illa, reuelant mysteria, et-
iam exteris innotescant, quibus hac in-
terpretatione mea non mediocriter me
gratificaturum confido. Vale & frueri.

PELAGIVS.

SVMVM mihi, iam abhinc biennio
& amplius, fuit tecum, clarissime Bo-
nauentura, coram agendi desiderium,
ut quæ ad bellum resque Belgicas attinent, a-
mitè ac sincerè me edoceres: scio namque, à

A 2

nemi-

nemine mihi aut fidelius, aut certius, tum quæ iam antè toto Belgici belli tempore contingere, tum quæ adhuc futura imminet & expectantur, posse enarrari. etenim & ætas tua grauior, vtpote iam annos octoginta transgressa, & summa rei bellicæ peritia atque experientia, mihi irrefragabilis instructoris instar futura sunt. Quis enim te potius, quoad omnes euentus & successus id ipsum præstet; vtpote qui vnâ cum Duce Albano ad bellum Belgicum ex Hispania profectus es, & annis plus quinquaginta, varijs muneribus bellicis cum laude defunctus, arma tractasti?

BONAVENTURA.

Hanc mihi voto desiderioque tuo vsquequaque satisfaciendi occasionem oblatam, non minùs sanè gaudeo, quàm ipse posses. etenim volupe mihi & honori futurum est, ad singula interrogata respondere; cum fide tamen, quantum in me erit; adèò vt nec gentis nostræ negligentiam propugnaturus, nec hostis generositati, & industriæ vel in minimo sim derogaturus. hoc, quippe canos & annos dedecet meos; cum præter sempiternam apud Deum mercedem aliud mihi iam in vita expectandum non restet, nullumque, illo vno excepto, à cuius benignis manibus vita mea omnis dependet, me timere oporteat.

PELAG. Non possum non ingentes de insigni

gni hoc tuo in me affectu tibi gratias agere. Ides namque ætatis meæ imperitiam, vt qui quartum & vigesimum necdum transgressus im annum: aueo proinde, quàm fieri potest reuissimè, res Belgicas per te edoceri, vt, si frequcat, vel horæ spatio ediscam, quod ipse ex quinquaginta annorum vsu edidicisti. Et, e te verbis frustraneis æquo diutiùs morer, citre ex te ante omnia velim, in quo potissimùm Dux Albanus deliquerit.

BONAVENT. Paucis verbis, multa à me tibi etis declarari: & quis ego, qui magni illius Ducis gesta factaque fugillem, aut eius errores alijs diuulgem? imò quis, eius loco si fuisset, in terra ignota non turpiùs impegisset? quis, vniquaque ab hoste cinctus & pressus, semper a sibi in omnibus fuisset præsens & circumpectus, vt non aliquando cespitasset, etiam cecidisset, aut à debito rationis tramite deflexisset?

PELAG. Non est quod timeas: solum hinc meum es; abest hostis & æmulus, ac delator hinc nullus: ad postulata ergo mea respondeas, diuinaque mea dissoluas, obsecro.

BONAVENT. Nullatenus id tibi negare possum, imò nec aliud quidquam: dicam ergo de lo apertè, quod sentio, sine vilo, ne quis dicta arpat, ob eaque diem mihi dicat, metu. Semper ergo mihi Dux ille visus est errasse

Primò, in Belgicarum conditionum ac pro-

pensionum ignorantia; quæ non paucorum. & quidem grauissimorum, plerumque esse solet errorum mater.

Secundò, in morum asperitate & duritie, quæ apud Hispanos fortasse non displicuisset, apud Belgas non item. Tot annorum namque vsu experientiaque comperi, Belgas moderatam quamdam in rectoribus suis ac Dominis requirere affabilitatem, præuenientem seseque vltro offerentem benignitatem, facilem & beneuolum. atque ab omni verborum, animi, vultusque asperitate & acerbitate quàm remotissimum accessum. Non ducuntur nimia illâ Germanorum. qualis patres decet, grauitate; vti nec nimia illâ Gallorum, quæ matrum est, affectu profusione: verum moderato quodam & amabili affectu ac beneuolentia, qui nec effundat nimium, nec subducat quasi videri fugiens latere gaudens. In quo, meâ quidem sententiâ Dux errauit, dum prouincias has eodem prorsus, quo barbaros Indos bello subactos, & in seruitutem natos, modo regere voluit. Qui sanè, non minimus eius fuit error: cùm nullam orbe toto reperire gentem sit, minùs seruitutis patientem, quàm Belgas; vtpote quibus omnibus innatum est, vitam intolerabili huic dominatui posthabere, & mori mallem quàm foedè & turpiter cuipiam famulari.

Tertiò, in dissidentia de Belgis, quæ in ijs v

cissi

eissim nouam de ipso Duce diffidentiam gignebat. Hinc sinistræ vtrunque pullulabant suspiciones, hinc alter metuebat alterū. hinc quoque mira animorum alienatio, & indiscreta nascebatur æmulatio, quæ omnia tum verba, tum facta quàm potest pessimè interpretari, bonamq; intentionem in deteriore commutare gaudet. Vbi tabes hæc semel occupare animum cœpit, vix ei peritissimi medici medelam adferant: postquam enim diffidentia in hominū animo semel dominari, & in intimis eius fibris radices agere cœpit, vix eas quis, nisi simul & vitam & animam, euellat. Quidquid enim promiseris, quidquid donorum æmulo contuleris, imò effuderis, sinistri quid moliri velle iudicaris; quoque se affectus amplius & cordialius effundit, eo etiam magis increseit suspicio, vtpote semper verita, ne quis sub specioso hoc velamine lateat dolus, ne quod pretiosis hisce lancibus, & sapidis edulijs immixtum sit toxicum & aconitum. adeò quidem, vt plerumque non aliter hæc exui ac seponi possit diffidentia, quàm vel insigni aliqua partis alterutrius oppressione, vel vniuersali exterminio & intereptione, vel denique probrosa ab armis cessatione, aut pace satis infami.

Quartò, in nimia de seipso fiducia: quòd videlicet nihil vsq; adeò putaret arduum ac difficile, quod non se vel ingenij sui acumine ac

lagacitate, vel armis suis victricibus, felicem ad exitum speraret posse conducere: cùm tamen constans ea sit apud omnes orbe toto sapientes viros opinio, nomen sapientis non mereri, quisquis suis in rebus vno sui ipsius nititur iudicio, nec alienum dignatur inquirere.

Quintò, in hostium suorum contemptu & despicientia: atque hæc, vnica ipsorum corroborationis & incrementi fuit causa. Ac velut, dum quis paruum quoddam in corpore vulnus, exiguum initio morbum, pauculas in domo sua scintillas loco indebito ignientes negligit; valetudinem, vitam, & fortunas denique suas omnes extremum in discrimen conijcit: sic se periculo apertissimo exponit is, suum qui hostem ob paruitatem despicit, eum quæ interea per orium increfcere finit, vsque dum numero & viribus cum contemnite conferri & paritari queat. Sapientis ducis non est, hostem non curare, aut despiciere, etenim eæquæ bonorum iactura, honoris amissio, castrorum agrorum, prouinciarum, regnorum euersio ex hostium secuta sint contemptu & vilipendio, omnium gentium tum veteres, tum recentiores historię satis loquuntur.

Sextò, in prouinciæ & locorum illius ignorantia. Taceo hîc autem, quàm irreparabile, varias apud gentes (vbi domesticæ illarum produnt historię) sit è regionis, terræ, locorum quæ

patriorum ignoratione damnum consecutum, sempiterna plurimorum illustrium ac magnorum Imperatorum cum infamia ac probro. Iam liquet, nihil usque eò Duci nostro nocuisse, quàm ciuitatum & arcium Hollandicarum ac Zelandicarum situm, oportunitatem, muniti-
onem, robora nesciuisse. Si enim sub aduentus sui initium, cum primum hostium impetum feliciter satis copijs suis fregisset, primarias tam Hollandiæ, quàm Zelandiæ, vrbes maritimas inuasisset; facili negotio vniuersas hæc pro-
uincias ad obedientiam reduxisset, earumque mansisset dominus, & anno vix vno res omnis, nemine obicere se vel audæte, vel valente, fuisset confecta, & prorsus debellatum. A quinque; aut summum sex, ciuitatibus vniuersa ea res de-
pendebat; quibus ille occupatis, aut certè re-
tentis, Hollandiam & Zelandiam, quæ leonis Belgici velut frænum sunt ac ferreum vincu-
lum, æternum Regi parentem atque obsequen-
tem reddidisset.

Septimò, in arrogantia & superbia, vtpote qui fustilem ex ære sibi Antuerpiæ statuam velut victoriarum testem ac monumentum, erigi iussit. Hæc lapis fuit, ad quem omnes vicinæ prouinciæ pedem offenderunt.

PELAG. Volupe sanè mihi est, vniuersa hæc ita singillatim ex te audire. non possum autem in tam illustri Imperatore ac Duce, post tantam

armorum scientiam, quam sub CAROLO V. Cæsare sibi parare potuit, hæc non summo opere mirari.

BONAVENT. Verè ita de eo sentis: certum est enim Albanum primis, quos sæculum præsens habuit, ducibus & Imperatoribus, si non præstitisse & præcelluisse, comparari tamen posse & conferri. Habuit enim virtutes duci necessarias, non paucas, &

Primò, armorum scientiam & peritiam incomparabilem, ut qui sub summo Imperatore CAROLO V. varijs in prouincijs, nusquam non se virum ostendit.

Secundò, in omnibus expeditionibus erat interritus, immobilis & constans; in audacia autem prudens. nihil iuris vnquam hosti in suos & castra sua concessit; nihil quoque inconsultò, temere, aut è leuitate quadam est aggressus; numquam denique sese aduersario nudum ac feriendum præbuit.

Tertiò, etiam hoste procul agente, castra, priscorum Romanorum ritu, semper vallis & aggeribus communita vndique, nec non rebus omnibus necessarijs instructissima habebat, nihil omittens quod quomodocumque vsui esse posset. in illis verò dissoluendis mirè erat circumspectus, loca omnia ad quæ profecturus erat, nec non vicina opida & pagos, per exploratores antè perspecta habens. Eamdem & in
castris

castris locandis adhibebat prudentiam, cum quæ ad suorum tum tutelam, tum alimoniam oportuna erant, semper loca deligeret.

Quartò, disciplinæ militaris diligentissimus erat obseruator: quam apud eum si quis infregisset, impune non habebat, & qui vel pullum à rustico sustulisset, mox furtum luebat. Hinc fiebat, vt necessario nihil vmquam ei in castris deesset, & illo cum copijs transunte, rusticorum nullus, maleficio veritus, fuga sibi ac rebus suis consuleret; imò in felicitatis parte non parua ponerent, illius copijs apud se habere; quòd magno cum compendio, at paruo cum labore, ijs diuenderent, quæ, non nisi magna cum difficultate, ad vrbes vicinas vendenda conuehere solerent.

Quintò, in suis ad altiora munia euehendis non tam generis nobilitatem ac splendorem, aut commendantium amicorum merita interuentionemque, quàm vnicam spectabat virtutem, & cuiusq; promerita; etiam infimos quoque, & genere obscurissimos, ad Centurionum, Chiliarcharum, Legatorum castrensium (quos vulgò *Maestros del campo* vocitamus) dignitatem euehere solitus, cum eam virtute & fortitudine iam commeruissent. Addebat hoc animum militi, cum videret etiam sibi ignobili & gregario, per virtutem & robur, aditum ad eminentissima in castris munia patere, scique pro

virtute premiandum; atque adeò in oculis se
certare eius, qui nullum facinus abire sine bac
irremuneratum. Hinc nata, hæc illius axiomata
& apophthegmata: Si, vt oportet, castigaris de-
linquentem, præmio affeceris bene meritum;
fortissimis castra tua vivis redundabunt. Ruti-
cis, etiam in hostili agro, si parcas, semper tuis
de comœatu abunde erit prospectum. Men-
strua militi si nudaeres stipendia, in omnibus
eum habebis obsequentissimum; nec vsquam ei
tunc parce delinquenti. at castigare, & quod
debes non exsoluere, nec remunerari, non ho-
minum est, sed belluinum & barbarum.

Sextò, ad dona omnia corruptelaſque mu-
nerum erat inuictissimus, multò minùs cedens
auro, quàm marinis fluctibus cautes, atque ab
omni eius acceptione quàm remotissimus, imò
& omnium munera accipientium hostisiura-
tissimus: hinc suo eos arcebat cõtubernio, quos
illis norat illaqueari solitos. Regi quoque suo
fidelem vbique præstabat operam, nusquam si-
bi in eius causa parcens.

Septimò, consilia sua & cogitata mentis
tam alto premebat silentio, vt sæpè antè res
confecta appareret, quàm cœpta aut incipien-
da sciretur. Vidisses in viro cogitationes pro-
fundas, verba rarissima, & mirā in omnibus sibi
fideique suæ conceditis taciturnitatem & si-
lentium, vt subinde nec bellico imperio, nec

legum consilij, nec rerum magnarum execu-
 tioni cum diceret admoendum, qui lingua
 nesciret imperare. adhuc numquam ignosce-
 num in viris delictum esse, tacere non posse; ad
 omnia cum munia, & praesertim castrensia, in-
 otum censens, qui linguam non posset mode-
 rari. Hæ sunt primariae, quas in ipso notavi, vir-
 tutes, quas ea quæ commemoravi vitia nonni-
 hil inobscurant, ne dicam imminuant. Sed no-
 nis oportet, vix vllum iam inde ab orbe condi-
 to, quantumvis magnum, ducem fuisse, in quo
 non semper ij quibuscum egit, aliqua deside-
 rant, & non paucos, magnas inter virtutes, de-
 lectus obseruarint.

PELAG. Summopere gaudeo hæc ex te au-
 disse, quæ mihi suo tempore etiam vsui futura
 erunt, vt horum quædam imitari, alia studeam
 vitare. Porro, quid de Magno Commendato-
 re Ludouico Requesencio tibi videtur?

BONAVENT. De hoc, quod quàm breuissimo
 tempore summæ rerum præfuerit, pauca dicen-
 tia sunt: hunc tamen omnes passim, vt virum
 bonum, Dei timentem, atque in omnibus sin-
 cerè sine fuce & vlllo humano respectu proce-
 dentem suspexere. Quod enim animo sentie-
 bat, hoc lingua promebat: neminem quoque
 circumueniebat, sed aiens aiebat, negans nega-
 bat. Omnium adhuc virtutum cultor erat ac
 fautor; supra modum affabilis, nulli loquenti
 aurenti

aurem non accommodans, & ad audita quàm humanissimè respondens, bonis item desiderijs plenus. Qui si maiorem in aduersis cōstantiam, & infractum animi robur, æmulorum quoque, detractorum, ac maleuolorum, qui illum cū in Hispania apud Regem, tum in hisce imperio suo concreditis prouincijs malignè traducere satagebant, contemptum maiorem prætulisset; nā ille inter optimos atque illustrissimos, quos vmquam habuit Belgium, Gubernatores numerari potuisset. At præpropere & inuida Belgio mors, omnes eius præclaros conceptus & molimina præcidit ac subuertit.

PELAG. Quid autem de Ioanne Austriace æneses? quod ducum, qui sub eo militarunt, de illo iudicium?

BONAVENT. Nulla dotes eius verba fatigant exprimere: nescio enim, num magno celebrique Imperatore digna virtus, vlla ei defuerit. Animoitate enim præstabat quàm quæ maximè, vti & munificentia & humanitate nulli cedebat labori; at prouidus, circūspectus gnauus, impiger, nullius item erat occasionibus negligens, at in omnem excubans; consiliorum quoque, deliberatorumque; seruantissimus, in promissis fidus, eloquentiā præstans, ingenio tum & memoriā magnus (quæ duo rarè in vno mul reperias) in expeditionibus suscipiendis fortunatus; consulta autè, quàm executioni

mandaret, maturè examinans, & omnem in partem versans, in illis autem peragendis fortis, & infractus. Consulentes alios haud inuitus audiebat, alienumque consilium melius, suo postposito, sequi non pudebat. Militem fortem non secus ac fratrem complectebatur: hinc nulla eius benefacta indotata sinebat. disciplinam autem militarem legesque castrenses exactissimè seruabat, benemeritos præmians, & in delinquentes animaduertens; ita vt sub illo nec virtus vlla indonata, nec crimen esset impune. In bellis denique indefessus erat & martialis, at extra arma placidus, & in contubernio iouialis.

Nihil autem in eo culpandum inuenio, quàm quòd, dum primùm Belgij gubernacula capeisset, Pacificationi Gandensi subscripsit, ab Ecclesiasticis quibusdam viris ad illi subscribendum inductus. Factum hinc, vt, fortissimò milite aliorum iam ablegato, nudum se & inermem armatis hostibus exposuerit. In quo cum non multò post se peccasse videret, Bruxellâ & Mechliniâ fugere coactus, quò vitæ consuleret, insigni astu & arte per speciem institutendæ venationis egressus, in Namurcensem arcem, vnicum vitæ tuendæ præsidium, sese subduxit, & amandatū extra Belgium militem reuocare compulsus fuit. Video eum præterea, ob confictam ab æmulis calumniam, qua apud Regem fratrem

fratrem tamquam Belgico inhians imperio in-
simulabatur. plus æquo animum deieciſſe. quā
cū nonnullos, ad ſimilitrē de eo ſentiendum,
inductos vidiffet, in morbum, præ moerore ſen-
ſim contabefcens, incidit; à quo etiam, haud
multò poſt, incredibili & irreparabili orbis
Chriſtiani cum damno, in florenti ætate, ex hac
vita ſublatus eſt.

PELAG. Inauditum id hæcenus mihi fuit;
gaudeo proinde rei veritatem ex te, ſimul &
magni huius Imperatoris virtutes ac dotes au-
diuiſſe; adhæc, quā peſtilentes & noxij in
Regum ac Principum aulis ſint detractores, &
alienæ virtutis & gloriæ corroſores; quā de-
nique, apud nullum non Principem, ſit vel nu-
dum arrogati imperij nomen odioſum. & va-
riarum ſuſpicionum ſeminarium; atque adeo
nullum cuiuſpiam oculum tam ad rei deſoris
accidentis contactum indolere, ſeſeque con-
trahere, quā in cor Regis ad minimam regni ab-
alio inuadendi ſuſpicionē. hæc etenim, vicum-
que parua, vtrumque caſſa & falſa, ſemper ali-
quam in eo diſſidentiam generat, & plagam in-
fert. è qua mox innumera ſequentur mala, quæ
extremam florentiſſimis etiam regnis perniciē
attulerunt. At quid de Duce Parmenſi, qui po-
tiſſimam Belgij partem Regis ad imperium re-
duxit, & ſub quo vni uſque muneribus caſtrei-
ſibus perfunctus es, ſentis?

BONA

BONAVENT. Multum Parmensi debere me fateor, non tam ob accepta ab eo beneficia, quàm ob insignes & heroicas quæ in eo eluxere virtutes; tum verò ob eam, quæ illius operâ & industriâ, Regis nostri imperio facta est, nemini non notissimam, accessionem: vt primarijs qui orbe toto, & omni ætate fuere, ducibus meritò cum censam annumerandum & comparandum; præsertim, si locorum Belgicorum, illo gubernacula capeffente, statum, munitionem, hostium multitudinem; Regum, Principum, ac Rerum publicarum exterarum auxilia, qui hostem tum milite, tum auro identidè clam & aperte iuuabant, consideremus, & quòd in Belgium primùm veniens, præter Luxemburgensem & Namurcensem agros vix locum haberet, cui tutò militem concrederet. Prætereo, non eum tẽpore iussu à Rege fuisse, in Gallia simul & Belgio bellum gerere; & non rarò tãto ei nummaria cum defectu, vt vix quisquam redat, nec solùm annuos suos prouentus solvendo militi insumpserit, verùm & paternas possessiones ære alieno intolerabili grauatas ad alium transmiserit. Illustria illius facinora orbi quâ patet notiora sunt, quàm vt referri consensique opus habeant.

Nihil in eo desiderasses: quòd in magno illustriq; Imperatore quis requirat. In penè omnibus namque expeditionibus fuit felix, munifi-

nificus in obuios, humanus etiam in minimos, prudens, sagax, sollers, & placidus quàm qui maximè; ad clementiam propensus, in periculis intrepidus, in quæ tamen nec se, nec suos, temerè & inconsultò conijciebat; in omnibus agendis cautus ac circumspectus, exigente necessitate interritus & infractus. in cunctis operibus, in mensa, aula, supellectile, familia, comitibus, regiam magnificentiam ac generositatem spirabat. nullum eum fatigabat labor, nulla deiciebant pericula. vidisses in aduersis patientem & sperantem meliora, in bonorum iactura constantem, & velut sensus expertem. De generositate quid dicam? vt etiam mortuam proximus, imò mortuo quàm viuo similior, nouam in Gallos expeditionem Rege iubente moturus, equum conscenderit. Demum in omnibus suis consilijs, iam antè maturè excussis, exequendis fuit immobilis, in omni verò conuersatione subtiliter acuteque inuentis insignis; nullum denique nationum agnoscebat discrimen. Inter hæc tamen, fuere non nulli. qui suæ gentis hominibus plus nimio credere censeant. & ob falsas de luxata non nihil illius in Regem suum fide, in Hispaniarum missas delationes & calumnias, plus quàm parum erat sese deiecisse; atque hinc eum, contracta, mortem sibi accelerasse, communis multorum est opinio.

PELAG. Recreant hæc me, & in magni huius Alexandri virtutum gestorumque admirationem rapiunt; simul & stomachum mihi mouent, cum tantum virulentis illis ac perfidis suffurronibus, in inuictos illos Heroas, quos nulla frangere, aut de statu mentis deicere potuerunt arma, nec vis hostilis, iuris esse video. At Archiducem ERNESTVM quem fuisse dicis?

BONAVENT. Merito hinc cum Poëta exclamæ:

*Ostendent terris hunc tantum fata, neque vltra
Esse sinent.*

Heu pietas, heu præca fides!

Indignæ sanè provincie Belgicæ fuisse videntur, quæ tanto bono ac viro diutius fruerentur. Erat enim in moribus maturus, in consilijs solidus, in verbis & operibus serius, in promissis fidus; virtutum omnium, & pietatis in primis, cultor, orationi mirè deditus, vitæ integer, ab omni mulierum familiaritate alienus; in verbis brevis quidem, sed profundus; iuratus mendacij hostis, adulatores, suffurrones & detractores cane peius & angue detestans; diuinissimi Altaris Sacramenti cultor & venerator assiduus; in clientes, fidos tamè & probatos, effusus & propè prodigus, nullum obsequium virtutemque indonatum passus; in pacem denique quam bellum propensior, hoc tamen non minus sedulo curabat atque illam. Multa quidem ad Belgij bonum salutemque spectantia exequi

decreuerat vtiliter ; sed, dum commodam ad eadem efficienda oportunitatem præstolatur; Deus eum è vitæ statione euocans, bene cœpta abrumpit, vtei pro virtutum merito coronam, ac beatæ æternitatis lauream apud superos pararet, illius in locum ALBERTVM Magnum, qui post Fontanum Comitem res Belgicas, primò vt alienas, dein vt proprias, curaret ac regeret, suffecturus.

PELAG. Deplorandum sanè ac miserum, magna non diu stare, sed ilicò interciderè; quasi si magnitudo & diuturnitas simul stabulare & agere nescirent. De Fontano ergo Comite ecquid videtur?

BONAVENT. Fuit is haud dubiè inter omnes Principes & Magnates longè felicissimus: breue namque imperium bene gestum, omnes bene de eo sentire fecit. Generosus erat vt pauci, & fortunatior quàm vulgò militares solent: infractus & interritus, nullas difficultatum aut discriminū remoras exhorrens, periculaq; tam intrepidè deuorans, quàm alius pultes sacharatas, alloquio accessuque erat facilis, in alijs audiendis comis ac blandus; in tentanda fortuna effusior, quàm retractior; in aggrediendo audax, in vrgendo promouendoque etiam audacior. Regi suo fidelem per omnia operam præstitit. In reos sine villo personarum discrimine pro delicti grauitate, animaduertebat, iusti-

tiamquæ
domi
quod
moder
Princi
ta pau
fortun
sunt.
cend
imperi
bu
rat tun
dine &
Hæc r
mmun
PE
mptia
ince
Box
bus ea
Magni
is mari
de expi
mam
molegu
tatum
et ac
aus, &
arabat

tiamque tam in castris, quàm ciuitatibus, tam domi quàm foris, exactissimè seruari volebat. quòd autem feliciter satis habenas Belgicas sit moderatus. hinc bonam apud omnes Europæos Principes de se opinionem concitauit, & optata pauculorum annorum felicitas magni illi & fortunati ducis nomen orbe toto peperit. Hæc sunt, quæ mihi in præsens de Comite illo dicenda occurrunt: credo equidem, si diutius imperio præfuisset, non benigniùs illi à pestilentibus æmulatorum linguis futurum, quàm fuerat superioribus, & in eadem qua illi, amaritudine & luctu cum vitam terminaturum fuisse. Hæc namque ordinaria, & penè communis, omnium Rectorum & Imperatorum est merces.

PELAG. De ALBERTO Archiduce, qui per nuptias Belgicarum prouinciarum Dominus ac Princeps factus est. quid opinaris?

BONAVENT. Non sunt hæc huiusmodi, vt tribus ea verbis tibi queam exponere: qui enim Magni illius ALBERTI virtutes enarrare tentet, is maris quàm profundissimum est, fundum bolide explorare contendat; cum nulla sit virtus, quam non in Principis illius pectore sedem sibi delegisse vidisses. Etenim singularis illius etiam castimonia, ne vel indecentius verbum ferens; sui ac suorum omnium custos erat integerri-mus. & iuratissimus omnis fœditatis hostis. Liberalitas eius, maximè in res pias & pauperes,

tanta, vt centena per annos singulos millia in illas erogaret. Piam in Deum diuinæque mentem nullus exprimat calamus, lingua nulla; quæ etiam Regibus ac Principibus omnibus vt fax præluceat: quotidie enim multas orationi horas impendebat, etiam tum cùm in castris ageret; sacrificio quoque Missæ singulis diebus intererat, cùm valetudo permittebat: adhæc Virginis-Matris cultor erat indefessus, illius nomini dicata loca & oratoria tum precibus suis, tum regijs donarijs honorans; nulla penè vt esset ædes atque altare, quam, in Matris suæ gratiam, singulari miraculorum prærogatiua honorabat Deus, quam non suis ALBERTVS muneribus honoraret. erga sanctissimum denique Eucharistiæ Sacramentum ita afficiebatur, vt, quoties illud gestans sacerdos ei per viam occurreret semper illum, ad infimorum etiam domos, sequeretur; in quo magni illius RVDOLPHI Austriaci, qui ob delatos sacræ huic hostiæ honores, primum inclytæ & perillustres Austriacæ domus potentiæ fundamentum posuit, super quod duodecim continua serie Imperatores, vnum innumeros taceam Reges ac Principes, inædificali orbem gloria & triumphis repleuerunt exemplum est secutus.

Potest, præter hæc, non sine ratione, omnium suæ ætatis Principum sapientissimos nominari vt qui vniuersos Consiliarios suos acumine, ma-

turi

turitate, prudentia, ingenij dexteritate longo intervallo præcurreret; quæ pòst futura erant, eminus præuidens & subodorans, quin etiã necessaria, in tempore, priusquã esset seriùs, remedia obiiciens. In verbis ita erat brevis, vt tamen nec necessariorũ aliquod omitteret, nec frustra vllum proferret, vtpote sententiarum vberior quàm verborum. Memoria ita tenacis, nihil vt illum fugeret, & ad triginta, etiã quadraginta, maximi momenti postulata, eodẽ tempore proposita, singillatim eo prorsus quo petita erant ordine, nonnumquam responderit. In conferendis dignitatibus tam ciuilibus, quàm Ecclesiasticis, ad stuporem vsque prudens, &, quod rarissimum, supra modum felix. Virtutum omnium vti cultor erat, ita fuit & admirator, & quos virtute quapiam nosset eminere, eos pro ratione status euehere ante alios studebat. Iudicij adeò erat perspicacis & lyæcei, vt vel semel visum hominem ita intus & in cute nosset, ac si decennium illo familiariter esset vñs. Innata ei licet esset Regia vultus & verborũ grauitas, comis tamen in primis erat & affabilis, & quos abemicante maiestate veluti sideratos & consternatos cernebat, suo ipse alloquio recreabat, ac velut sibi reddebat. In promissis erat constans, neminem fallens, nihil cuiquam quod non præstaret, addicens. Ingruente defubito difficultate nequidquam de sede mentis mouebatur.

tur, sed quæ facere decreuerat, intrepidè perurgebat. incidentia pericula, inopinatum damnum, graues aliorum minas, & arma intentata, non secùs despectabat, quàm si leoninum illi, non hominis, cor fuisset. Nihil vt fuerit vmquã, quod illum aut ab addicta fide, aut verbo dato, aut eo quod rationi foret consentaneum, dimouent; quòd illius constantia & mens esset immobilis. & rupem quis antè, quàm ratione nitentem illius animum, de loco mouisset. Hoc persapè ei in maximi momenti rebus vsu venisse vidimus, quarum etiam felix & optatus fuit exitus: magis vt vno illius verbo, & nuda sponsione, quàm validissimo propugnaculo niri quis posset.

Vultus illi semper ad placidam lenitatem, ad iracundiam, feritatem aut toruitatem numquam compositus. sic & verba semper æquabilia, matura, & in rebus aliunde incidentibus latis, tristibus, paruis iuxta ac magnis, solita temperie referta fluebant; semper vt sui esset similis, nec verba, nec colorem subitis in casibus mutaret, vultumue contraheret, ac si prorsus sensus fuisset expers. In sermone ita sedatus apparebat & compositus, quasi verba octiduo antè esset premeditatus, vnde fiebat, vt & nulum proferret non necessarium, & necessarium nullum prætermitteret. Omnia denique illius tum dicta, tum facta, ex arte composita di-

ixisses, quibus, nisi omnem sensum illorum
eruere velles, nihil addi, demi nihil debere
videbatur.

A mendacio ita erat alienus, numquam vt
lud protulisse auditus sit, & Principis esse di-
ceret longè supra omne mendacium eminere;
osum, euidens animi timidioris, etiam perfidi,
e fallere cupientis, (quod Principis magnitu-
dine nimis quàm indignum est) signum esse
existmans. hinc vniuersa eius verba ab omni
rant mendacio fusoque aliena, ac sincera, &
um eo quod pectore claudebat, mirè collu-
lencia.

Nemo illum, aut ob prospera plus æquo
gaudentem, aut ob aduersa vultu deiectionem
vidit; nemo quoque vlli præterita præsentiaque
exprobrantem beneficia audiuit. In morbis o-
mnibus (quos habuit multiplices) tantam præ-
tulit constantiam, vt supra hominem ea esse vi-
deretur: hinc eum nemo in torminibus aut cru-
ciatibus audiuit queritantem, nec vultum vidit
solito contractiorem; nemo oculos dolorem
testantes, nemo frontē rugatam, nemo os con-
tortum, nemo colorem natium immutatum,
aut vultum præ pallore luridum conspexit, ne
quidem in supremo vitæ articulo, cum iam in-
taminatum in summi Iudicis manus spiritum
esset emissurus.

In bellis porro, media inter arma ita agebat

interritus, & in castris urbiumq; obsidijs adeo
 securus, tamquam si per amœnissimum domum
 hortum satellite multiplici cinctus obambu-
 lasset; centuplo plus animi præferens, quàm
 corporis vires paterentur. tam quoque intrep-
 idus vera inter arma, eorumque discrimin-
 versabatur, atque aliquis domi inter picta in-
 aulæis bella, & maris tempestates, nullum de-
 foris casum extimescens, agit; tamquam si vitæ
 auctor Deus aliunde incidentium malorum
 eum securū esse iussisset, & ipse plures Bruxel-
 læ in arca reclusas habuisset vitas, quas, vnā su-
 armis amissā, redux ex ordine reassumere pos-
 set. Si vidisses illum equo insidentem, de prisci
 aliquem heroibus (adeò scitè & decorè eum
 moderabatur) videre te putasses: & quia scien-
 tiarum omnium, ac Matheseos inprimis &
 Geometriæ, gnarus erat inter paucos, hinc mu-
 nitionibus castrensis coram inspicendis
 tum veris, tum umbraticis, summo opere capie-
 batur. Ne verò te diutiùs verbis detineam, ita
 vniuersa illius vitæ ratio, ad instar horologi
 temperata erat, vt etiam in cibo, potu, som-
 no, omnibusque homini necessarijs exercitijs
 eo nemo posset esse moderatior, & magis ac-
 normam compositus: vt omnis illius vita por-
 tentum esse potius, quàm hominis vita videre-
 tur; simul & omnium virtutum prototypon
 ad quam non Reges solum & Principes, sed

Religiosi, qui se à rerum mundanarum turbis
et strepitu Dei causâ sequestrarunt, vitam com-
onant suam. Ita quippe seruiebat Deo & vir-
utibus, tamquam si non aliud tota vita fecisset;
et omnibus prouinciarum suarum commodis
& necessitatibus consulebat, ac si nullis præter-
a rebus intendisset.

Quantus omnium sæculi huius magnitudi-
um atque honorum fuerit contemptor, tum
iquidò testatus est, cum oblatum secundò ab
Electoribus Imperium, antè quàm & frater il-
ius MATTHIAS, & FERDINANDVS ad id assu-
nerentur, inuitato & sæculis omnibus penè
naudito exemplo, repudiauit. Quàm enim
paucos reperire est, qui oblatos sibi vel fasces,
vel sceptrâ, & diademata generosè reiecerunt!
quàm pauci, etiam eorum qui omnem sæculi
tatum & pompam perosi, vni Deo seruire se
velle aiunt, sublimiores gradus subterfugiant,
cum ad eos capeffendos, non dico compellun-
tur, sed tantùm deliguntur aut inuitantur!

PELAG. Postrema hæc longè me, quàm pri-
ora, magis recrearunt. Sed quid tandem Belgio
huic fiet? quamdiu omnes suos Rex noster
thesauros illi iuuando insumet? quamdiu an-
nuas auri messes, quas illi profert India, vni huic
frustra impendet? Supra centum auri millio-
nes bello Belgico Reges nostri insumpsere; &,
cum ante bellum vix vllè in Belgica essent opes,
iam

iam passim omnes auro & argento abundanti-
 crediderim nostris omne, quâ patet, Belgium
 ducatis propè posse cōsterni; & interim Hispani-
 niâ totâ aurum & argentum exulat, illiusque in-
 locum ærea de Belgicis cacabis procusa pecu-
 nia successit: sæpè ut mihi satius & consultius
 facturus Rex noster visus sit, si hæc provin-
 cias repudiando desereret, quàm vniuersum
 thesaurum illis tam irritò euentu prodigè im-
 penderet. Hac ille sibi pecunia vniuersæ Afri-
 cæ imperium haud ægrè parasset, & varios
 illos per Indiam regulos Hispanico sceptro ve-
 stigales fecisset. Quod verò maximè deploran-
 dum, nondum belli finis, nondum provincia ali-
 qua de hostilibus Regi accessit. hodie enim
 Regij urbem aliquam occupant, cras aliam re-
 belles, in orbem velut vices alternando; & post
 tot annos vix vllus, ecce, fit progressus, nulla
 notabilis obtinetur victoria. Nec solius Hispani-
 niæ, sed & omnium ei subiectorum regnorum,
 exhauriuntur opes, incolæ, potentia, nerui; id-
 que irritò semper conatu, & orbis totius cum
 explosione, cum vniuersam cum suis opibus &
 regnis per orbem sparsis Hispaniam, duabus
 tribusque provincijs, sexaginta propè annis iu-
 gum imponere non potuisse videt.

BONAVENT. Erras, mi Pelagi, erras, & qui-
 dem grauissimè, dum Belgicas hæc provin-
 cias tam parui facis. sed ignoscendus error illas

pranti. Etenim non semel, sed sæpius, non
rimos gentis nostræ proceres & nobiles, qui
Belgium frequentarant, audiui, dicentes, si sibi
at Hispaniæ, aut Belgij possidendi optionem
ignorum dator faceret Deus, illam hunc se
pōposituros. Nec id tute miraberis, si vniuer-
m Belgicarum prouinciarum corpus iunctū
consideres. Fōrs Murciæ, Valentiz, Cantabriæ,
ragoniz, aut alteri cuiquam Hispaniæ regno
Belgium par existimas. Plures sanè id ambitu
no non magno vrbes elegantes, magnas &
opiosas complectitur, quàm vniuersa Hispan-
ia simul & Lusitania, quàm etiam tota aut Ita-
lia, aut Gallia, aut Germania. Illius, & ciuitatum
ius, ea est munitio & potentia, nullum vt in
rbe regnum habeat munitiores. Agrorum &
memorum amœnitas, eorumque diuersus aspe-
ctus, nullo satis exprimi calamo, nec verbis po-
tett. ea quoque maris, ac fluuiorum, quibus pas-
im ceu venis corpus hoc Belgicum interfeca-
tur, est oportunitas, vt nulla ei quoad hoc regna
paria sis visurus.

Terræ totius is est prouentus & vectigal, vt,
si vni vniuersa Principi parēret, & Batauicarū
quæ modò est formā regeretur, octonos auri
milliones & amplius in annos singulos ei pen-
deret. Belgis ad victum & vsum necessaria. præ-
ter salem, oleum, vinum, demi omnia nascun-
tur. nullum tamē reperiās regnum, quod plura,
aut

aut magis varia, habeat vina; etenim Hispanie non ra
 fe, Germanicum & Gallicum, tam in Belgio re
 gnis lo
 on falu
 In flu
 borem
 runt fa
 ulli no
 rudent
 litteris
 lebraie
 trina tr
 a excel
 atinè a
 antiam
 ur ars e
 um qu
 one diff
 ri, illo
 de acco
 amici
 mnen
 a; robu
 quid de
 pingu
 tre; in
 apelled
 em. niti
 us fole
 na gen

undat, quàm in terris vbi natum, & sub to
 culari genuit. Ipsius quoque flumina ita pisci
 lenta sunt, & omnigenis piscibus abundant,
 hinc quaquaueſum ad externos euehantur.
 Vervecina & bubula mirè hîc ſapit; vti & au
 um tam altitium, quàm ſilueſtriũ genus omni
 quarum maxima hîc eſt viſ. butyri denique
 caſei ea eſt copia, vt butyro, caſeo & lacti pro
 tellus omnis innatet. & nō nemo non ſit ver
 tus dicere, tantũ vnicam Hollandiam ſuis da
 lactis, quantum ſuis Gallia vniuerſa dare ſol
 vini. Linceo Belgium panino ita abundat, vt vn
 uerſum propè orbem eius faciat participare
 vti & lancei, & aulæorum ſcitè textorũ, quæ p
 omnia Europæ regna ac prouincias, etiam Tur
 earum imperium, & vſque in Sinas & Iaponi
 vltimos, & alio ſub ſole calentes American
 auchuntur. Pictores habet & arte præſtantiffi
 mos, & numero pluſimos, vt vnica Antuerpi
 vrbs non ad eò ampla, plures pingendi artifi
 alat, quàm vniuerſa ſimul Germania, Galli
 Italia, Hispania. Quæ verò hîc ſiunt opific
 mechanica opera & inſtrumenta, omnia terr
 rum exterarũ opera elegantia & arte ſuperar
 incolas videntis linguarum peregrinarum, etia
 diuerſarum, ita peritos, vt in alienone quàm
 materno idiomate verſatiores ſint addubite

non rarò , etiam mulieres , quinque diuersis
linguis loquantur; paucos quoque reperiās, qui
non saltem binas ternasue calleant.

In studia & litteras naturâ propendent , &
laborem eorum quàm aliæ nonnullæ gentes,
faciliùs: quod què longè pulcherrimum,
nulli non arti scientiæue sese applicant, Iurif-
udentiæ, Theologiæ, Philosophiæ, Mathe-
maticis humanioribus. Linguarum Græcæ,
Hebraicæ & aliarum externarum, quibus do-
ctrina traditur, cognitione, & imprimis Latinæ,
excellent, vt hanc quis ijs natiuam existimet:
Latinè autem dum scribunt, eam spirant ele-
gantiam, vt stupori sint omnibus. adeoq; nulla
ut ars est, aut scientia, quam ignorent. Inna-
tum quoque illis dicas, cum omnibus exteris
ine difficultate, fastidio & dissensione conuer-
tunt, illorum genio ac moribus quàm scitissimè
se accommodando. Iouiales vt plurimum sunt,
in amicitia fidi, colore vultus eleganti, nec con-
spicuo; indole, complexione & staturâ bo-
nâ; robusto, vegeto, & bene cõposito corpore.
Quid de deteriore feminarum sexu dicam? a-
stupingunt propè omnes, & in omni panni ge-
nere; in cultu & nitore corporis, domusque
supellectile, ad stuporem, ne dicam supersticio-
nem, nitidæ; quod què mirere magis, non mi-
nus solerter & industriè omnia mercimonio-
rum genera tractant, quàm viri.

Mari.

Maritimæ & naualis rei cognitione quæ Belgicam gens superet? iam orbem terræ enauigasse, apud eos ludus est. Qui vbiuis gentium, in exercitiis robore & audacia præstant, Belgas esse comperies. Wallonicus peditatus audacia, generositate, constantia, & omni quæ militem decet dote, inter omnes gentes fert primas. Equitatu quoque valent & præstant Belgæ, inximè Geldri, Campinieneses, Transmosani, & illis vicini. In arcibus vrbibusque cõmunien- dis nullos eis habebis pares, vti nec in operibus naualibus, maritimis, & aquaticis. In inueni- do indagandoque videbis solertes, in exequen- do constantes & nauos, mille per artes & vias ad præfixum sibi scopum peruenire conantes.

PELAG. Quid audio? propè sum vt mentem & conceptũ de Belgio iudicium mutem. Numquam enim mihi hæc in mentem, ne ad aures quidem venerunt.

BONAVENT. Vix mediam eorum quæ præfens apud eos vidi, partem tibi commemoro. Quod regnum aut prouincia, quæ gens, sexaginta propè annis intestinum & ciuile bellum ferat? & cum summa illius moles penè semper Brabantia ac Flandria incubuerit; illas tamen si inspicias, ita opulentas & feraces videbis, ac si hostem nullum, exercitus nullos sensissent. Incendio integri absumentur pagi, & quidem millenarum familiarum, anno, vel certè dimi-

dio vix elapso, ita videbis omnia instaurata, nulum vt deflagrationis appareat vestigium. In quo incredibilis Belgarum solertia & indefatigabilis animositas elucet, quam sæpè mecum ipse tacitus sum demiratus. En tibi aliud animi Belgici argumentum. Tentarunt (intentatum id hætenus iam inde ab orbe condito) per Balticum Arctoæque glacie concretum pelagus (quis credat?) in Orientem penetrare, securibus sibi ac nauibus suis per glaciales illos montes, iter parantes ac secantes, identidè noctu & interdiu, tractus illius feris ac belluis epibatas infestantibus. Repete deinde tecum quidquid tam orientis, quàm occidentis Solis per Indiam & gesserint & tulerint, & nullos id Reges tentasse, aut fecisse hætenus deprehendes; mille per discrimina tam intrepidè ac securè nauigantes, ac si epulas adissent.

Intuere adhæc animositatem hanc in causa non bona, etiam prudentiâ, versutiâ, simul & industriâ succinctâ. An non Bataui ita rem suam egere, vt cum omnibus propè orbis Regibus & Principibus societatem aut fœdus inierint? Sic Gallorum Regum auro & milite belium sustinuerunt: sic Angliæ Regis, & omnium propè Germaniæ Principum suppetias annis singulis impetrarunt. Sic & per vniuersam Germaniam urbas concitarunt, incolas ad iugum Imperatorum & domus Austriacæ excutiendum in-

C sti-

stigando: sic Gaborem ad res nouas moliendas, Turcam ad bellum Cæsari mouendum missis legationibus impulerunt: sic Palatino Bohemique coronam imposuerunt, Danum in Germaniam euocarunt, Sabaudæ & Venetis auxilias copias miserunt; Rupellenses & Hugonortas Gallos ad Regi suo rebellandum animarunt. & ipsi interea, Gallorum socij, amici & clientes (in quo sanè magna opus dexteritate fuit & calliditate) mansere.

En tibi aliud insuperabilis illorum animi exemplum. Hi ipsi Bataui, tribus iam proximè elapsis annis, centum & ampliùs præliarias & onerarias, omnibus necessarijs rebus, armis & in triennium duraturo comœatu optimè instructas naves, varijs sub ducibus, in Occiduum orbem, incomparabili dispendio emisere; quarum pars potissima nostras in manus incidit, pars tempestate iactata disperijt. Quarum impendia si subduxeris, & vnique naui triennali suo comœatu instructæ, centum florenorum millia assignaris; vix decem florenorum millionibus classes illas parari potuisse comparies. Apud Orientales quoque Indos, non exiguam, sed, prout æstimarunt nonnulli, non minorem quàm apud Occidentales. nauum incurram sunt passi. Quod verò à Dunkerk aram in nauibus, quàm hæc cum piscatu distulato & intercepto, tulere damnum, quinque

florēnorū millionibus vulgò æstimatur. Viginti
millionum, Bredanæ obsidionis causa, quod
fecere impendium, nec ipsi quidem dissimu-
lant, sed euulgant. Nondum tamen animo ca-
dunt, sed terra marique ad nos oppugnandos
se communiunt; vt taceam, illos Dano in singu-
los menses noua aduersus Cæsareanos, tum mi-
litum, tum pecuniarum, subsidia mittere;
nouas quotidie naues instruere. & ad nuperam
illam Britanniae Regis aduersus Hispanos, &
Galliae aduersus Rupellanos, comparatā clas-
sem suas cum Admiralio suo naues addidisse;
alijs denique Protestantibus Principibus auxi-
lio venisse.

PELAG. Meritò sic censes: at mihi nunquam
id in mentem venerat. Verum, cur tibi Belgicae
hae prouinciae Hispano Regi adeò necessariae
& vtilēs videntur, vt nulla ob impendia, opum
patriarum euersionem ac labores, easdem sibi
ille deferendas ducat?

BONAVENT. Intuere primum illarum situm.
Galliae, Angliae & Germaniae conterminae, illa-
rumque velut frēnum sunt: vt quisquis has
possidet, multum ille in vicinos omnes iuris, &
penè imperium habeat.

Secundò, prouincias has ipsiusmet Hispaniae
ceu vallum esse, & munitissimum aduersus om-
nes, à quibus impeti posset, aduersarios pro-
pugnaculum: sunt enim solae per se plusquam

faris ad omnium Hispani nominis hostium impetum aut infringendum, aut excipiendum.

Tertiò quamdiu harum provinciarum Rex noster dominus erit, non est quòd aut Galliam, aut Angliam, aut Germanos metuat. aduersus Hispaniam enim insurgere qui audeant, cum timent, ne à Belgis, quorum is situs est, ut nullo non tempore in vicina regna impetum facere possint, domi inuadantur, & irreparabile damnum patiantur?

Quartò. ubi plenum Rex Belgij imperium habebit, habebit & maris, atque in eo orbis totius: & nullius Regis ea tunc erit potentia, ut Hispanum, quamdiu mari imperabit, inuadere audeat.

Quintò. putasne, si hasce provincias à se Rex abdicaret, fore ut, quos ipse habet æmulos & hostes, cum Hispania sua quietè frui sinerent? Si, cum Regis exercitum propè intra viscera sua habeant, Hispaniam nihilominus atterere & arrodere iam tentent, quid facturos putas ab hac timendi occasione iam liberos? Ergo vides longè satius, securius & consultius esse, procu à sua Regem Hispania bellum alere, quàm id domi & in visceribus regni experiri.

Sextò, verissimum esse deprehendes, quam rarissimè ea quæ latè patent regna, ab armis quietem habere, & non semper aliquos eis aduersarios exoriri. cum ergo alterutrum neces-

fari

fariò deligendum sit, præstat haud dubiè, foris & procul à sede Regia, quàm domi, bellipæstram statui.

Septimò, prudentissimè sanè magni Reges, quibus numquam magni desunt æmuli, agunt, dum continuò ad omnem inopinatū hostium incursum, exercitatum in armis militem, & varias peditum & equitum copias alunt, quas, cum opus fuerit, in aciem aduersus aduersarios educant. Regni quippe totius salus in discriminè adducitur, & periclitatur, cum repentinis in castris in exercitatos nouus è tirocinio miles educitur. Regis ergo nostri permultum interesse puto, quòd in armis natum & adultum, & bellicipitum militem sub signis continenter habeat, quem, quocumque libuerit, mittat pro Rege suo vitam exponere promptissimū. Vt taceam, per assiduum hoc armorum exercitium & vsum non paucos duces & Imperatores produci, & velut exsculpi, quorum Rex operà varijs in prouincijs, pro vario euentu, suum in obsequium vti valeat.

PELAG. Bene quidem prudenterque tu hacenus; at quomodo has sub imperium suum prouincias Rex redigat? quis facere se possit, quod ne primi quidem orbe toto duces, Albanus, Ioannes Austriacus, & Parmæ Dux, ne ipse quidem Magnus ALBERTVS facere unquam potuerit? quæ ergo nobis, post tantum

tantorum conatum, spes reliqua? nonne stultum, felicem aliquem post tot irritum euentu labores, exitum sperare velle? Nihilominus quidnam hac de re ipse sentias, scire è te velim, vt qui iam inde à belli Belgici initijs ad inducias vsque, omnibus vrbium oppugnationibus & praelijs pro Rege susceptis interfuisti. Si enim fieri non posse putes, vt rebelles hi subigantur, & in Regia iura armis compellantur, cur tantas Rex noster sine vlla profectus spe impensas subeat? quis suas in irrecuperabilia & impossibilia opes effundat? non satius, aurum & militem suum domitene, quàm ipsum sine omni rebellium horum subigendorum spe, profundere, ne dicam prodigere?

BONAVENT. Bene dicis: stultum siquidem est, volantes per aëra aues velle coëmere; stultum, impossibilia sperare; stultius, illis acquirendis thesauros, honorem, vitam & sanguinem insumere: multo verò consultius, pecunias arcâ continere, quàm temerè in minimè parabilia expendere. At numquam impossibile putavi provincias has sub Regis nostri iura posse redigi: etiam, post tam præstantes ac magnos Imperatores, desperare hîc nolum; & quamquam id arduum fore non diffitear, non is tamen rerum mihi videtur esse status, vt omnem penitus spem abicere, animumq; despondere nos oporteat. Quis vîquam credidisse fore

fore, vt Augustus meliùs ac securiùs Rom. Imperium, quàm qui ipsum condidisset Iulius Cæsar, possideret? quis, vt Martius, duorum profligatorum exercituum Romanorū collectis reliquijs, ijsque perexiguis, duos Pœnorum, victorijs prioribus etiam inflatos, exercitus cederet? quis, vt Numantia, non ita magna Hispaniæ ciuitas, viginti ipsos annos varijs Romanorum exercitibus non resisteret modò, sed & sæpè in fugam pelleret ac profligaret? Quis credat, Hollandiam ac Zelandiam, de septemdecim prouincijs duas, sexaginta ferè annis, aduersus potentissimū orbis totius Monarcham, terrarūque bellum gerere potuisse? nec sua solū defendere, sed & terras Regias, varijs orbe toto locis, ad Orientem æquè atque Occidentem, imò & in ipsomet Hispaniæ corpore, bello aggredi ausas fuisse; quin hoc belli incendio etiamnum durante, sua in Germaniam, Bohemiam, Italiam, Galliam arma intulisse, & per vniuersum propè quā patet orbem eadem circumtulisse? Nihil vt sit, quantumuis arduum, quod, cum animosè, prudenter, sapienter, constanter vrgetur, non optatum ad exitum possit conduci. Quis item credidisset fore, vt Ioannes Austriacus pugillo militum validissimas instructissimasque Ordinum copias ad internecionem deleret? quis, vt MARCHIO SPINOLA Bredam obsideret & expugnaret, penè ad dena

passuum in circuitu millia ipsam vallis & aggeribus circūcingeret, ac ducentis castra sua propugnaculis communiret, hoste permittente, nec se mouere auso? cumque hac in obsidione omnis castrensis apparatus & commeatus per octo menses continuè, terrestri octo leucarum itinere, & quidem curribus & carrucis, conuehi deberet; & ipso exercitu hostili, Gallicis ac Britannicis auxilijs suffulto, & Gallica, Britannica, aliarumque potentium Rerum publicarum, Principum ac Statuum pecuniâ collecto inspectante; quis credat, toto illo tempore ne vnum quidem nostrorum comitatuum ab hoste aut tentatum, aut inuasum? & Mauritium, post tot annorum vsum militarem, post tot felices expeditiones, tot illustria stratagemata, non semel tum suis, tum Regum sociorum armis, quibus cum potestate præerat, aggeres nostros, & in illis erecta propugnacula, tam latè diffusa patentiaque, aggredi ausum? cumque MARCHIONEM SPINOLAM paulatim copias colligere, vrbi que ad mouere propius cerneret, suæ (qua valebat plurimum) prudentiæ oblitum, de omnibus ad obsidionem tolerandam necessarijs rebus vrbi suæ non melius prospexisse? & cum omni Batauica solertia, omni sua maritima potentia, omnibus acutè adiuuentis alibi felicissimè sæpius probatis, omnibus suis nauibus, & hinc perfractis alibi oppositis aggeribus,

nihilū profecisse? & ore tenus iactatā, sed num-
 quam re ipsa tentatam opidi vnius obsessi libe-
 rationem, Batauis vicinis florenorum millioni-
 bus & ampliū, (ac quidem frustra) steterisse?
 Mauritium verò, cū sciret in quot menses de
 ommeatu Bredæ esset prospectum, alias inte-
 rim Regias vrbes, quibus vsque adeò prouisum
 non erat, non tentasse, quò SPINOLAM à Breda
 uocaret, aut eius saltem copias distraheret?
 quis credat, hunc ipsum SPINOLAM, cū val-
 de & propugnaculis de sufficienti milite pro-
 vexisset, cum reliquis copijs Mauritium ac
 Mauritianos vndiquaque communitos, aper-
 to in campo expectare, quin & ad prælum in-
 undum lacessere ausum fuisse? hunc verò, tot
 copijs instructum, suis se castris continuisse, ne
 cui quidem, vt illustre nomen suum quiescen-
 do non inobscuraret, velitatione tentatā? Mira
 hæc sunt, & propè fidem superatura, nisi pas-
 sim editis libris omnium in ore ceu certa ver-
 sarentur.

PELAG. Verè quidem tu hæc; sed scire ex
 te peruelim, qua Rex rebelles via edomare, sui-
 que iuris facere possit?

BONAVENT. Viam quidem & modum ig-
 noro, non tamen penitus impossibile id esse
 duco.

PELAG. Sententiam tuam tantum audire
 volo, quemque commodissimum modum exi-

stimes, mihi proponi: cùm illum aperiendo, nullum aut honori, aut facultatibus tuis damnum creaturus, at tibi me quàm deuinctissimū, beneficij quē huius perpetuò memorem, & quā potero remuneratorem, redditurus sis.

BONAVENT. Cùm tam studiosè hoc à me ipse efflagites, liberè candideque mentem tibi meam aperiam; at magis, vt tibi gratificer, quàm vt quā dicturus sum, ceu oracula & notatu digna haberi velim. Scias ergo, non aliter hæc à me dici, quàm vt tuæ curiositati nostræ quē necessitudini morem geram, cùm noris, nihil esse quod tibi amicorum intimo negem. Aures igitur ad temerarias opiniones has meat arripe, & audaciam meam vni tibi, qui ad hanc me compulisti, imputa.

I. Primum ergo sibi locum vendicat amor & timor Dei, à quo vno omne descendit bonum. & à cuius invincibili manu omnis expectanda victoria est. Varijs hoc tam è veteri, quàm nouo Testamento depromptis exemplis possem confirmare. In nouo quidem Constantini Imperatoris cum Maxentio & Licinio, Heraclij cum Cosroë, Theodosij cum Eugenio, Ioannis Comneni cum Scythis, Henrici Aucupis cum Hungaris, Boleslai & Ladislai cum Russis, Wenceslai Bohemiæ Ducis cum Radislao, Ramiri, Alfonso, Ferdinandi Hispaniæ Regum cum Mauris, Belisarij cum Wandals, Narsetis cum To-tila

ta, Cataculi cum Saracenis bellantium; & a-
brum plurimorum:

Et non ita pridem FERDINANDI Imp. con-
na varios exercitus, & infinitas propè copias
uerfis sub ducibus collectas decertantis; &
uidem vno simul tempore: Ottomannicas e-
im ducebat Gabor Bethlinus, Protestantium
agerendorfius, Calvinianas Palatinus & re-
elles Bohemiæ Ordines in Bohemia, Hunga-
icas Hungarus Palatinides, & alij proceres; a-
ias in Palatinatu Durlachius, alias Brunsvico-
Halberstadiensis, alias Mansfeldius: septem in-
quam exercitus aduersus pauxillam militum
manum, quos cum BAVARIA Dux, tum BVC-
QVOT & Comes sub signis, nomine Cæsaris habe-
bant. Quis autem vsque adeò cæcutiat, vt non
videat, solùm victrice Dei dextrâ, hunc victo-
rem euasisse, hostes verò fusos, & omnem po-
tentiam aduersariam fractâ concidisse? Quis-
quis ergo FERDINANDVM paulò antè à tot co-
pijs hostilibus cinctum, & Hungaria, Bohemia,
Silesia, Lusatia, Moravia, Austria quoque sua,
& omnibus prouincijs hereditarijs pulsū (vt
sola propè Viennâ illi reliqua esset) vidit; at non
multò pòst, pulsus aduersarijs, absolutū harum
omnium prouinciarum videt dominum con-
stitutū; non Dei opt. maximi, suos numquam
deferentis, abiectum sustollentis, oppressum
eruētis, contemptum & deiectum exaltantis,

& aduersus omnem sæculi potentiam in se sperantes protegentis, se inuocantes exaudientis, denique in se confidentes neutiquam destituentis, magnalia obstupescet, & victricem ac beneficam illius dextram agnoscet? Antiqua miracula priscis è monumentis hîc arcessere haud est necesse, cùm nostri temporis FERDINANDVS omnium Dei mirabilium sit mirabilissimum, summum miracolorum miraculum, potentia diuinæ speculum, & euentissimum Domini exercituum, contra omnem hominum potentiam, & præter omnium huius sæculi sapientium & politicorum opinionem, suos exaltantis exemplum.

At in veteri occurrent tibi Moses, Iosue, Gedeon, Machabæi, Dauid, Iudith. & sexcenti alij, quos tædij & prolixitatis vitandæ causâ non iefero; quibus non tam propria industria, robur, animositas, copiæ, quàm Dei nutus & dextra victoriam peperit.

Videbis vice versa, impios & fælestos nunquam non Deo vindici suæ pœnas impietatis dedisse; vti olim quidem, Pharao, Antiochus, Sennacherib, Nabuchodonosor, Timotheus, Nicanor, Holofernes, Apollonius, Abimelech, Achab, alij. Post Christi verò tempora, Valens, Zeno, Basiliscus, Anastatius, Heracleon. Phocas. Philippicus, Michael, Maximus, Leontius, Murzyphilus, Andronicus, & alij non pauci

Constantini Imperatores; nec nō Cosroës, Tora-
a aliq̃ue Reges & bellici Imperatores; qui-
us, quia in Deum impij, in Diuos iniuriij, caro
ha stetit impietas. Et quamvis initio subinde
impune habeant, & prosperos expeditionum
suarum successus experiantur; vt plurimum ta-
men cum impijs Imp̃p. Iuliano, & Constanti-
no Copronymo infelicit̃ & tragicè vitam fi-
niant.

Quocirca minimè dubito, quin, cū Regem
nostrum Dei timentem, ac feruentissimum Ca-
tholicorum & Catholicæ religionis zelatorem
& defensorem videam; iusta illius arma Deus
er maximus felicitaturus, atque è contra mi-
nicos fidei dissipaturus, illorum vnionem scis-
surus, potentiam protriturus, mentem erepta-
tus altum & artes elusurus, audaciam repressu-
rus, vim denique & arma euersurus sit. Vnde si,
vitæ correctione præuiã vnã cum Rege. spem
omnem & fiduciam in Deo collochemus; insi-
gnem mox, Deo dante, rerum mutationem, &
fortunam. eim Dei dexteram videbimus: si mo-
dò, à parte nostra fecerimus, quidquid humani-
tus loquēdo, facere valemus. nihi. inquam neg-
ligamus, quæque ipse nobis contulit subsidia,
quã possumus, adhibeamus. Peccata nostra,
quæ per omnem Hispaniam inuoluere, enor-
mia & magna, fateor, sunt; sed spero vt supe-
rioribus hisce diebus nobis euenerit id, quod
olim

olim Dauidi, cum ob præuicationē, vltrien
 Domini manum non hostium suorum furorē
 fenfit. Etenim ipse, ceu benignus & placabili
 Pater, flagitia nostra insolitā & mirabili illā a
 quarum inundatione eluit & expurgauit, sec
 ab immitibus & immanibus hostium nostro
 rum nos manibus liberauit; vnde spero fore, v
 eos ceu Absalomum & Achitophellem humilia
 turus, ceu Sennacherib dissipaturus, ceu Holo
 fernem pudore repleturus, ceu impium Nica
 norem & Iulianum castigaturus sit.

II. Secundò, necessarium cum primis discipli
 nam & ordinem militare quàm accuratissim
 tueri: hæc enim vbi frigeſcit & negligitur, om
 nis militum perit generositas, animus ac robur
 & in armorum, animositatis, fortitudinis, vigi
 lantiæ, audaciæ, honoris & prudentiæ locur
 veniunt ignauia, tedium, mollities, ebrietas, ne
 gligentia, inertia, impudentia; & virtutibus c
 mnigena succedunt vitia. Exemplo nobis in
 miles Romanus contra Iugurtham & Numantinos,
 ducibus Albino & Metello. & idem ducibus
 Mancino & Scipione educatus. quantu
 enim distat ortus ab occasu, tantum fuit inte
 illos dum Metellum & Scipionem duces habebant,
 & dum Albinum & Mancinum, discrimi

Iam, quid aliud à milite, qui nullā legum se
 ueritate coercetur, & disciplinam omuem nō
 ſcit, speres, quàm latrocinia, rapinas, agrorum

speculationem, cædes, furta, feminarum ac
virginum oppressionem, & viso eminens hoste
perfidationem, metum, inobedientiam, atque
inde probrosam fugam? Magni sanè duces
semper omnimodis curarunt, militaris vt disci-
plina inter suos quàm exactissimè seruaretur,
cum maximam victoriæ partem ab ea nossent
dependere; & illius è contrà neglectum, apud
nullam non gentem potissimam cladum, tota-
lè exercituum dispersionis, & regnorum ac pro-
vinciarum euersionis causam extitisse.

Nisi enim militem seueritate coërceas, &
appliciorum intentandorum metu refrænes,
homines rurales præ damni metu in fugam ac-
ces. quod vbi fit, de necessarijs alimentis quo-
modo castris tuis prospicere possis minimè vi-
deo: cum hæc à rusticis petantur & habeantur
eccessu sit. Hinc fiet, vt vel omnis exercitus fa-
cte intereat, vel ad hosti resistendum, arma ue-
stra tactanda impotens reddatur; beneuoli quo-
que & amici tui à te tuisque alienentur, hosti
erò faueant, & cum opus erit, eius partem fo-
reant, omnium quæ eius scire interest, certio-
rem faciant; te verò prodant, & quoscumque
uorum tam benè quàm malè valentes, à com-
militonum turba sequestratos nancisci possunt,
eandem de medio tollant. Quid autem cum refrac-
tarijs, insolentibus, cōtumacibus, ducum iussa
explodentibus, & proteruè in ea peccantibus
(quales

(quales sunt omnes, quos suppliciorum metus non continet) militibus dux agat? Morigerum, intrepidum, impavidum, & hostes audacter simul & prudenter adorientem, & antè mori quàm pedem referre paratum militem cupis? peccanti ne parcas, at delicta singula castiga, nullumque in disciplinam militarem quocumque modo peccatum tibi sit impune.

Sed ut inculpate & tuto in delinquentes animaduertas, in menses singulos addicta stipendia ut soluantur, erit curandum. Castigare enim & malignè illa numerare, ferinum est, non humanum; bene numerare, ac tum delinquentium rapinas vindicare, dominorum est. nec promeritum miles supplicium recusabit, si menstruum illi exsoluas. quod cum feceris, nullum is subterfugiet discrimen, nullum adire verebitur periculum, hostem non formidabit, quin ultro in mortem ruct. Vis ergo disciplinam militarem sacrosanctam & integram, vis castris de omni necessaria bene prospectum, vis fortem, impavidum, tibi que in omnibus parentem militem, non contumacem, refractarium, sed nulla iussa, non mortem quidem, deirectantem? debita consuetaque pendi in menses singulos stipendia per forum curato. tunc enim nihil erit ei graue, cum sibi stipendium soluendum, ac generose facti præmia, & meritis mercedem certò nouit rependendam. Aurum enim, simul & si es maior

rum, mortem facilem, imò dulcem & optabilem faciunt.

Pudeat nos Christianos, Turcis in disciplina & ordine militari concedere. cum enim illorum castra ut plurimum tercentum bellatorum millia contineant; nullus tamen in ijs auditur clamor, tumultus, blasphemia, sacrilega verba nulla denique iurgia; ut quisquis illa videret, Religiosam se familiam intueri putet. Quae autem illa interfecant viæ, adeò sunt mundaë, ut ne minimum immunditiæ in illis cernere sit vestigium, quin & humanæ sordes omnes terræ adobruantur & lateant. Exulant illinc alea, chartæ lusoriæ, ebrietas; at tanta in illis viget sobrietas, ut etiam in generali totius exercitus macello vix viginti iugulatas pecudes venum expositas videas: cum omnis penè miles ad multos menses vsui futuram annonam, allia, cepas, rapa, cucumeres, raphanos, aliæque id genus olera, sale & aceto condita secum conuehat. siti verò sedandæ sufficit aqua. Duella, digladiationesque numquam, aut rarò admodum, ibi videre est: unde etiam magni Solimani tempore, in Welibegum summi inter ceteros Turcas nominis & roboris, quod se Arslambegum, qui totius exercitus fortissimus & valentissimus habebatur, ad duellum secum ineundum pronocasse palam iactaret, Baile & præfetti castrenses grauer animaduertent, & ali-

D

quot

quot eum mensibus carceri manciparunt, alijs
 que infamiae apud vniuersum exercitum notis
 affecere; quasi inexpiabile piaculum foret, cum
 tam multi Christiani hostes forent, contra quos
 vires exerere, & fortitudinis specimen edere
 posset, Turcam ad certamen prouocasse. Vt
 verò disciplina hæc melius apud eos constet, &
 ad hostem impetendum nemo non animetur;
 non nisi pro meritorum ac virtutum ratione, &
 nullo stirpis nobilitatisue patriæ habito respec-
 tu, dignitates conferri solent. Atque hæc est
 ratio, cur vt plurimum Turcorum primores ru-
 sticum, plebeium aut mechanicum patrem ha-
 beant, qui per robur & heroica facinora, pau-
 latim ad amplissimas dignitates & magistratus;
 prout meritis quisque est, ascenderit. Imò lau-
 di sibi ducunt & honori plebeio & abiecto sibi
 ad altius fastigium aditum patuisse. Videre hinc
 est, quantum nos ab illorum disciplina militari,
 norma castrensi, in victu potuque moderatio-
 ne, continentia, quiete, parentia, prudentia, ac-
 curata in dandis bellicis muneribus disquisitio-
 ne, castrorum munditie, duellorum penis,
 blasphemiarum, conuictorum, alearum, charta-
 rum, ebrietatis, aliarumque illecebrarum vires
 destruere naturarum proseriptione, absumus &
 illis concedamus.

III. Tertiò, vt autem disciplina hæc conmel-
 seruetur, Regiæ pecuniæ prudenter, & non

in res necessarias erunt expendendæ. cui rei cumprimis utile futurum arbitror, duplex Regiarum pecuniarum ærarium constitui, cui & duplices custodes præficiantur. Priori eas asseruari vellem, quæ militi prædialiario, in bellum necessario, & pugnanti, in stipendium sint exsoluendæ. stipendia autem singulorum, quantum commodè fieri posset, æquari, ut nec huic maius, illi minus persoluatur. peditum quoque omnium nonnisi duos constitui ordines & genera, sclopetarios videlicet & hastarios; & illis eiusdem omnes capacitatis & magnitudinis sclopos, ut glandes omnes quadrent omnibus, dari, hisce vero æqualis longitudinis hastas. utrisque autem mensuræ duodenos; equitibus, cuiuscumque demum generis sunt, tricenos (exceptis ijs qui aliquo funguntur munere) florenos Brabanticos stipendiis loco numerari; idque certò nequam miles aliena rapiendi, dux verò delinquentibus ac rapinæ reis necessario parcendi occasio habereant. Si nec negentur, nec prorogentur stipendia, non est quod illas militum seditiones Rex vereatur; quæ sanè in Belgio aut amissum urbium ac regionum, aut non relate de hoste, cum refecti commodè potuisset, victoriæ causa potissima fuere. Sic Ziericseam, Goesam, & Tolam, simul & in quibus singule sitæ sunt insulas a nisimus, atque earum incolæ ad indignationem, & à Rege suo aver-

sionem concitauimus. His quoque Frisiæ totius, & aliorum plurimorum opidorum & arcium, à quibus totius rei salus & incolumitas dependebat, amissio ascribenda. Sic & primariæ Hollandiæ ciuitates, ob malignè numeratum præfidiario & castrensi militi stipendium, Regi sunt ereptæ, & hosti se submittere coactæ. Ac iam pudem pacificum Belgij totius imperium Rex noster habuisset, si quod debebatur in menses, militi exsolutum fuisset. Cuius rei mecum testes esse queunt, qui iam inde à tumultuum initio bellum tractarunt & viderunt.

Alterum dein ærarium, alio sub præfecto, eas contineat pecunias, quæ in honorarias quorundam pensiones, & occultas impenduntur expendendæ sunt; in eos nimirum, qui post longa & multa Regi præstita obsequia, tum ob decrepitam ætatem, tum ob vulnera & detruncata membra, bello posthac inutiles esse deprehenduntur. Inde quoque petantur donaria, quæ variis de causis, tum bello, tum domi bene merentibus, aut etiam è priuato erga quempiam affectu Reges pro solita & innata sibi munificentia erogare consueuerunt. Hinc quoque depromunt tam occultas, quam notas, in loca sacra & egenos, eleemosynas, & in splendorem superuacuum, oblectamenta, palatiorum horumque Regionum structuram, & alios id genus vti necessariam pecuniam. At si vtrique

ærario

æratio locupletando prouentus non sufficient, secundum tantisper quiescat, & primo succurrat, donec vberior nummorum sit prouentus, qui necessarium æratio vtrique sanguinem & succum subministret.

Quartò, cum primis vtile erit, nulli militum aut propter generis splendorem, aut etiam parentum propriamq; virtutem ac merita, stipendia adaugere. Promeritus quis virtute suâ maiora est, ad altiorem dignioremq; gradum euehatur, è gregario milite Signifer, è Signifero Centurio, è Centurione Tribunus (Sergantum Maiorem vocamus) è Tribuno Chiliarcha & Colonellus constituatur. Ita fiet, vt in digniore gradu positus auctius habeat stipendium, cum vnâ cum dignitatibus crescant stipendia, quibus hæc annexa sunt. Etenim ob priuata amicorum merita, alienam commendationem, generis claritatem, aliaue de causa, stipendia alicui adaugere; vt plurimum ignauia, inertia, inuidia, contumacia, & murmurationum multarum causa esse solet: cum, qui amicis & Procerum commendatione destituuntur, sese iacere obscuros, nec promoueri altius; ineptissimos verò, ignauissimos & inertissimos quosque stipendio donari vident ampliore. & quod deterius, hos non tam promeritis, & bene factis, quàm muneribus & aureis pontibus ad illa vim subsisternere, & quidem adhuc imberbes & ad-

IV.

olefcentes; se verò & ætate & meritis graves negligi, neque ullam sui apud duces rationem haberi. Hinc belli in ipsis nascitur incuria, concidit animus, exolefcit audacia, & ardor omnis intepefcit.

- V. Quintò, non antè ad magistratus aut dignitates caftrenfes promoueri vllos velim, quàm triennio quadriennioque gregarium militem egerint; neminem ad Centurionis munus affumi, qui Vexilliferi partes non implevit; neminem ad Chiliarchiam vel legionis præfecturâ, qui Centurionatu probè functus non fuerit. Alijs enim quî imperabit, qui recens ab aula, aut ludo litterario? armorum peritus quomodo erit, qui numquam hoftilem vidit ~~caſem~~? quo urbem modo obſideat, qui nulli obſidio interfuit, nec eius pars vlla fuit? armatos adoriatur hoſtes, qui arma hætenus nulla geffit? prudenterne ac ſapienter quid armatis imperabit, qui nullius armati armatus iuſſum vñquâ exceperit? Vnde efficio, hanc belli inexpertorum ad caſtrenſia munia euectionem, certiffimam totius exercitus, atque ad eò regnorum, peſtem & interitum eſſe.

An non temerarius & fatuus ille audiet, qui quam nec didicit, nec vñquâ vidit, artem docere & exercere præſumet? qui domos ædificare; calceos, veſtes, naues parare, pingere, agros colere; cùm nullum in fabrilî, ſutoria, ſartoria,

nau-

maupesia, pictoria & agricultura habuerit magistrum? nã longè stultius, atque etiam damnosius, est, aliquod armorum imperito, & tiro-
ni nupero, in bello munus concedi. Quid? Reges ac Principes tanti momenti negotia, à quibus regionum ac regnorum salus aut iactura non rarò dependet, rerum imperitis palatulis, imò penè pueris, committere? vicennis aut octodecimnis adolescens militibus quomodo imperet & regat, qui numquam arma traxit, aut castra coràm inspexit? Omitto, hacce in exercitatorum tironum promotione, veteranis omnibus animũ concidere ac frangi, simul & spem emergendi adimi. Cordati proinde ac prudentis Principis erit, in castrensibus muneribus conferendis, non tam amicorum commendationem, aut naturæ dotes, quàm armorum peritiam, exercitia & vsum, generositatem, virtutem, priora facinora & merita suorum intueri; nullam verò generis, parentum, aut consanguineorum rationem habere.

Sic ad Imperium orbis, vilissimos & abiectissimos quosque, etiam de triuio, peruenisse, prisca historiarum monumenta testantur. Ælius Pertinax libertino natus est patre: Macrinii parentes qui fuerint nescitur: Maximinus ab ouibus ad Imperium ascendit, Pupienus ab incude paterna, Philippus à latrocinio, Aurelius ab aratro; Diocletianus è seruis prognatus; Ma-

ximianus, agricolam; Valentinianus & Valens, funarium; Iustinus, bubulcum & deinde carpentariū; Iustinianus, porcarium, patres agnoscunt. Mauricius antè notarium egerat: Basilius Macedo parentes ignorauit, utpote bello captus & in seruum venumdatus: Michaelis Calaphatæ pater nauibus piceandis victum compararat. Et hos omnes aut Roma, aut Byzantiū Imperatores vidit. Romulus inclytæ gentis parens & auctor, parentem quem habuerit, ipse nesciuit; Tullus Hostilius in agresti patris tugurio primū lucem aspexit; Seruium Tullium serua mater genuit & vberè lactauit. Atque ad eò potissimam Rom. Imperatorum partem ex infima plebe natam, armis, virtute & robore ad Imperium venisse notissimum est.

Et certè, quisquis in re bellica, præter virtutem & armorum peritiam atque vsum, aliud quid spectat, seipsum ac sua omnia certissimo discrimini exponit. Vnius quippe ductoris aut Centurionis, tam peditis quàm equitis, fuga reliquorū omnium conciliat fugam. Testis Gemblacensis conflictus, in quo Centurio equestris, nescio qua de causa, in fugam se coniiciens, alterum; hic tertium & reliquos omnes, in fugam pellexit: quam fugam conspicati pedites, ita etiam se fugiendo distraxere, denuo ut recolligi & coalescere non potuerint. atque hæc vnica, illustis illius victoriæ, quam exigua militum

um manu, præter spem omnium, Ioannes
 austriacus retulit, post Deum fuit causa. Quæ
 adis apud Neoportum & fugæ nostrorum fu-
 rit causa, norunt illi, qui post insignem pedita-
 nis nostri victoriam, fugientem ac cedentem
 Iupiter equitatum conspexere. Paria, in om-
 nium gentium historijs, exempla non pauca
 occurrunt.

Sextò, optarem, omnes turmæ pedestres, cu- VI.
 iuscumque demum sint gentis, non pauciores
 recentis milites complecterentur; equestres,
 non pauciores ducentis. Regio hinc ærario plu-
 mum emolumenti accedet: carebit enim hac
 ratione Rex non modica Præfectorum copia,
 quos non parua pecuniæ Regiæ portio insu-
 nitur & effunditur. Si enim singulis legionum
 præfectis (Colonellos vocant) cuiuscumq; sint
 rationis, tria militum millia assignentur. & uni-
 usque Centurioni ac Capitaneo trecēti; incre-
 dibile, quantum per hoc Regio ærario sit ac-
 cessurum.

Septimò, nulla omnino legio exauctoretur VII.
 elemori sinatur, nisi militum numerum minui
 expedierit, aut necesse fuerit. sed veteres tur-
 mas exauctorare, & novas instituere, quid aliud
 est, quàm duplici & non necessaria impensa Re-
 gem gravare, & peritorum, vtilium, veterano-
 rum in locum, imperitos inutile: quæ tirones, in-
 genti cum dispendio sufficere? si qua fortè le-

gio notabiliter decreuerit, nouis (quod factum uidens
haud difficile) capitibus erit instauranda, & suae reges
restituenda integritati.

Adhæc expedire censeo, nulli ut Centurio-
nes, Vexilliteri, aut alijs castrensibus muneribus, qui
bus fungentes, emeriti censeantur, vel (ut di-
cunt vulgò) reformentur; sed tamdiu suum partem
quisque munus fungatur, quoadusque per vitæ mere-
tutem ac merita dignus iudicetur, qui ad altius, & er-
fastigium & dignitatem euehatur. Etenim per Octa-
hanc munerum reformationem immensum cre-
scent stipendia. & pecuniæ plurimum in persipendi-
pauca capita effunditur; cum his emeritis cas-
dem stipendia numerentur, quæ, dum mererentur, ana, L-
zur, quod profectò cum primis noxium est, pec-
cuniarum vorago, & ærarij ærugo.

Meritus quis est munere suo priuari? si quisque
quoque meritis est priuari stipendio. inutili auro (v-
redditus quis, diutius ut operam suam Regi-
præstet? (quod rarissimum est) de honesto
prospiciatur, pro meritorum pensitatione, a-
alimoniam stipendio. Atque hæc omnibus cu-
iusvis gentis militibus, tum ad æmulationem
tollendam, tum quòd Regis hoc inter sit, con-
cedi prærogatiuam velim. Rationi quippe con-
sentaneum est, ut qui vni Regi merentur, pa-
rientur, quòd maiore vnione & concordia, an-
mis maioribus, suam Regi operam nauent. E-
enim vni concessa, alteri negata, prærogatiu-
pendi-

videns odij & inuidiæ seminarium est. Si enim reges promeritis, animo cadunt; & fiet non raro, vt in necessitate destituant quos sibi immo-
tò præpositos vident. Scio non deesse ratios, quibus vna gens alteri, quoad emeritationem, præponenda videatur: sed, re omnem in artem librata, optare omnes eodem sub Re-
re merentes nationes, in stipendijs, prærogati-
is, & emeritatione æquari.

Octauò perutile quoque foret, electiui mi-
tis, sacramento Regi non adstricti, sed patriæ
stipendijs militantis, cohortes adaugerentur:
landria senas, Brabantia, totidem, Transmo-
ana, Limburgensis, Falcoburgensis ditio ter-
nas; Gelria ternas, & Transsylvaniæ vicinus ager
binas aleret; trecenta porro capita cohors vna-
quæque complecteretur. Quòd enim hi capti,
turo (vt alij milites solent) irredimibiles sint;
hinc pro vita tuenda pugnant acrius, hinc ho-
ti terrori sunt, eiusque excursions nimium
quantum remorantur: quin imò plus ei damni
ferunt, cum eius agrum intrepidè depeculen-
tur. denique sunt in proposita militia constan-
tiores, probè gnari aut moriendū sibi, aut vin-
cendum; medium nihil dari. addit hoc animos,
adauget audaciam; & dictu incredibile, ad
quæ non strategemata, & generositatem adigat
desperatio. Quod verò illis persoluendum erit
stipendium, nec non reliqua necessaria impen-
dia

dia ex hostili forſitan agro poſſent peti. hæc enim is, cùm tamen facillima noſtris ac-
cum pateat acceſſio, graſſationem, capturam
rapinam & depeculationem noſtratium, men-
ſtruâ pagatim ac vicitim ſolutâ pecuniâ non
redemit; adeò vt vnicuique electiui militis du-
ctori quidam hoſtium assignandi ſint pagi,
quibus is menſtrum militi ſuo ſtipendium, pe-
modum contributionis, educere poſſet.

IX. Nonò, numerum eorum qui in caſtris à ra-
tionibus ſunt, calamoque rem agunt, minu-
dum cenſeo. Eorum ergo qui nunc præſunt
nec non ærarij Regij præſectorum, tertia, imò
& quarta, ad vniuerſo exercitui commodè ſa-
tisfaciendum, pars nimis quàm ſatis foret. Octo
Commiſſarij, luſtrationi militari præſecti, etiam
plus quàm ſatis eſſent, ad vbiuſ luſtrationi præ-
ſidendum. E qua numeri imminutione tam ho-
rum, quàm illorum, ærario Regio maxima fie-
ret acceſſio; præſertim ſi ad ea munia aſſume-
rentur viri quorū virtus & probitas antè pro-
bata foret, vitæ integri, ab omni munerum &
auri acceptione remotiſſimi, quorum vitæ ratio
inculpabilis & ſupra omnem maledicorum lin-
guam, quique nullam iniuſtitie, aut alterius
grauioris flagitij notam aut contraxere, aut in
illius vniquam ſuſpicionem incidere, boni de-
nique apud vnumquemque nominis & famæ,
& in quibus ne momus quidem, quod reprehē-
dat

ut inueniat. Quales non deerunt, si sua beneficiis præmia non desint. qui si vel in ministerio suo defuisse officio & æquitati comperiantur, grauiter, sine vlla indulgentia aut dissimulatione, cuiuscumq; demum gentis, status, conditionis sint, castigentur; nullus autem habeat immanem, delatori verò sua stet merces & honorarium.

Decimò, vt intolerabili propè sumptu, quem tolerauit hætenus, Regem exoneremus, non incommodum aut inconsultum foret, (& fieri commodè posset) si, quæ Regi adhuc parent in Belgio prouinciæ, è suis ipsæ quos habent provincibus, omnibus omnium ciuitatum, castello, arcium, propugnaculorū præsidarijs stipendia persoluerent. Sed hac seruata ratione. Primò, vt vnaquæque ante omnia nosset prouincia, quænam ad se præsidia spectarent, & sui oneris essent. Secundò, ipsæmet per delegatos & deputatos suos, necessariâ in stipendia mensura pecuniam numerarent & mitterent. Tertiò, nemini obelum dare tenerentur, quàm re ipsa militantibus, & operâ præstantibus. Quod tertè prouincijs adeò non erit graue (cùm omnes vbiuis locorum præsidarij vix vndecim hominum millia expleant) vt etiam ultra præsidarios hos, simul bis mille quingentos equites Regio in exercitu alere possent, quibus per delegatos suos mensuratum stipendia persoluerent;

uerent; aut, quod præstabilius & compendiosius foret, horum bis mille & quingentorum equitum loco, viginti præfidiarias omnibus rebus instructas, in mare naues emitterent. mensura enim harum impensa ad centum florenorum millia non ascendet. Cederet hoc in magnam indigenarum quietem ac tutelam, commerciorum maritimarum prosperitatem & securitatem, & incredibile ærarij Regij subsidium.

Vt autem aliquod provincie & provinciales suo in onere subsidium sentiant, & annui earum pronentus incrementum; certè non erit absque si suæ iurisdictioni addictorum pagorum titulos & dominia Rex in auctione plus offerentibus velut in pignus addicat. Equa oppignoratio quantum annuè auri redigendum sit. vix quisquæ credat. Etenim in provincijs Regium imperium etiamnum agnoscentibus, plusquam quinque pagorum millia censentur: quorum circiter millia quatuor ad Regem spectant. horum si is solum titulum varijs oppignorare velit, vniuscuiusque titulus quingentos annuariorum florenos (æquatione pagorum facta, cum hi pauciores, plures ille daturus sit) haud dubio pendet; quorum summa capitalis & fors ad vigesimum nummum reducta, non nisi ad decem florenorum millia perueniet. Annuus autem omnium titulorum oppignoratorum prouentus faciliè duos florenorum milliones efficiet

pagorum numero si fortè errarim, parum re-
 fert: etenim certus eorum haberi numerus fa-
 ci negotio potest. Adhæc, si non titulum tan-
 tum ac nomen, sed & iura & iurisdictionem,
 pagorum alijs in pignus dare Rex vellet, longè
 inè plura incredibili annuorū suorum prouē-
 tum cum incremēto, inde conficeret: cum iam
 copè omnis cunctorum illius pagorum redi-
 tis, in ministrorum, curatorum, receptorumque
 stipendia, aliosque sumptus depereat & euane-
 scat; vt me puderet aperire & euulgare, quàm,
 extra necessarias impensas, parum inde ad æra-
 tum Regium deueniat.

Neque verò hæc pagorum oppignoratio
 Regis magnitudini & nominibus quidquam
 dimittit aut deterit; neque enim is vllà à pagis
 cognomina aut titulos vsurpat. Quin & hos
 tunc rursus sibi ac iuri suo arrogare potest, cum
 annuo illo prouentu quem hæc oppignora-
 tio illi pendit, carere lubebit. Interea temporis
 prouentus & reditus suos immensum augebit: vt,
 cum hodie per annos singulos, omnibus neces-
 sarijs sumptibus deductis, non nisi vnum reci-
 piat, per oppignorationem hanc quinquaginta,
 mò centum & amplius, sine vllò omnino onere
 & impēdio, annuatim percepturus sit. Spon-
 dere tamen nolim, ex vnoquoque ei pago tan-
 tum quantum dixi, prouenturum; sed ex hoc
 pauciora, ex illo plura, pro loci situ, commodis,
 &

& magnitudine. Et esto, nonnisi mediam horum partem reciperet, prouentus tamen ille modernum quinquaginta & amplius partibus excederet. Possent præterea sylvarum, calamitaris lapidis fodinarum, & aliorum Regionum iurium redemptiones carioris æstimari & inaugurari. Quæ vniuersa, ætati onera mirè subleuabunt, & militarium stipendiorum numerationi magno futura sunt subsidio.

XI.

Vndecimò. non inutile foret, si quadraginta peditum, & tria equitum millia. suo Rex ære in Belgio aleret, eisque menstruatim addictum stipendium penderet. Non graue id ei aut incommodum erit, si (quod num. 4. seruandum præscripsi) nulli quidquam præter consuetum stipendium eroget, idque omnibus æquale; si nulli stipendiū adaugeat, nulli denique nisi arma tractanti & reipsa militanti, id soluat. Hoc ego exercitui sperem, Regem quidquid bello volet effecturum. quoslibet aduersarios edomiturum, ac vicinis Principibus ita terrori futurum, ut illum armis suis nec impetere, nec perterrere ausuri sint: neque eum hosti animum ac vires futuras. huic ut sese exercitui, dummodo prudens & peritus armorum dux ei cum imperio præficiatur, opponat. Sex enim & quadraginta armatorum millia, menstruè stipendiata, quid non perfringant aut edoment; præsertim seuerè & sine vlla in delictis commi-

uentia, militaris disciplina seruetur?

Quodecimò. si fortè Regi, post tot annorum **XII.**
bellum, post ducentos & amplius auri millio-
nes huic insumptos, graue sit tantum ære suo
exercitum alere; aliam tibi, qua sine vllò ararij
sui grauamine aut imminutione, non dico sex
& quadraginta, sed centum & plura, militum
millia in aciem producat & sustineat, rationem
suggeram. Regna illius omnia, Hispaniam, Lu-
sitaniam, solis Occidui & Orientis Indiam, Ne-
apolim, Siciliam, Mediolanum, & alias pro-
uincias tibi propone in his ducenta & amplius
locorum & oppidorum millia, in quibus cen-
tùm familiæ censeantur; reperies. Horum lo-
corum singulis si, præter ordinaria Regi pen-
di solita vectigilia, vnus, aut etiam medij, mili-
tis stipendium persoluendū assignes; plusquam
ducenta, ad minimum vltra centum, armato-
rum millia sub signis habebis. Vt taceam, etiam
in hisce regnis plurima locorum millia reperiri,
quæ centum familias non numerent. his ergo
erit medium militis vnus stipendium, vel ter-
tia, aut etiam quarta pars, iuxta domorum aut
familiarum numerum, assignandum. Non qua-
si copiosa & opulenta, plurimorumque inco-
larum ciuitas, non plus contributura sit, quam
vix centum familias recensens pagus; sed vt pro
familiarum multitudinem, loca singula militum
viginti, decem, sex, quatuor, vnus, dimidij, aut

E

etiam

etiam minus, stipendia contribuant. Et spon-
dere aufim, Regem centum quinquaginta, imò
etiam ducenta, nullo suo impendio, militum
millia sacramento sibi deuincta habiturum.
Nec nimius aut fidem excedens cuiquam hic
militum videri numerus debet, cum Ferdinan-
di III. Regis tempore, Hispanicarum prouincia-
rum non maxima, Bætica, ducenta & amplius
opida, & centum pagorum millia numera-
rit. Etsi non ignorem numerum hunc iam sa-
tis imminutum esse; hinc tamen haud agrè
colligas, quanta extra Belgicas prouincias, per
omnia Regis nostri dicto parentia regna & re-
giones, cogi multitudo queat. imò, si penitiùs
& accuratiùs rem inspicias, me in minuendo
potiùs, quàm exaggerando peccasse comperies.
Ac non ita pridè à probatæ fidei viro, cui pro-
inde credo. mihi significatum est, in solo Castel-
læ regno plusquàm octoginta baptisteriorum
millia censeri; Madritum tamen pro vno dum-
taxat baptisterio numerando. è quo ipse collig-
as, quàm multa in Lusitania, Aragonia, Cata-
launia, Valentia, Nauarra, Sardinia, Corsica,
Balearibus, Neapoli, Sicilia, Mediolano, & v-
traque in India numerari queant. Ex vno quo-
que autem baptisterio stipendium in militem
vnum, aut sanè medium tantum, educito, & vi-
debis quàm potentè Hispanica regna, sine vllò
regijerarij incòmodo, exercitū sint productura

Neque verò id mihi persuadeo Regijs vasal-
lis vsque aded graue futurum: bonâ enim lo-
corum & familiarum omnium inirà distributio-
ne ac diuisione, ad illius sanè stipendia non nisi
exiguum quid domus vnaquæque, ac ne sen-
tiens quidem, erogabit. Neque etiam perpet-
uum id onus futurum; sed bello finito habebit
finem. *Quæ* quo commodiùs, minoreque inco-
larum cum sensu peragantur, posset, Rege an-
nuente, modicum & tolerabile in vnoquoque
loco vectigal constitui, iis potissimum è rebus
colligendum, quæ ad aduenas potius & pere-
grinos, quàm locorum incolas pertineant; aut,
si indigenæ grauandi, ita modicum addi gra-
uamen, vt qui illud pendit se ne pendere qui-
dem sentiat. Neque etiam omnem hunc mili-
tem, vno simul tempore colligi aliue necesse
est; sed pro rei bellicæ necessitate plures pau-
ciore scilicet. Vt, si non nisi quadragenis aut quin-
quagenis Rex bellatorum millibus indigeat,
horum stipendia vnicuique regno aut prouin-
ciæ possent, pro cuiusque potentia, aut fami-
liarum multitudine, persoluenda æqualiter de-
signari.

Posset & alio modo hæc stipendiorum per-
soluendorum ratio iniri: nimirum vt Castella
Vetus, dena; Noua itidem, dena; India Castella-
na de rectionis & iuris, dena; Lusitania cum sua
India, duodena; Aragonia, octona; Valentia,

terna; Catalaunia dena; Bætica quindena; Neapolitanum regnum duodena; Siculum, septena; Mediolanensis Ducatus, octona; Cantabria, Nauarra, Gælcia iunctim nouena; Granatense & Murcianum regnum quatuor; Mediterranei maris & Oceani insulæ, etiam quatuor; Belgicæ prouinciæ Regiæ, sexdecim peditum millia alant. Equitatus illa è gente & prouincia petatur, quæ lectissimos submittere equites consuevit; quos quæ dabit, ei peditum minor numerus assignabitur. mille porro equitum, binis peditum & quingentis æquualebit, aut circiter.

Qua in re quædā necessariò velim obseruari.

Primum, vt vnaquæque prouincia præscriptum sibi militem colligat & conscribat.

Secundum, si quæ prouincia tot in militiam capita è suis indigenis emittere nequeat, reliquos in supplementum aliena è prouincia eam colligere fas sit.

Tertium, omnes imperium & dignitatem castrensem habentes ex ea assumantur gente, quæ stipendium persoluit; tametsi fortè miles, quòd indigenæ non suppetant, sit ex aliena.

Quartum, vtrumquodque regnum aut prouincia militi sub ductoribus suis agenti, per delegatum & designatum aliquem, à se ad hoc muneris sigillatim assumptum, stipendium adnumeret.

Quintum, isthæc militum conscriptio, non-
nisi

nisi necessitate fiat exigente, & cùm eam cuique Rex provinciæ imponet.

Sextum, pro necessitatis ratione maior aut minor numerus conscribatur. maior siquidem, bello varijs simul in provincijs exorto (putà in Italia & Belgio) quàm dum in sola Italia, militum copia requiritur. Tum etiam maior, cùm tria aut quatuor regna & provincias Regias belli flamma corripuit.

Septimum, bello aliqua in provincia excitato, miles in alijs, pro necessitatis magnitudine, provincijs conscribatur. ad cuius conscriptionem & solutionem quæque suam, iuxta assignatum priùs unicuique numerum, symbolam conferat.

Octauum, vt in omni armorũ motu & bello, præter eas quas provincia bello ardens colligere copias iubetur, triginta peditum, & quinque equitum millia, provinciarum à bello immunium stipendio, ad Regij iuris tutionem, conscribantur; vnaquaq; pro numero antè singulis indicto, ad triginta hæc quinque millia concurrente. Si verò maioribus Rex copijs (quòd fortè maior sit necessitas) egeat, tot ei singulis tunc indicare milites liceat, quot ad hoc periculum auertendum opus habebit.

Neque recens id inuentum est. etenim idem olim Augustum Imp. factitasse, Rom. loquuntur historiæ: cùm enim à Marcomannis bello

peteretur, nec militi conscribendo publicum
ararium sufficeret; pop. Romanus, pro facultat-
um ratione, militem vnum, aut duos, aut etiam
plures, suo quique are conscriptum ei submi-
sere. quo vltro neo populi subsidio Marcoman-
nis subactis. Imperium Rom. ab instante Augu-
stus ruina vindicauit.

XIII. Decimò tertio, cùm omne hostium robur &
potentia mercimonijs contineatur, rebellium-
que provinciarum opes è negotiorum & com-
merciorũ tractatione potissimùm proueniant;
ante omnia, & quàm maximè necessariũ cen-
seo, omnem illis negotiandi viam præcludere
& succidere. sic enim fiet, vt omnes sibi neruos
præcidi existiment. Iam cùm belli neruus sit
pecunia. & sine hac illud omnino geri nequeat;
sequitur, omni ab hoste abactò commercio, &
qui ex illo sequitur prouentu, tolli quoque vni-
cam eius qua militi satisfaciatur, rationem. Notis-
simum adhæc, omne illius commercium in ma-
ri, & varijs per Europam fluminibus potissimũ
agitari. Illi ergo neruos si incidere vult Rex,
maris & fluminum vsum ei auferat, & eneruis
concidet. Fiet hoc Primò, si fluminum, quæ
Regij iuris sunt, & à Regijs propugnaculis insi-
dentur, vsum ei adimat; & imprimis Scaldis,
quo Antuerpiani & aliò sua conuehit, & alia
euehit; Mosæ, quo Traiectum & Venlonam;
Rheni denique, quo Rinbercam & aliò. Secun-
dò,

dò, Visurgim & Albim primaria Germaniæ flumina, aut per se, aut per Cæsarem, qui illorum varijs in locis potestatem habet, illi occludat. hacque ratione, omne ei cum Germanis commercium, à quo potissima annuorum eius prouentuum pars dependet, præscindetur. Ipsa denique cum Gallis negotiatio aut eripi, aut periculosa admodum reddi poterit, peream quæ Flandrico in littore Rex instructam habebit classem.

In quam (vt Regem nonnihil exoneremus) vicinas hæ provincie cōtribuere naues (quemadmodum num. decimo tetigi) possent: Flandria quatuor, Brabantia cum Mechlinia tres, Hannonia duas, Artesia duas, Insulana ditio duas, Namurcensis vnam, Cameracensis & Tornacensis vnam, Geldria vnam, Luxemburgensis ager duas; Limburgensis, Falcoburgensis & Dalemensis vnam; Lingena, Grolla, Oldenselia & vicinus ager vnam. Præter has, Præsules Artesiæ duas, Hannonij duas, Flandrici vnam, Brabantini vnam, Cameracenses cum Tornacensibus vnâ; Luxemburgenses & Namurcenses simul vnam, & reliqui omnes iunctim item vnâ. quæ simul omnes vndetriginta nauium classem constituent. Addi his possent eæ, quas suo hinc inde priuati ære & opibus parare vellent. Prædam autem, quam ab hoste in mari referent, rei naualis præfecti, pro imponfarum cu-

iusque portione & magnitudine. inter singulas
(Regio fisco solum decimâ eius parte assignatâ)
ex æquo dispartiantur. Nullum verò in hac
naves provinciis ius & auctoritas sit; solum
sua tam epibatis, quàm sociis navalibus ac mili-
tibus stipendia mensibus singulis submittere &
suas singulæ rebus necessarijs naves instruere
procurent. Huic provinciali classi si Rex aliam
viginti navium addere de suo vellet; resistendo
hostis non foret, & omnis illius cum Gallis ne-
gotiatio penitus corrueret.

At ne fortè nova hæc navium adornatio
Belgicas provincias nimio opere gravaret; posset,
Rege annuente, commoda hæc iniri ratio. Ut

Primò vnaquæq; vnius camini domus in Re-
gio imperio parentibus locis sita decem quot-
annis stuferos penderet; duorum caminorum,
florenum; quatuor, duos; sex, tres; octo, qua-
tuor; denum & amplius caminorum, sex.

Vel quarumlibet ædium. per iuratos rerum
æstimatores. pretia pensarentur. &, pro pretij
quantitate, vnaqueque aliquid annuè pende-
ret. Quod aliàs factum non rarò. anno namque
MD. LXXXIV. septingentesimū. anno MD. LXXX.
quingentesimū, anno MD. LXXVI. trecentesimū,
anno M. D. LXX. centesimum. anno M. D. LXXIII.
& LXXI. & alijs vigesimū. mō anni M. D. LXXVII.
LXXXI. & LXXXIII. decimū. domorum, ad va-
lorem taxatarum, nummum tributii nomine
datum.

atum fuisse constat. Quod & à rebellibus se-
 nis est usurpatum. Adeò vt Regi subdita pro-
 inctis nullam de grauamine hoc conquerendi
 occasionem habeant. dum in bona, pia & iusta
 causa conferunt id, quod hostiles in mala, im-
 pia & iniqua non illubenter & contribuerunt,
 & etiamnum contribuant. non è domibus so-
 lum, sed & vniuersis possessionibus immobili-
 bus, pro taxatione à superioribus ad rerum va-
 lorem facta. Pudeat, provincias Regias mino-
 rem in vera Religione promouenda, & patriæ
 salute & incolumitate querenda zelum & af-
 fectum ostendere, quàm hostis in falsa fide, &
 noxia libertate sua tuenda ac conseruanda,
 libenter & sine vlla repugnantia indies osten-
 dit; dum & ducentum bonorum nummum,
 & singularum domorum tributum non inui-
 tus pendit; idque præter alia noua & penè in-
 credibilia, animalibus, rebus ad victum necessa-
 rijs, & penè omnibus vsu consumptilibus im-
 posita vectigalia. Quin imò virorum fide di-
 gnorum relatione accepi, nuperrimè ac recen-
 ter domorum singularum possessores septi-
 mum, agrorum quintum nummum iustos pen-
 dere. Quod sinè intolerabile est grauamen.

Secundò, in singula hominum Regi in Bel-
 gioparentium capita, annuus trium stutiferorum
 census imponeretur; ab hoc tamen soluendo
 pauperes & truuales exciperentur: heri autem

& heræ pro famulis eum penderent, ita tamen, vt ex addicta in annum mercede nihil his decederet.

Tertiò, singula agrorum iugera binos quottannis stuferos exsoluerent.

Quartò, nullæ à Tabellionibus, Secretarijs, alijs sive scribis tabulæ instrumentaue, in quibus centum florenorum res agitur, conficerentur, quin Regi pro ijs florenus persolueretur; in quibus verò plusquam mille florenorum res ageretur, sex. ac simul indiceretur, nullum instrumentū ratum & legitimum fore, aut robur habiturū, quod Regio non fuerit sigillo, hunc in vsum sigillatim cuso, signatum & munitum, quod valoris munimen habere qui vellet, præscripto id ære redimere deberet.

Quæ omnia si per prouincias executioni mandentur, & exactè seruentur, non viginti modò, sed & quadraginta, vel etiam quinquaginta, naues rebus necessarijs instrui, stipendia menstrua ijs persolui, & amissarum in locum aliæ non incommodè substitui poterunt. Hoc pacto fiet, vt omne in mari commercium securè tutoque exerceatur, nec ab hostilibus nauibus inturbetur; omnis quæ patet regio mirum in modum locupletetur; omne mercimoniorum & opificiorum genus ad obediens Regi prouincias ex hostilibus traducatur; denique summo Rex grauamine exoneretur, hosti

verò

verò omnis penè lucrandi materia & occasio
 capiatur.

Quis hoc prouincialibus graue fore dicat,
 cum tam exiguo, & propè nullo, & quem ne
 intiant quidem, censu centuplū sint lucraturi?

Ab hoc autem onere nullus, quocumque
 indem colore & specie exemptionem præten-
 dat, eximendus esset; non palatini, non Consi-
 larii, ne quidem Velleris aurei Equites; soli illi,
 qui sub Mendicantibus Ordinibus censentur,
 palàm pauperes.

His adiungere possumus & alium auri pa-
 randi modum. quotquot alterj litem, in qua de-
 centum & ampliùs florenis controuertetur, in-
 tentare volent, sex priùs florenos pendant o-
 rtebit illi, qui singulis in opidis & pagis hunc
 usum constituetur; in quos, lite denum per-
 cta, condemnabitur quisquis causà ceciderit.
 Hoc si fiat, litigantium & actionem nulli non
 tentantium prurigo non nihil comprimetur,
 & ad classẽ prouincialem bonum patrium in-
 digniter promouere natam maximopere con-
 lucet.

Neque verò singula hæc reipsa executioni
 mandanda sunt; sed vel simul omnia, vel po-
 rior illorum pars, prout reip. expedire Rex iu-
 licabit, & prout maiorem aut minorem sub-
 litorum erga eadem propensionem, & ro. ena-
 poris oportunitate videbit.

In

In singulorum capitum censu maximam fore nullos
re credo difficultatem. Minimè tamen recensendum
inuentum id est, sed ipsi etiam hosti hodie vsur-
patum. & olim in Palæstina Regibus Israel; nec modum
vllus è filijs Israel vnquam ei legitur refraga-
tus. cum tamen didrachmum vel semisiclum, id
est duos regales, annuè singuli capitati pen-
derent.

Quod ex agris & iugeribus petendum mo-
nui tributum, quamquam ipsum perexiguum
Principibus ac Magnatibus vsque ad eò gratum
non existimo futurum; quòd hi sese ab omni
agrorum onere & grauamine immunes iactent
At viso quod hinc consequetur, emolumentum
& incredibili reip. totius hono, nullus dubito
quin oneri huic etiam vltro & quàm libentissi-
mè sint subscripturi, quò tandem aliquando
belli finem videant. quem certè numquam sum-
visuri, nisi maris imperium occupemus; quod
hisce. & alijs id genus modis haud ægrè para-
bitur. Neque verò perpetuum id onus futurum
est, sed quamdiu bellum durabit: illo enim finis
to finientur & grauamina.

Vnde in spem venio, fore vt etiam Eccle-
siastici & Præsules Religiosi huic rei non inui-
ti sint assensuri, viso quod per bellum suis in-
prouentibus & fructibus patiantur dispendium
& quod, illo sublato, in ipsidem sperare debeant
compendium. Ac quemadmodum è bello ho-

in nullos maius quàm in Ecclesiasticos damnū
 redundat, ita nec ex armorum cessatione, aut
 pace maius vllis accedet è prouentibus com-
 modum quàm Ecclesiasticis. Æquissimum er-
 go & par est, exiguo huic eos tributo quàm li-
 bentissimè assentire, è quo tam immensum in-
 creuit ad ipsos commodum deriuabitur.

Optarem porro, naues hasce bellicas in ma-
 ximis Flandiæ opidis stationem habere, vt o-
 mne rebellium cum Gallia & Britannia com-
 mercium & negotiationem, quantum fieri po-
 test, disturbent & frustrentur. Ceterum isthæc
 nauium communibus prouincialium sumpti-
 bus parandarum ratio nuperum non est inuen-
 tum; sed iam olim etiam apud Romanos re-
 gnum dominos vsurpata, cum singulæ, pro po-
 tentiæ & opum ratione, prouinciæ suo classem
 instruere, fouere, & per quæstores quæ-
 que suos mensura stipendia adnumerarent.
 Hæ verò naues numerosissimam certè consti-
 tuebant classem, qua orbis sibi imperium pop-
 ulus Romanus vindicauit. ac si quam harum aut
 tempestate mergi, aut ab hoste intercipi, aut al-
 io incommodo perire contigisset; illius mox
 loco aliam prouincia, cuius naus perierat, sum-
 ptu suo sufficiebat; vt nec nauium vnquam nu-
 merus imminueretur, nec maritima populi po-
 tentia decrederet.

Decimoquarto, mirè ad rem faceret, si Rex, XIV.

quò

quò aliquam Belgicis suis prouincijs locuple-
tandi & lucri comparandi materiam suggere-
ret, mercatoriam quamdam viginti, aut plu-
rium etiam, nauium societatem erigi permitte-
ret. in quarum instructionem varij promiscuè,
tam Ecclesiastici quàm sæculares, tam nobiles
quàm plebei, ac potissimum mercatores, vltro-
neè & sponte symbolam conferrent; & pro im-
pensæ & contributionis ratione, optati quisque
lucri particeps fieret.

Vt autem in hanc quisque societatem for-
tem libentius conferat, necesse eam foret qui-
busdam à Rege priuilegijs & immunitatibus
donari. Atque imprimis, vt omnes hisce nauibus
impositæ merces, tam ex Hispania in Belgium
quàm è Belgio in Hispaniam vehendæ, vltérie-
ri inquisitioni non subiacerent.

Secundò, hæ tam euectæ quàm inuectæ,
consuetis Regi pendendi vectigalibus minus (vide-
licet è quatuor partibus tres tantum) persolue-
rent, quàm quæ alijs nauibus ad societate har-
non spectantibus imponerentur. Quæ vectigi-
lium detractio adedò ærarium Regum & pro-
uentus non imminuet, vt insigniter etiam in-
adauctura. Hinc enim consequetur Primò, vt
plures longè vltro citroque merces inuehendæ
euehendæue sint. Secundò, Hispaniæ merces à
Galliam, Britanniam, Germaniam, & alias pro-
uincias minore sint copia exportandæ. Illa qui-

e regna & prouinciæ, quò huius vilitatis pre-
 j aliquam ad se partem deriuent, è Belgio po-
 us, vt duobus aut etiam vno in centum mino-
 s eas emant, quàm ex Hispania has petent.
 inde maximum Regionum vectigaliũ & por-
 priorum consequetur augmentũ. etenim cum
 x emptis in Hispania, indeque in Galliam,
 Britanniam, Germaniam, & alias regiones sibi
 non parentes auhendis, mercibus nonnisi vni-
 um, in euectione, Rex vectigal percipere so-
 eat; ex omnibus Belgium petituris duplicatum
 d percipiet; primum in Hispania cum expor-
 tabuntur, alterum in Belgio cum importabun-
 tur. Vtque res exemplo notior fiat, fingamus
 Hispanas merces cum inde aliò exportantur,
 duodecim in centum pendere. ex omnibus er-
 go quæ in Galliam, Angliam, Germaniam, &
 alia loca auhentur, nonnisi semel duodecim in
 centũ Rex recipiet: inuectæ enim in terras quæ
 illi non parent, quidquã vt ei pendant, non est
 quod expectet. at ex ijs quæ ex Hispania in
 Belgicas emittuntur prouincias, bis portorium
 percipit, primum in Hispania, alterum in por-
 tubus Belgicis. Ac licet è duodena illa parte
 nonnisi nouenam percepturus esset, ob duplex
 tamen iam vectigal, duodeviginti in centum
 illicedent, cum è mereibus aliò exsportandis
 nonnisi duodecim. Iam cum merces, aliò auhẽ
 solitæ, in Belgium sint, quò imminutionem il-
 lam

lam vectigalis sentiant, auchenda; fiet, vt Regio ærario, ob geminatum vectigal, multum hac ratione accedat. Gallis quoque, Anglis, Germanis compendiosius erit, Hispanienses merces è Belgicis portubus & emporijs auchere, persolutis hinc vectigalis loco decem aut vndecim in centum, quàm in Hispania duodecim; partim ob hoc quod dixi compendium, partim quòd regnis illis commodius multò sit, illas è Belgio quàm Hispania petere, sumptu quoque & periculo minori.

Tertiò. vt omnes Hispanas merces, in Galliam, Angliam & Germaniam auchendas, nouo vltra consueta & prisca vectigalia, Rex onere grauariet, alia inquam quinque in centum illas pendere iuberet; à nouo autem hoc onere exciperet illas. quæ ex Hispania in Belgium, Regium dictæ societatis nauibus importarentur. Erit hoc dictæ societati cum primis lucrosus, & in causa, vt quæ ex Hispanicis opus habebunt exteri, è Belgio petaturi sint, quòd grauiamen hoc vel totum, vel in parte effugiant. Neque insolitum ac nouum hoc est, nec etiam exteris graue aut insolens videri poterit, cum & alij Reges & Principes, quoties eis visum fuerit, & expedire iudicauerint, suorum regnorum merces ad aliorum Principum prouincias conuehi solitas, nouis tributis grauire pro more habeant, nemine aduersus illa reclamante, aut

ipso

ipſos iniuſtitie damnante; quòd Reges ac Prin-
cipes ius habeant domi ſuæ nata, & ad alienoſ
auehenda, cùm placuerit, grauandi.

Quartò, vt omnia opera mechanica, quæ in
Regio Belgio aut modò fiunt, aut olim fieri ſo-
lita erant, at modò in rebellibus, aut extra Re-
gium imperium ſitis locis fiunt, prohiberètur,
capitis poenà inuehenti propoſita; nulla verò
alia permitterentur, quàm quæ in Regio Bel-
gio facta, dictæ ſocietatis nauibus vehentur.
Vnde fiet Primò, vt hoſtis aut tota, aut potiſ-
ſima opificiorum ac manualium operum ne-
gotiatione priuandus ſit, ideoquæ pluſquam
octoginta familiarum millia, hiſce operibus
tantum victitantia, Hollandiam deſertura ſint,
omni propè horum operum ad exteros aue-
ctione, hoc edicto Regio, excluſa aut prohi-
bita. Erit hoc in cauſa, cur annuus rebellium
prouinciarum prouentus incredibile paſſurus
ſit detrimentum & imminutionem. hiſce enim
mechanicis & opificibus, qui numero plurimi,
migrare & alias ſedes quærere compulſis, non
modica prouentuum Hollandicorum qui è re-
rum comestibilium & conſumptibiliũ emptio-
ne & uſu colliguntur (in quibus tamen annui
eorum prouentus pars potiſſima ſita eſt) portio
annuatim deperibit. Hoc autem Regium edi-
ctum non eſt quòd aliæ prouinciæ aut regna
carpant, cùm alia id genus edicta decretaque

F

apud

apud ipsas etiam in vfu sint. Sic enim Anglorū Rex omnem externam lanam, stannum, plumbum; Francorum, diuerfa exterorum opera, atque in primis adamantes sculptos & politos, in regna sua inferri vetant.

Vtque apertiùs rem tangamus, & ad particularia descendamus, prohibere & excludere Rex posset, 1. omnes eos pannos laneos, nigros & albos, quos vocant *Hollantsche saeyen*, Hispano vocabulo *Xergas*, vel *Anascotes*: qui Leydis aut Delfis vt plurimùm conficiuntur, cùm Hon-
 schotanorum, Brugenſium & Ipreſium merces ea ſit propria. 2. Telas lineas, tum albas, eaſque partim ſubriles, & arctè complicatas & conſtipatas, partim ſpiſſiores in longum expoſitas, ac diductas; tum etiam crudas & naturales, nec ſoli expoſitas: quas Harleſmum potiſſimùm ſuppeditat, cùm tamen apud Siluædu-
 cenſes, Gandenſes, Endouienſes, & alios non minore indiſtriâ & arte parentur. 3. Omnia mapparum & mantilium lineorum floribus in-
 textis genera, Cortracenſium opus & artem. 4. Telas goſſipinas albas, quas Brugenſes ſub-
 mittere ſolent. 5. Varia Antuerpienſium opera, putà pannos ſericos floridos, holoſericos villoſos, damaſcenos, & alios id genus; alios item è lino & ſerico, alios è ſerico & lana diuerſimodè, cum floribus & ſine floribus opere phrygio-
 textos; rafos alios, alios non rafos; alios auro

falſo

falso in speciem intertexto (quos propriè dicunt *smallekens van garen*, *sijde ende valsche goudt*, *boeren-kassien*, *garen-damaskens*, *ghenopte*, *burattè*; vel *telillas de hilo*, *dichas*, *de seda*, y con oro falso, *telillas de borlilla*, o *motillas*, *cassutes de hilo*, *damasquillos de hilo*, *fileyles de todas fuertes*.) item *acículas*, *acus*, *vincinulos*, *zonarum æreas & ferreas* *fibulas*, *lineas omnis coloris ligulas*, denique *omnis coloris filum lineum*. 6. *Tapetia*, quibus *texendis* *Bruxellenses*, *Antuerpienses*, *Aldeyardenses*, & *Angianenses* excellunt. 7. *Eos pannos laneos*, quos *cangeanten*, *baracanen*, *pluykens*, *ghesfigureerde trijpen*; aut *lanillas negras y de color*, *baracanes d' albornojes*, *telillas de morte*, *tripillas terciopeladas*, vocitant; quos, vt proprios, sibi *Insulenses* & *Tornacenses* vendicant. 8. *Filum candidum & sole dealbatum*; hoc sibi *Gandenses*. 9. *Tibialia lanea*, varijs è filamentis *texta*, & alias id genus *vestes*, vt *interulas*, & *occos pedales*, quæ *Bruxella* & *Tornaco* peti solent. 10. *Omne filamentum lineum textum*, quod *Bruxellis* & *Silvæducis* parari *texique* consuevit. 11. *Texturam muliebrem & puellanem*, tam è filo lineo quàm serico *textam* (nominè *Breynaet*, vel *punteria*) & alias id genus *mitias*, quæ in varijs Belgij Regij locis ac ciuitatibus *confici solent*: denique *omnia manualia opera*, quæ hisce in prouincijs aut olim fieri solebant, aut etiam modò fieri possent. 12. *Pan-*

nos illos lancos leuidenos (quos *Baeyen*, vel *Bayettas* vocant) quos iam Anglia in copia submittit, & olim Poperingæ locisque vicinis incomparabili compendio parabantur, & quorum in Lusitaniam, indeque in Indiam, multa millia submittuntur.

Secundò, Regijs in Belgio prouincijs hac ratione insignè accedet compendium & emolumentum, tum ob innumeram operarum multitudinem, quæ vndiquaque ad hæc prouincias, quò solita sibi arte victum comparèt, confluent (quod rerum comestibilium venditioni, & in ea annuis nostris prouentibus, tantum adferet accrementum, quantum isthæc opificiorum ablatio Hollandicis pariet decrementum;) tum etiam, quòd omnia hæc opera per societatis huius naues non magno molimine alias in regiones distrahenda sint. è quo ad prouincias hæc Regem adhuc agnoscentes non contemnendum deriuabitur lucrum.

Pe optandum quoque foret, si insignem suo ex ære io ad intolerabiles propè classis huius sumptus, tum in nauculariorum, epibatarum ac militum in ipsa merentium stipendiatione, tum in consuetis & ordinarijs nauium impendijs, consistentes tolerandos, auri quantitatem Rex ipse annuatim contribueret. Quamuis enim non aliusharum nauium futurus esset vsus, quàm varias adpungere & euehere merces; quia

tamen

tamen non rarò à piratis imminebunt pericula, hinc omnibus ad incursum hostilem propulsandum necessarijs rebus, etiam milite, tum ad sui tutelam, tum ad nauium inimicarū, si quando in eas incident, inuasionem, quàm optimè instructæ sint oportet. quas si expugnent, in societatis huius commodum omnis præda cedit, utpote quam incredibiles cùm in instruendis, tum sustentandis viginti & ampliùs nauibus, impensas subire oportebit. Viginti namque nauium sustentatio, & ijs necessaria impensa multis centenis in annos singulos aureorum constabit millibus, ut taceam imminentia à tempestatibus maritimis, piratis, atque hostibus pericula. hinc, licet mercium hisce nauibus aduectarum naulum permagni futurum sit prouentus, uti & prædicta Regij vectigalis decurtatio, nec non grauamen quo merces hæc, bona Regis cum venia, societatis huius membra in emolumentum suum grauare possent; quæ tamen assiduè in eam infumendæ sunt impensæ, accedentibus etiam quæ à mari & tempestatibus, atque à piraticis nauigijs impendent, periculis, immanè quantum annuè socios grauabunt. Ad hæc autem auertenda, in quo potissima sita difficultas est, minimùm triginta præsidarias, optimeque ad bellum instructas naues, frecto, per quod solum enauigare hostis potest, oportebit insistere, ipsiusque ibi excursiones impe-

dire. Etenim fieri posset, vt tres quatuorue naues, pretiosis tum ex Hispania, tum Belgio petitis, mercibus onustæ in hostiles myoparones incidere; quarum amissio duodecim aut quindecim centenis florenorum millibus vix pensaretur, irreparabili societatis huius cum damno, & incredibili hostium compendio. Superiore anno satis id ipsum in Anglis experti sumus. Vt hæc ergo pericula euitentur, plures in freto naues & milites, quàm hostis, Rex habeat oportet, tam ad omnem, vel partem saltem, negotiationem Hollandorum cum Gallis & Anglis disturbendam, quàm ad nauibus hisce socialibus securitatem & præsidium præstandum.

Non me fugit, quod ab ærea Hispanorum pecunia (*quartos* vocant) societas hæc accipere damnum queat. mercibus enim Belgicis in Hispaniam, vt ibi venundentur, appulsis, & argenteæ pecuniæ defectu, æreâ diuenditis; sequitur, vendentem, si aureâ vel argenteâ sibi solui velit, aut quinquaginta in centum perdere debere (quod malum vt euitet, necesse habebit merces suas dimidio plus gravare; quod in graue plebeculæ dispendium cedit:) aut, si æream recipere non abnuat, quam dein cum argentea commutet, cum, quò fœnus illud collibiticum euadat, merces suas antequam distrahat, gravare; aut, si æreâ suâ alias Hispanienses emere cupiat, putà oleum, salem, vinum,

&c

& alias huiusmodi ibi natas, has ideo illum empturum carioris, quòd pretium illarum æræ sit persoluturus. Hispanienlis enim venditor tantum suas grauat merces, quanto æs argento est vilius & pretij minoris. vnde emptorem, cùm hasce in Belgium inuehet, vicissim eas grauare oportebit, ne quod in ijs detrimentum accipiat. Quod nimis quàm graue onus est, imò, nisi aliqua æræ huiusce pecuniæ Hispaniâ proscribendæ ineatur ratio, fiet breui, vt, quod ex permutatione apud nummularium æris in argentum sequitur dispendium, ad centesimū in centum adscendat. Misera sanè res, à qua totalis regni opulentissimi ruina dependet. Et ea nostra est cæcitas, vt malum in quo versamur, minimè videamus, & vltro nos in pecuniarias hasce voragines præcipientes demus; aut simplicitas & vefania, argentum vt æri postponamus; aut arrogātia, vt toties nobis proposita remedia vsurpare nolumus; aut denique tam iurati patriæ sumus hostes, & singulares iuratissimorum hostium nostrorum amici, vt dextra illorum propinatum aconitum vini instar sapidissimi, obbibamus, totali patriæ nostræ cum destructione & interitu, & orbis totius ludibrio, vt qui aurum omne & argentū à nobis proscribimus, quò æra redimamus; & quotquot Europâ sunt gentes auro nostro diuitamus, quò ipsi adinopiam redigamur. Itane nos cæcutire ac desipe-

re, & non videre. omnium nos gentium hac ratione ludibrium fieri & opprobrium? Nupera & inopina illa aquarum nos inundatio mirè afflixit; turbauit quoque, non immeritò, inexpectata illa Anglorum in agrum nostrum suscepta expeditio; hinc totà Hispaniā concitamus, & identidem arma procudimus. & iure merito, neque enim vlla in hac re diligentia & vigilantia esse nimia potest. Et interim æreo hoc diluuiο libenter, & vltro, obrui gaudemus, & per vniuersum regnum nostrum æra spargimus, decuplo nocentius pariura damnum, quàm decem Anglicanæ Batauræ quæ classes.

XV Decimoquintò, vt propè omne maritimum ac nauale hosti eripiatur commercium, opus, meo iudicio, foret

Primò, freti Gaditani angustias illi præcludere, eoque illum, quā licet, excludere. hoc si fiat, nullum ei in Mediterraneo, Ligustico, & Adriatico mari, nullum cum omnibus Italis; Massiliensibus, aliisque in Gallicana illa ora gentibus, supererit commercium. Fiet hoc, si angustias illas quindenæ triremes, & totidem naues, armis & milite instructissimæ, insistant, quæ vicinis in portubus, Gibraltariensi & Alybensi (Ceutam vocant,) quorum hic in Africa, ille in Hispania, stationem ordinariam figant. Has suis Bætica sumptibus instruunt; ea tamen conditione, vt quas de hoste referent manubias

ubias & prædas, ipsis ad impensam commo-
lius sustinendam cedant. Nullum tamen aliud
in hæc naues illis ius & imperium sit, quàm
as fouere, in socios nauales, militem & epiba-
as menstrua stipendia curare, & rebus omnibus
necessarijs instruere, decimâ tantùm de hoste
relatæ præde parte fisco Regio in iuris recogni-
tionem reservatâ. Quid porro facilius, quàm
reti huius fauces & angustias communire. & il-
lis hostem depellere, utpote quæ varijs in locis
vix tres in latitudinem leucas patent? Mirificè
porro huic intento deseruiet, si decem in Sar-
dinia instructissima nauigia. Sardorum & Cor-
torum impensâ, parentur, & passim per Medi-
terraneum mare prædas agant. quod illos haud
illubenter facturos autumo, si captam ex hoste
prædam Rex illis concedat.

Secundò. Orientalis Indiæ nauigatione ho-
stem excludere; cui ille supra sexaginta verten-
te anno naues nongentis viris instructas, vltro
citroque commeantes dedicat, quæque ei mo-
dò tres. modò quatuor, modò quinque, & in-
terdum etiam sex, florenorum milliones, æqua-
tis inter se annis, annuatim parit. Hæc porro
nauigatio à nouem aut decem onerarijs, opti-
mè instructis, in insula à S. Helena cognomina-
ta stationem habentibus. (ad hanc enim hostem
ex Oriente domum redeuntem necessariò o-
portet appellere, ad nauigia instauranda, & æ-

grōs, quos habet plurimos, recreandos & curandos) tolli & impediri potest. Adeò vt quæ recentèr à statione prodit, & à nauigando hactenus cessauit, nauis vna duas tales, vtpote laceras & præfidiarijs exhaustis defensionì inuiles, faciliè superatura sit. quod eo factu facilius, quòd hostis vt plurimùm non nisi tres ad summum naues domum amandet, quas Rex, vt & omnes quas conuehant merces & pecunias, haud ægrè sibi vindicet.

Tertiò, eum commercio cum Guineensibus priuare. huic ille nauigationi supra viginti naues, quadringentis hominibus infestas, impendit. quod autem ex illa annuè prouenit lucrum, vnum florenorum millionem, in Occidentalis Indiæ societatis emolumentum cedentem, excedit. Quæ naues, quòd in opidis maritimis & in littore potissimùm, viginti aut triginta leucis ab inuicem remotæ suas merces distrahant, & alias coëmant, à viginti armatis & optimè instructis, paruo molimine subigi expugnarique possunt. Ad hanc rem necesse foret, naues nostras Februario mense in Guineam appellere; quòd hostis nonnisi circa Aprilem discessionē in Hollandiam parare soleat.

Quartò, commercium Groenlandicū, quod potissimùm in balenarū captarum adipe, murræ & ossibus cōsistit, & cui annis singulis quindecim sedecimue naues applicantur, & è quo plus-

plusquam octingenta florenorum millia quotannis proueniunt, interciperè. quod sanè disturbatu facillimum est, cum naues eò proficiscèntes vix armatæ, & paucissimis epibatis sint instructæ: tum verò, quòd Hollâdi nostris Vacconibus transfugis, quos auro sibi pararunt, & iam inde à Cantabria & Biscaia ad se pellexere, lestituti balenas capere nequeant. Vnde si Rex his sine vlla exceptione delicti veniam indulgeret, & alijs promissis & sponsonibus ad obsequium suum, hostique valedicendum pelleret, in caussa esset vt, transfugis domum redeuntibus, mare Boreale balenarum ergò hostis nauigare cessaret.

Quintò, nauigationem in Moscouiam, vnde pelles ferinas, ceram, & alias id genus merces petunt. lucrum huius quotannis ad sexcenta propè florenorū millia pertingit. octo ad summum huic destinantur nauigia: quæ non difficile foret interciperè aut disturbare, quòd à defensoribus & armis non satis sint instructa.

Hæc sunt præcipua loca, ad quæ Hollandi merces deuehunt & auehunt, quibus per pauculas Hispanorum naues excludi & impediri possent. Et sanè probrosissimum, turpissimum, & numquam ignoscenda negligentia est Hispaniam omnium harum nauigationum dissipationem & exclusionem in manu habere, nec vnquam eam tentare, cum tamē tot florenorū mil-

milliones hosti ex illis annuatim proueniant, sempiterna gentis nostræ apud omnes cum infamia & opprobrio : quibus proinde persuasum est, nos studio bellum hoc alere, & illo velut delectari, dum hosti materiam vltro quodammodo ad bellum hoc sustinendum suppeditamus. Hoccine quis sibi persuadeat? hoccine cuiquam in mentem veniat? vbinam nostra sapientia? an non meritò nos gentes omnes explodant? sexaginta ipsos annos, nos hoc tolerare potuisse? quàm intolerabile hoc Hispanorū est phlegma & morositas? quis hūc nobis errorem condonet? tametsi lapidei essemus & bruti, cæcitatem sanè hanc videremus. *Vala me Dios!* Ignosce; Hispana enim cholera & bilis mihi mentem propè eripit.

XVI.

Decimosextò, quò maris sibi Rex imperium vindicet. potentem in eo classē instrueret necesse foret, quæ per varia dispersa loca hostem vndiquaque mari excludat, & plenum eius dominium Regi suo consignet. Quod vt sine Regij ærarij sensu & damno fiat, omnia regna & prouincias naues quasdam adornare, & impensas earum sustinere oporteret; Castellam Veterem sex, Nouam item sex, Lusitaniam sex, Aragoniam quatuor, Catalauniam sex, Valentiam & Murciam quatuor, Granatense regnū duas, duas item Galæciam, & duas Cantabriam, totidem Nauarram, Neapolitanum regnum sex,

Sicu-

iculum quatuor, Mediolanensem denique Ducatum quinque; vniuersum duodesexaginta naues.

Magnates porro Hispaniæ, quos *Grandes* vocant, quique ibidem & domicilium stabile, & facultatū suarum prouentus habent, quorumque annuus reditus duos & dimidium auri miliones exsuperat, & quidquid sunt omnemque magnitudinem suam Regi debent, non pauciores quàm sex, pro rerum suarum magnitudine, instruere naues par est.

Alios verò Duces, Marchiones, Comites Hispaniæ, quorum prouentus tres auri miliones excedit, non pauciores sex.

Archiepiscopi quoque & Episcopi Hispaniæ, qui suam à Rege promotionem accipiunt, non etiam pauciores quàm sex, rebus omnibus necessarijs instruere naues debent, cum tres ferè auri miliones suis è prouentibus annuè recipiant. Non pauciores item Abbates, Præsules, Canonici, quorum reditus non cedunt prioribus imò & superant non parum.

Militarium Ordinum collegæ, quorum prouentus annuus in auri millionem & amplius excrefcit, duas etiam Regi naues adornent, cum nonnisi Rege donante, sacræ illi militiæ inferantur.

His adde Indiam Orientalem: non enim potest hæc pauciores sex, rebus omnibus instru-

Etas,

Ætas, Regi suo naues submittere. Quid verò America, Perùana, Mexicana, Brasilia, & omnia ei vicina regna, Regi suo minus dare possunt, quàm decem instructissima nauigia, eisque de annua impensa prospicere? Itaque nullo suo impendio, & sine vlla ærarij imminutione, centum nauium, de rebus omnibus prouisarum, classẽm Rex habebit; quarum epibatis & militibus ea, quæ diximus, regna ac prouinciæ, Ecclesiastici & Magnates, stipendia menstrua de suo numerarent.

Non potest autem hoc cuiquam videri graue: impensis enim pro facultatum vniuscuiusque magnitudine diuisis & distinctis, onus hoc & grauamen nimis quàm exiguum, neu dignum vt id quisquam suscipere detrectet, esse deprehendetur. Hoc tamen Regi non mediocri erit subsidio, & pleno maris imperio parando, pacificeque semper possidendo, peropportunum. quod vbi habuerit, non est quòd vlla cuiuspiam arma metuat, cum, ad omnium Regum potentiam infringendam, mare liberum ei velut viam aperiat. Etenim nauium suarum commoditate, potentia & adminiculo, ad ferè omnium Regum oras maritimas appellere, easque infestare poterit.

Cui classi voluntariæ si quinquaginta suo re paratas adiungere & sustentare Rex naues vellet, centum quinquaginta nauium staret
classis:

classis: quæ vniuerso mari occupando, æmulis
 omnibus edomandis, rebellibus suis haud ægrè
 compescendis, & vicinorum Regum ac Princi-
 um armis, vt nec se mouere, nec prouincias
 Hispano Regi rebellantes auro & milite iuua-
 re auderent, retundendis, nimis quàm abunde
 sufficerent.

Decimoseptimò, non inconconsultum foret, XVII
 Antuerpiæ, & in nonnullis oræ Flandricæ locis
 hoc peropportunis, minora nauigia, vt actua-
 rias, celoces, liburnicas, dromones, & minoris
 formæ triremes parari; quæ Zelandicas insulas
 excursionibus suis fatigarent, & exscensione
 subinde factâ agros depecularentur, neque vl-
 lum domi suæ tutum ac securum esse sinerent;
 vt bellum re ipsa sentiant, & non velut in tabu-
 la depictum videant, aut libris descriptum le-
 gant. Quod si fiat, mirabilem mox in harum in-
 ularum incolis mutationem videbis; quorum
 modò ea est arrogancia, vt se ipsos non noscant,
 cunctis insultent, Regum omnium potentiam
 eludant, inuincibiles se esse rati, quòd quid bel-
 lum sit, factò non experiantur; eorum denique
 superbia etiam nubes transcendat, quòd à ne-
 mine sibi damnum aut vim inferri posse, & o-
 mnium sese armis & potentia superiores esse
 existiment. Sentiant tantum nauium harum
 adminiculo, Regis sui arma, & iplis noctu diu-
 que non quietis, non tutis domi esse liceat, lon-
 ge

gè aliter sentient ac loquentur, & elatus eorum animus longè infra aggeres & aquas subidet.

XVIII Decimo octauò, optandum esset. omnia portoria, quæ *Licentias* passim dicimus, terra marique penitus inhiberi: his enim qui hostem priuat, è quatuor & viginti, quos habet, dentibus sex ei quodammodo eripit, cum duos florenorum milliones. id quæ nullo cum labore, *Licentiarum* ei quotannis indubiè pariant. Eadem quoque operâ esset vniter sum inter rebelles, & obediētes Regi prouincias, commercium inhibendum, nulla vilis in rebus cōmunicatio permittenda, acri in delinquentes propositâ poenâ; vt hac ratione, omnis mercium propriarū venditio, nec non emolumenta è vectigilibus, quæ tum inferendis, tum efferendis mercibus imposita sunt. prouenientia, hosti eriperentur.

Prohibendos quoque censerem libellos illos, quibus vtrò citroquæ cōmēare liceat (quos *passortas* vocamus) qui non exiguum hosti compendium annis singulis adferunt; cum singuli ad annum duraturi libelli sex & triginta florenis redimantur. & quia plures id genus libellum à suis, tum à nostratibus peti solēt, magnâ auri vim inde redigit. Si enim verum, quod vulgò fertur, quinque aut sex huiusmodi libellorum millia, pauculis abhinc annis, ab hoste petita fuisse; inde efficio. horum annorum singulis hac è pecunia & redemptione, supra

centa & viginti florenorum millia cum con-
flasse. tantum quippe circiter in annum effi-
cient sex libellorum millia. Est hoc insigne ini-
mico ad sumptus extraordinarios tolerandos
subsidium; quod non sine magno sensu, & cum
notabili annuorum prouentuum decremento
illi eripitur.

Decimonondè, Regio Belgio commodum, re- **XIX**
belli autem (cuius omnis vis & potentia in mer-
cimonijs ac navigatione sita est) incòmodum
foret, & securitati, tutelæ, munitioni patriæ pa-
randæ perutile, si Mosæ in Demeram flumen
vel aliorum, Antuerpiam vt decurreret, deri-
uaretur, Rhenus verò Mosam influeret. quod
paruâ satis peragi potest impensâ: etenim vix
quatuor leucarum vtrimque ducendus & effo-
diendus est riuus. Incredibile dictu, quantum
per horum fluminum concuium & connexio-
nem mercimonia florerent, vectigalia Regia
increscerent, & omnis quâ patet regio omnige-
nus mercibus abundaret. Hinc enim fiet, vt om-
nis ad Belgium Regium cum Colonienfibus, Lu-
liacensibus, Cliuijs, Marcanis, Montenfibus,
Westphalis, Treurenfibus, Moguntinis, Pala-
tinis, Francofurtensibus, atque adeò Germanijs
omnibus, negotiatio & correspondentia sit cò-
migratura: omnes quoque Leodientium mer-
ces vilioris multò sint pretij futuræ, vtpote ab
immenso, quòd curru vehantur, sumptuum o-
nere

neretiam liberæ. Augebit hoc immensum mercimoniam & negotia: nam vna triginta tonnarum (vt vocant) nauis non plus merces, & earum vecturam aggrauabit, quàm modò duo currus; qui tamen simul non plus quàm tonnæ vnus onus vehere possunt. Adhæc, horum fluviorum adminiculo, omnia Rhenana & Mosellana per vniuersam prouinciam vina commodè conuehi & traduci poterunt, vti & omnigenæ Belgicæ Hispanæque merces per vniuersam Germaniam longè lateque diffundi. Hinc quoque fiet, vt, quod è Licentiarum inhibitione Germaniæ Principes passuri sunt detrimentum, (vt pote quos propter eam multis exteris carere mercibus, & non modica mercium patriarum distractione frustrari oportebit) minus & tolerabile visurum sit; quòd, horum fluminum oportunitate, quasumque è Belgio nancisci iam poterunt.

At dici non potest, quantum hinc hosti orturum sit damnum: omnes enim merces, ac præsertim aromata, quas, horum & aliorum fluminum oportunitate, in Germaniam magnâ copiâ numquam non conuehere solet, apothecis suis reclusas tunc seruare cogetur; quas diu seruatas multorum annorum situs deteriores reddet, & pecuniariû scenus aggrauabit & demum consumet. Cogentur præterea opifices præ mercium distractionis, venditionis, operum

defectu, aut inopiam pati, aut patrijs sedibus relictis, aliò commigrare. Ligno quoque & omni fabrilis materia, quod horum fluuiorum aqua potissimum ad illum conducebatur, necesse eum erit destitui; nos vice versa eo abundare. quod in causa erit, vt, quod modò carò apud nos venditur, vilioris veneat; apud hostem verò pretium illius multò futurum sit grauius. Adcò vt ei tunc nauis quaduplo maiori constituta sit pretio, cum fabrilis materiam è Suedia & Dania intolerabili cum impensà; & ferrum, quod nunc Germania ei suppeditare maxime consuevit, è Suedia (esto Suedicum hoc, dissipio quòd valorem minùs valeat) petere compelleretur. Idem de sclopetis. plumbetis, alijsque bello seruientibus rebus esto iudicium: quæ horum & aliorum fluminum interclusione, itinere verò terrestri iam præpedito & ablato, dimidio pluris ei haud dubiè stabunt; imò quibus, (quod maius:) horum fluminum vsu intercluso. penitus eum carere oportebit. Hæc denique fluuiorum diuerso agrum Transmosanum, Limburgensem, Falcoburgensem, & non paruum Iuliacensis, Cliuensis, & Brabantini, partem à contributione hosti pendì solita eximet; Luxemburgenses verò à prædonibus & volonibus satis tutos reddet, itaque à magnis pecuniarum impendijs immunes præstabit.

Non foret item abs re, si Scaldis Antuerpien-

flum flumen in vicinum Netham deriuaretur, quod sine vllò propè impendio fieri potest. Non minùs ad rem faceret, si Hulstani per Stekenam pagum riuum effoderèt, per quem tum Antuerpià, tum Gandauo sua peterent, & conducerent. cuius adminiculo Hulstum mirum in modum communiri. eiùque de omnibus rebus necessarijs commodè prospici, & vniuersus Wasianus ager non mediocre percipere posset emolumentum.

Neque recens est hæc fluminum aliò conducendorum abducendorumque ratio, sed & olim à Regibus, varijs in locis vsurpata. Sic lego Xerxem Persarum Regem Athon montè maximum perfodisse & velis peruium fecisse, vt commoda ex vno mari in aliud per eum omni-genis nauibus esset navigatio, & qui ob eum nauigantibus faciendus erat, circuitus euitaretur; etenim ad mille quingentos passus Rex cum à mari præscidit.

Ptolemæus, Ægyptiorum Regum non potestremus, iam inde à Pelusio ingentem effodit fossam; quam, cum tellus vniuersa aquarum laborabat penuriâ, laxabat; cumque inundationis nimie periculum imminebat, catarractis occludebat.

Sic & Myro, Ægypti item Rex. fossam iugeri latitudinè habentem è Nilo ad nouena passuum millia effodi, & ad lacum, quem prius

parari

parari iusserat, ad trecēta septuaginta in circuitu milliaria patentem, vsq; conduci mandauit.

Sesostris Ægypti quoque Rex, hunc ipsum Nilum, iam inde à Memphi vrbe regia procurrentem, in plures deriuauit alueos: cum vt ager omnis aquis hisce quaquaversum irrigaretur, & ad ciuitatem regiam nauibus, ac proinde minore cum sumptu, cōmeatus varijs è locis conduceretur; tum etiam vt Ægyptus, hostili excursioni vndique patens, hisce intersecta riuis, ab eadem aliquatenus foret immunis.

Eandem ob causam Persarum Rex Cyrus Gindin flumen in quadraginta & amplius amnes distinxit.

Nec viris solum id fuit propositi, sed & Reginæ Semiramidi: viso namque, Ecbatana Mediæ regiam, aquarum laborare penuriâ, rupe tribus altâ milliariibus excauatâ, fluminis vicini aquam, quinque & quadraginta altam pedibus, per latissimam fossâ in urbem deriuauit.

Romanos si intueri velimus, ea illos in aqueductibus fecisse comperiemus, quæ fidem apud posteros vix inueniant.

Sic Claudius Imp. duos aquæductus, à Caio Caligula inchoatos, perfecit; quorum primum partim actis cuniculis subtrus, partim per terram, ad quatuordecim passuum millia; alterum verò ad duodesexaginta, etiam sub & supra terram conduxit.

Sic M. Titius aquam Martiam per montes cōduxit; ad cō vt sub terra ad quatuor & quinquaginta, super terram fornicatos per tubos ad septem passuum millia, & sub montibus ad bina flueret.

L. Flaccus, quod Curius antè cœperat, per continuum ferè saxum aquam ad duo & quadraginta milliaria in urbem deriuauit.

Nec insolens hoc aut mirum cuiquam videbitur; nam quæ de Sinarum aquæductibus historiz produnt, fidem propè superant. Etenim vix vlla apud eos ciuitas, ad quā non aut natura, aut hominum industria flumen deduxerit, partim in negotiorum facilitatem, mercium translationem, partim in regni robur ac tutelam, partim in incolarum habitationem; cū plures in nauibus & aqua, quā in opidis & terra commorentur.

XX. Viginti, communis est Regiz prosperitatis amantium sententia, ad inimici potentiam prorsus eneruandam, & insolentem eius animum deiiciendum, nihil esse compendiosius, quā si suas in hostilem agrum Rex copias educat; partim, vt Regiarum prouinciarum incolæ ab incommodis & damnis, quæ militaris & castrensis turba secum trahere solet, immunes agant; partim, vt hostis ipse belli incommoda suis etiam in visceribus sentiat; quod alia nulla illius edomandi ratio appareat. Quā
com-

cōmodissimè autē id fieri poterit, si eis & trans
Halam flumen duæ validissimæ, rebusque om-
nibus necessarijs, vt com meatu militari, anno-
na, armis, milite, instructissimæ condantur ar-
ces: quas ambas pons naualis nectat ac combi-
net. Fateor, Brefordiam com meatus aduectio-
ni satis incommodare & nocere posse: at, cū
opidi huius ciues nonnisi vnum per aggerem
exire & redire possint, duabus arcibus vtrum-
que paruis in vicinia erectis, hoc tolli incom-
modum commodè satis potest.

XXI.

Vigesimoprimò, sæpius ex ipsismet Belgis,
locorum omnium & adituum peritissimis, et-
iam in Hollandia & Zelandia natis, audiui, fa-
tius longè fore, vt, cū vicinorum Regum ac
Principum potentiâ, armis, pecuniâ rebelles ita
iuuantur, vt, humanitus loquendo, eos sub-
iugare videretur impossibile; tunc suis eos aquis
Rex faceret innatare, omnes eorū agros, cam-
pos, animalia perfossis aggeribus immergendo,
itaque omnem internam & domi natam po-
tentiam eis eripiendo. quod, aggeribus varijs
perfossis, factu haud difficile foret. itaque plus-
quam duæ tertiæ Hollandiæ ac Zelandiæ par-
tes aquis inundarent, & ad annos plurimos in-
utiles manerent, aquarum præda. Quod ducen-
torum trecentorum uic aureorum, qui rei huius
executoribus re confecta addicerentur, impen-
sa haud ægrè fieri posse arbitrabantur.

Et sanè, multò mihi videtur satius, Hollandiam ac Zelandiam sub aquis mergam natare, quàm suos Regem thesauros, non sine notabili Indiarum suarum si non amissione, saltè exhaustione, & sempiterna cum Hispaniæ inquiete quæ suo præterea robore, tot generosis submissis militibus, identidem exhauritur, & non sine grauiorum periculorum, & maioris aliquot post annos iacturæ metu, incassum in eam recuperandam profundere. Si pari Hispania facilitate ab Hollandis obrui aquis posset, ad triuūm non exspectarēt.

PELAG. Incredibili hæc animi mei cum gaudio ex te audiui: hinc viginti aureorū millia æquè cara non habeo, atque hanc tecum de Belgicis rebus à tanto tempore mihi expetitam agendi oportunitatem. Vnde etiam æternū me tibi deuinctum, & perpetuum clientem fore spondeo. Sed vnum est, quod persæpè mihi dubium mouet. Esto namque ex ijs quas attulisti rationibus sole meridiano clariùs videam, Regem Belgicæ suæ rebellis iugum posse impingere; aliquis tamen mihi superest scrupulus, in quo animo ipse meo neutiquam possum satisfacere, aut, quo minis dubitet, impedire. Quomodo nimirum, si Gallie, Angliæ, Daniæ, Suediæ Reges, ipsi Germaniæ Principibus etiam suppetias ferentibus, quò Hollandos contra Hispanorū potentiam tuerentur, apertè rupto

fœ-

cedere, vim omnem armorum aduersus Regem nostrum conuerterent; solus ipse tot potentium Regum imperum excipere, & suas à tanta violentia prouincias ac regna defendere valeret?

BONAVENT. Quoad Angliam, nemo id mihi facile persuaferit: norunt siquidem Angli, Hiberniam insulam commodissimum esse locum, quem nullo cum labore, & paruo impendio Hispanus queat occupare; vt quâ nulla in Europa prouincia commodiores tutioremque nauibus stationem præbentes portus habeat. Quos si Rex noster inuadat, quem Angliæ statum futurum putas, hoste tam vicino, & Anglicana littora quotidie infestante? Ipsa adhæc Anglia undique & aperta, & accessibilis est, vix vt vllum munitum sit opidum, quod accedentem hostem arceat. Scotia quoque non minùs patet quàm Anglia, & nulla penè quæ hostili incursionem resistent, habet loca. Denique modum non video, quo necessariam bello alendo, aut nouæ semper classi comparandæ, Anglus pecuniâ coaceruet vel inueniat.

De Gallia, multò id minùs timere possum. licet enim Galli exterius sæpè parum prudentiæ præferant; suis tamen in consilijs ac propositis prudentes, maturi, cordati, viriles, & proci sunt: cumq; iam instat præ foribus periculum, non rarò eos prudentiores videas, quàm

alios permultos, qui magnum prudentiæ specimen nonnisi exterius ostentant.

Cur autem Gallus apertum, pace disruptâ, Regi nostro bellum minimè sit indicturus, his rationibus adducor vt credam. Prima, quòd arctissima & duplex inter eum & Regem nostrum intercedat affinitas: quamquã non ignorem, vix vllum apud Reges sanguinis sensum reperiri, cum vnicuique Regum regni sui salus, bonum, incolumitas affinis, sororius, frater, imò pater & mater sit. Vt quoddam Regem inter ac regnum, initum matrimonium dicas, cuius ille causâ sorores, fratres, patrem iuxta ac matrem relinquat & obliuiscatur.

Secunda, maior Gallorum Regis mihi videtur pietas ac religio, quàm vt cum fidei Catholicæ hostibus, eadem in causa aduersus sororium suum conspiret. IVSTI adhæc is passim cognomento dicitur; propterea neutiquam mihi in mentem venire potest, vt is apertam & sole meridiano clariorem Hollandorum iniquitatem & iniustitiam tueatur, & Christianis armis suis eos, aduersus naturalem, legitimum & natium Principem suum rebellantes protegat. Nam quemadmodum is meritò succenseret, si Rex noster rebellantes illi Rupellanos armis suis foueret, impiamque illorum causam tueretur & firmaret; ita & noster iniuriam sibi fieri queri iure posse videretur, si suis Franco-

rum

im Rex armis contumaces & proteruos Ba-
ruos Regi suo rebelles protegeret, & iniquam
lorum causam faceret suam. Quod enim quis
icat & obiiciat, non ideo Gallorum Regem
atauis Hispani iugum detrectantibus & rebel-
bus, Christiana sua subsidia mittere, vt illorū
ebellionem foueat, causam iniquam tueatur,
minus etiam vt religionem adulterinam pro-
noueat; sed vt Hispanorum arma à regni sui fi-
ibus auertat: id & Hispanus hīc poterit di-
ere, non ideo se Rupellanos Regi suo rebel-
lentes iuuare velle, vt ipsorum rebellionem fo-
reat; nec suppetias dare, vt aduersus legitimum
ominum insurgant, regno eius vastationem
referāt, ac perfidæ religionis suæ terminos lon-
gius extendant; sed dumtaxat, vt Gallorum à
egnis suis potentiam amoliatur. quam non est
quod timeat, quamdiu illi Rupellentibus edo-
mandis & cōpescendis distinebuntur. Et hanc,
nicam rationem videri, quæ Regem nostrum
ad illos iuuandos posset inducere. At quis hanc
n illo rationem probet aut dilaudet? Idem
verò de Gallorum suppetiis & armis, quibus
Barauorum rem fulciant, dicendum est.

Video adhæc, Gallum Valle Tellina recupe-
randa, & Sabaudo Duce aduersus Genuensium
Remp. fouendo distineri; adeo vt, si se Regis
nostri hostem palàm declarare vellet, tertium
conflare exercitum, (quod sine ingenti pecu-
nia-

niarum vi fieri nequit) cogeretur.

Demus verò, cum sese Hispano hostem declarasse. vbinam ergo prima hostilitatis suæ argumenta edet? In Belgas armorum vim conuertet? ijs certè haud difficile erit, vim vi repellere. non tunc & Aragonij & Catalauni quinq; ac viginti armorum millia, suo ære collecta paruò in Galliam negotio poterunt emittere? non Poloni & Croatæ, tali datâ occasione viginti equitum immixtis milibus vniuersam quâ patet Franciam vastare & depeculari? In Hispaniam potentiam suam & belli molem conuertet? non regnum eius, Germaniam & Belgium versus, vndiquaque patet, & incurionibus obnoxium est? In Germaniam ergo copias educe? Hispani & Belgæ nullo non tempore in Galliam possunt irruere. Et hæc illum videre non putas? adeone blennium & fatuum cum existimas, vt ab Hollandis quocumque velut naso comprehensum, se abduci passurus sit, aut vt quò vnius Buckinghamij conceptum in nos odium & malevolentiam vlesceatur, sexcentis regnum & omnes suos periculis exponere pro nihilo ducat?

Taceo præterea, quoad Rupellanos illum, utcumque decies fidelitatè ei scripto iurassent, nullatenus posse esse securum. viso namque militem Regium bello externo distineri, facilè quæsito in speciem colore & occasione, mu-

nitiora quædam opida Regi parentia, inuadent.
quod ille certè nequit ignorare, vt qui ex histo-
rijs, & maiorum suorum gestis. Calvinistarum
genium & indolem satis perspectum habere
potest; non aliter pacem petentium, & quietem
amantium, quàm dum res ipsorum domi affli-
ctæ & propè desperatæ sunt: illam verò vio-
lantium, dum latior alicunde affulget fors, &
melio rem rerum euentum sperant; cum probè
ignari sint, in turbida aqua tutiorem esse pesca-
tum. Ita porro ne harum rationum pondera ac
libramenta suas in partes pertrahunt, nemo vt
facile mihi persuasurus sit. Gallum inquam cum
Hispano pacem violaturum; nisi, ad peccata aut
nostra, aut Gallorum, aut vtrorumq; castigan-
da, tale quid fieri Deus permetteret. quod de
clementissimo illo Patre nos nefas est credere,
vtpote qui regna illa & Regem vtrumque,
perinde ac filios carissimos, tueri solet ac pro-
tegere (ringentibus licet ac frendentibus vtri-
usque aduersarijs) & semper, vti confido, con-
seruabit atque defendet.

Neque etiam mihi persuadere, aut à me ipso
possum impetrare vt credam, Gallum cum An-
glo, coniunctis pariter viribus, Hispanos adori-
turum. Norunt quippe Galli, adeò è re sua non
esse, Anglum potentià crescere: vt qui prisca
Anglorum in Galliam prætensiones & iura non
ignorant, & quid ab ijsdem hæc olim passa sit
etiam-

etiamnum recordantur. recens enim illorum adhuc memoria est, & Regia vrbs Parisij, ac potissima regni portio exercitæ sœuitiæ locupletissimus est testis. Sed demus id ita fieri, & Gallum societate armorum cum Anglo initâ, non modicam Hispaniæ partem occupasse; quid tunc Gallo, ab Anglo iam potentiore, & latius imperante, aliud expectandum, quàm vt hic, fortunâ letiore iam aridente, & à Gallicanis Calvinistis suis in Euangelio fratribus, suffultus & adiutus, prisca sua iura armis repetat, vt à maioribus illius olim factitatum non semel, vt qui etiamnum, in prætensionis & sp̃ei suæ signum, Francorum sese Regem appellare non dubitat? vt maiorem Gallia sibi ab Anglorum potentia & magnitudine, quàm Hispanorum, metuendi causam habeat. Ac proinde, non prius Galliam tutam ac securam esse posse arbitror, quàm Anglo ad angustias redacto, exhausto, & ad pristina iura per bellum repetenda impotente, cum quoticumque eilibuerit, optimam ad ipsa bello & armis alleganda occasionem habeat. Sapientiores ergo duco Gallos, eosque præterita, & futura contingentia ac possibilia prudentius excussuros, ac in rebus suis circumsp̃ectiores fore arbitror, quàm vt, præcipiti in Hispanum odio acti, hæreditario & nato hosti suo Anglo arma velut in manu tradunt, ad pristinam Britanniam suam denuo inuadendam,

ndeque tum sua, tum reformatorum Hugo-
nottarum arma vlteriùs proferenda; venienti-
bus præsertim in partem Batauis, qui ad fratri-
bus suis in Christo, eiusdem secum fidei, auxi-
liandum, & causam eorum tuendam, magis se
putant obligari, quàm Christianissimo Gallo-
rum Regi, cuius illi ob eam quam profitetur &
tuetur religionem, iuratissimi sunt hostes.

Denique videbis Gallos suis in conceptibus
maiores re iam agi cœptâ prudentiam osten-
dere, quàm initio præ se ferebant; ad eò vt effe-
ctus & finis longè sint alia, quàm ea prima rei
species futura prodebat. Norunt quippe, Deo
adante fieri posse, vt ad Regem suum Hispani-
ense sceptrum deuoluatur; imò faciliùs, quàm
ad Borbonios deuolutum est Gallicanum, cum
iam quatuor de stirpe Valesia masculi, fratres
superessent; etiam faciliùs, quàm FERDINANDVS
ad Imperium Romanū peruenit, cum sex MA-
XIMILIANO Imp. essent filij, quorū etiam quin-
que satis prouectæ & maturæ ætatis fuere. Quis
ymquam credidisset fore, vt Lusitanica sce-
ptrum & regnum ad Hispanos deuolueretur?
Mirabilia sanè sunt opera Domini, & incertissi-
mæ mundi huius reuolutiones & vicissitudines.
Vide, quàm arcana & admirabili rerum deuo-
lutione, Austriaca nobilitas Burgundicæ poten-
tiæ, & deinde Hispanicæ, & omnibus quæ hæc
possidet, coronæ annexa & associata fuerit. Cui

vmquam, istuc aliquando fore, in mentem venisset? Vt verò ad Regem nostrum Gallie sceptrum hereditario iure futuris temporibus aliquando deuoluatur, incassum speramus; cum id numquid futurum sit, quòd priscis Gallorum legibus à Francici regni gubernaculis mulieres arceantur. At Gallorum Regem ad Hispaniense diadema, tamquam proximum heredem, euehi, factu facillimum est, & fieri potest, cum etiam feminæ apud Hispanos ad regnum ius habeant.

Quod ad Suecie & Daniae Reges attinet; non ea mihi modò videntur esse tempora, vt. **exerere cornua**, vel mouere lacertos audeant, **victoricibus Imperatoris armis** longè lateque **terrorem** per Germaniam incutientibus. Ecce nim tam multus hi sese immiscere possent, vt ne ad propria quidem tuenda ac retinenda, sat virium haberent.

Alij verò Germaniæ Principes ideo res novas moliri, aut tentare non audebunt, quòd novis indies Imperatorem victorijs cælitus donari, & novâ ab amicis & clientibus suffulciri potentiâ vident; vnde ceu frenis ac vinculis quibuldam effrenis eorum impetus coërcetur & retinetur. Et sanè, ita domestico ac defensivo (vti mihi quidem videtur) bello implicabûtur, vt apud exteros id quærere eos minimè oporteat: & ipsa foris belligerandi haud dubiè pru-

rigò

rigo illis decreſcet, cùm aliorum. præter opini-
onem, & inexpectata, arma domi experientur.
Vt omnes has minas, volaticarum & inanium
nubecularum, plus minarum, quàm aquæ affe-
rentium, & præter minas & terriculamenta a-
liud non incutientium, adinſtar habeam.

Demus verò, omnes hoſce Reges ac Princi-
pes, coniunctis viribus, ac ſocietate armorum
initâ, tripartito exercitu, tribus Hiſpanici iuris
prouincias locis inuadere. ea ſanè Regis noſtri
eſt potentia, vt, ſine vllò ærarij ſui detrimento,
triplici item exercitu, quorum vnusquiſque
quingagenis armatorum conſtet millibus, il-
lorum excipere imperum, & occurrere copijs
poſſet (quemadmodum num. XII. videre eſt.)
quin & alias, præter has, ſuo copias ære con-
ſcribere, quas in aliquam hoſtilium prouincia-
rum poſſet educere. Adeò vt nullam, hominum
more loquendo, vllius arma metuendi occaſio-
nem habeat; quòd ita illius Deus ter maximus
potentiam conſtabilierit, & talem regno ſitum
dederit, nullam vt exterorum Regum cum ti-
mere potentiam vel arma oporteat.

PELAG. Pluſquam ſatis eſt, hunc mihi ſcri-
pulum abſtulisti, rationumque tuarum fulgor
ſpiſſiores omnes dubitationum mearum nebu-
las diſcuſſit. Sed eſt aliud, quod mirè metor-
quet, & ſolicitum habet; ideoque vt à te mihi hic
ſiat ſatis, expectabo. Dicitur inimicus omnes

pagos & domos rurales, ad quos ei patet accessio, igne velle absumere & deuastare, vt hac ratione nullus ab agresti turba ad Regia opida commeatus deferatur, & sic illa præannonariæ rei penuria ad sibi parendum compellantur; eadem quoque ratione copijs nostris militaribus officiat, victum ijs omnem præcludendo. Hinc sequetur, vt sese atque agros suos à nostrorum excursionibus tutos, & ab armis immunes reddat, viam verò nobis præcidat, ne quod ei parentium opidorum inuadamus.

BONAVENT. Quantum ad domorum ruralium deflagrationem & vastationem spectat, quid dicam nescio; nisi, quemadmodum Advocati Hollandici mortem, quæ nullo ei stetit impendio, sexcentis facillè aureorum millibus Rex noster. vtpote sibi cõpendiosissimam, redimere debuisse; ita illum isthanc ædium deflagrationem plus auri milione æquè posse redimere. Id quæ varijs de causis.

Prima. Non alias ex eis, quæ Regio parent imperio, vastare provincias hostis potest, quàm aliquam Brabatiæ, Geldriæ, Transiosanæ partem, & agros Transisalaniæ proximos. Flandria quippe, tum electiuo suo milite, tum erectis hinc inde propugnaculis, haud ægrè se ab hostili tueri poterit incendio.

Secunda. Non pauciores nostri inimicorum pagos, tam hieme quàm æstate, incendio &

flam-

flammis tradere possunt. Vniuersa namque Frisia per æstatem aperta est. vna proinde excursionem omnes eiusdem pagos incendio delere possumus. Non modica quoque Geldria quam ipse possidet, pars nullo non tempore in nostra est manu, vti & vniuersa Transisalana ditio. Brumali tempore, aquisque congelatis, Mosæ proximum, nec non Betuwensem, agrum igne quin vastemus, nemo nos inhibere potest.

Tertia. Credo equidem, tantum interdum hominum in hominem esse odium, adeoque implacabile & mortale, vt, dummodo inimico malè sit, oculum sibi vnum erui paterentur; sed vt adeò quis demens sit, & odio ardeat, vtroque vt orbari lumine gaudeat, quò vno priuetur inimicus, inauditum & inuisum est hactenus. E pagis, quos igne delere Bataui valent, decuplo plus tributorum in menses singulos percipiunt. quàm cum ex his, tum è Batauis, Regis nostri ærario accedat. Et quis, hisce eos prouentibus suo pte nutu & libenter carituros credat? etenim è solis pagis Brabanticis, tributi & taxationis nomine, supra decies centena florenorum millia præsentè pecunia annis singulis percipiunt. Et hac eos cum cineribus & fauilla commutatuos, quis credat? adeò insanire solennia, & vsque eò hebetes illos esse minimè opinor.

Vt autem Brabantica, Geldrensis, & alia o-

pida, hosti propiora, commeatu & rebus necessarijs destituantur, non est quod timeamus: Flandria namque, Leodicensis, Namurcensis, Iuliacensis, Cluius ager, Westphalia, & Germania nimis quàm abunde illis alimenta sufficere queunt, vt à fame minimè nobis timendum sit. Et sanè, si hanc hostis inire viam inciperet, trans Isalam sibi miles noster, necessitate pressus, violenter commeatum quæreretur. nulla enim fami via est inula.

Quarta. Non eam existimo hosti feritatem & immanitatem fore, vt tam atrociter in innocuos & paruulos sauire, & Regi pariter, ad eandem necessariò exercendam, occasionem dare cuperet. Hac quippe ratione, æternum & implacabile omnium agricolarum & ruralium, in caput suum, odium arcefferet; quos modò in omnibus rebus necessarijs sibi nimis quàm fauentes & beneuolos experitur.

Et sanè, nì vnica hæc ratio contrà faciendum suaderet, iam dudum omnem pagatim & vicatim indictam ab hoste nostratibus contributionem & censum Rex noster interdixisset, & sub capitis pœna inhibuisset. Sed noluit. & plus quàm barbarum duxit, innocuos & insontes penitus destruere, perdere, omnibusque bonis & facultatibus. quò hostibus hac ratione officiai, dissipare. Sed, si hostis vel lucernulam accendat, verendum est, ne integras Rex fa-

ees accensurus sit, quas hactenus, tamquam pater in benignitatem quàm flagella prouior, in filios suos rebelles exercere distulit. Et sanè nihil ei accidere posset optatius, nihil videret libentius, quàm vt primam tragœdiæ huius scenam Bataui agerent, cuius ipse, sine cuiusquam admiratione & reprehensione, at maiori hostium cum damno ac maleficio quàm fortasse existiment, catastrophem posset agere & epilogum.

P E L A G. Bene quidem tu hæc hactenus; at discere ex te peruelim, vndenam quadraginta illæ militis Regij seditiones ortum habuerint; quæ, quemadmodum non semel à me intellectum, tam diutini ciuilis belli potissima causa fuere: per quas factum, vt Regi præclarissima, quam vniuersæ prouinciæ subigendæ habuit, occasio sæpiùs è manibus effugerit; atque inimicus tam sui suorumque communiendorum actuendorum, quàm potissimæ eorum quæ iam possidet portionis obtinendæ tempus ac modum nactus sit. nostris enim inter se digladiantibus, ac sese mutuo conficientibus, & hosti resistere non valentibus, (quòd vtrunque, tam domi, quàm foris, impeterentur) temporis ipse turbidi oportunitate sibi vtendum ratus, egregiè rem egit. Neque enim, vt verum fatear, possum intelligere, quænam tam frequentium iam milite nostro seditionum ac rebellionum fuerit causa; cum tantum Rex annuè argenti bel-

gerendo submiserit, vt supra sexaginta armatorum millia eo ali & sustentari haud ægrè potuerint. Cùm certum tamen sit, non aliam vt plurimum seditionum esse originē, quàm menstruorum stipendiorum defectum: qui locum in Belgio habere quī potuerit, nequaquam intelligo; cū pecuniæ si militum in quos expendendæ erant, numerum supputemus, non modò non defuerint, sed etiam plusquam sufficientes semper missæ fuerint.

Inimicus, esto non pauciores quàm Rex milites in aciem quotidie educat, tamen notabilem nullam suorum seditionem vidit; cū tamen tanta pecuniarum ei non sit abundantia, quanta Regi; &, præter menstrua hæc stipendia plures eum quàm Rex, in opidorum atque arcium suarum restaurationem & munitionem impendere pecunias oportuerit: quæ etiam duplo plurisei stat quàm Regi, vt negare non poterit, quisquis arcium & propugnaculorum illius copiam nouit & intuetur. Aded vt, etiam induciarum tempore, annua propugnaculorū & vrbiū nobis vicinarum instauratio supra centum florenorum millia absumpserit.

BONAVENT. Factum id à te consultiſſimè, quòd in vltimum quæſtionem hanc locum reſeruaris: in hac enim pecuniæ & ſeditionum materia, abditiffima & obſcuriffima quædam myſteria, quæ peraccurata opus habent inter-

pre-

pretatione, consistunt. quæ tametsi perobscura atque intricata esse videantur, ea tamē quam potero clarissimè, tibi reuelabo. Constat sanè, tantam Regem singulis propè annis in Belgiū auri vim misisse, quanta quinquaginta armatorum millibus stipendiandis nimis quam sufficeret; & non rarò tantam, vt etiam sexaginta commodè eā ali potuissent. Sed omnis illa vis ne mediæ, & subinde ne tertiæ quidem, oneris, quo exercitum suum Belgicum Rex onerarat, parti ferendæ suffecit. Etenim frequēs illud ordinariorum stipendiorum augmentum; plurimorum illorum qui nec re ipsa milites sunt, nec pro Rege arma gestant sustentatio; sumptuum tolerandorum subsidium, (*auidos de costa* vulgò dicuntur;) incredibilis ministrorum à calamo multitudinis salaria; occultæ impensæ (*gastos secretos* nominant;) emeriti & reformati castrenses Præfecti, quibus sua non aliter & æquè plena, quam si re ipsa castrensibus muneribus perfungerentur, stipendia adnumerantur; denique honorifica & regia in varios Regum & Principum exterorum Legatos munificentia, tantum auri absumpsere, vt in hæc plus nummorum in annos singulos infumi oportuerit, quam in menstrua pugnantium stipendia. Adeò vt hæc, & his similia, quæ ad bellum propriè non spectant, vim auri maiorem deuorant, quam quinquagenū millium ex-

ercitus; plusque in hæc, quam in omnem militem, sit impensum, & si prout res est loqui velimus, mediam eius, quæ Belgica onera indigebant, pecuniæ partem Rex non submisserit.

Nihil hinc dico de incredibili fœnoris onere, quod Regem, quod à mercatoribus pecuniam, si quando eius, quam in menses singulos bello alendo necessariam submittere solebat, numerationem ad aliquot menses differre cogebatur (quod certè satis fuit frequens) mutuo acciperet, subire oportebat. Vnde fiebat, ut multa Regiæ pecuniæ millia, in fœnerariam hanc voraginem coniecta, deperirent, sine vllò alterius commodo. quàm solius mutuo dantis mercatoris, qui mirè suam inde rem adaugebat.

Satis hinc te videre existimo, ecquid in causa fuerit, ut omnibus hisce oneribus ferendis submissa à Rege pecunia impar fuerit; cur item ex ea militi exactè satisfieri non potuerit, penè omni pecuniâ in ea quæ priùs dixi impendia infumpta. Vides præterea, ideo quinquagenis aut sexagenis militum millibus nullatenus ad plenum stipendia annumerari potuisse, quod pecunia omnis alijs oneribus, quæ promissis stipendijs inferiora non erant, ferendis obnoxia fuerit. Ut, tamet si quàm æquissima illius facta fuisset partitio ac distributio, militi ne quidem mensis vnus (cùm duorum, etiam trium ac quatuor subinde, mensium stipendia ei debe-

ren-

entur) potuisset persolui. Hęc ergo seditionum
fuit causa, quod pauculo argento militibus
multis accuratè & plenè satisfieri non posset.
Quę incommoda vt euitentur, varia tibi, præ-
teritum num. III. IV. VI. VII. IX. remedia propo-
ui, quę tibi ad plenum huius rei intellectum
sui esse poterunt.

Quod autem nullas, aut sanè perpaucas, mi-
nitum seditiones hosti habuerit, quod additū
mensruè stipendium suis semper exactè ad-
numerare studuerit. non est quod mireris. Per-
inde enim hīc se res habet, atque in splendidi
cuiusdam Principis, & alterius ciuis honesti
quidem, sed non vsque adeo locupletis, familia
fieri videmus. In illa enim velut de ingenti &
nō numerato auri aceruo, in hac de prænume-
rato marsupio fit impensā. Vix nouit Princeps,
quid sit impensæ rationē reddere: at ciuis ille,
iam tum sub anni principium, subduxit & sta-
tuit, non solum quid mensruè, verum etiam
hebdomadatim, expendere velit & valeat, te-
nues suos prouentus & lucellū identidem præ-
oculis habens, ne illos quotidiana excedat im-
pensā. Tenuitas, parca erogationis, & prouidæ
distributionis, est mater, at liberalis donationis,
& inconsideratæ impensæ, abundantia. Inopia
per se est parca, & sapientiæ mater necessitas;
copia econtrā munifica & larga est, atque in-
gens opum vis modum & moderationem ne-

scit, inque effusione cæcutit magis, quàm videat. Oculos adaperit inopia, exæcat affluentia. Parit timorem ac diffidentiam indigentia; opes audaciam, securitatem, inconsiderantiam, imprudentiam, & sæpè noxiam fiduciam.

His adiungas oportet, ipsi stipendiorum erogationi Batauos semper & interfuisse & præfuisse; cùm Regiæ pecuniæ procul ab Hispania sint erogatæ, & per tot picatas, atque plurimorum indigas manus pertransierint, vt, si hanc tangere chordam vellem, vix finem nostrum inueniret colloquium.

Huc accedit præterea, propter aquarum quæ nobis defunt, hosti verò mirè commodæ sunt, oportunitatem, factas in auehendis aduehendisque militibus, armis, annona, alijsque ad urbium obsidia, liberationem, locorum & castrorum mutationem necessarijs rebus, impensas, ei sæpè duabus tertijs minoris steterisse, quàm Regi huiusmodi impensæ steterint, aut stare possint. Nam quinquaginta tonnarum nauis (singulis tonnis quater mille quingentas libras assignando) plus vehit, quàm trecenti currus vel carruæ castrenses: & huiusmodi nauis nauulum nouenos in diem florenos non excedit, cùm quotidiana trium curruum aut carrorum impensa plusquam nouenis constituta sit.

Adiuuenit insuper hostis nouam quamdam menstruæ stipendiorum impensæ minuendæ ratio-

ationem, dum unicuique mensi quadraginta
attribuit dies. Hinc quatuor mensibus illius an-
nus quoad stipendiorum impensas nostro mi-
nor est. quare tametsi parem Regi militum nu-
merum & copias aleret, tres tertiæ pecuniæ
partes apud eum in illorum stipendia suffice-
rent, cum ad hæc quatuor Rex opus haberet.
Et interim de dicta aquarum oportunitate ta-
ceam: quia caret Rex, hinc necessariæ illius
impensæ, quas euitare nequit, ob aquæ defe-
ctum mirum in modum incrementum oportet.

Notandum præter hæc, vniuersam tam
numeroforum exercituum, procul Hispania
militantium, impensarum molem, tot annis, suis
Regem nostrum solum humeris sustinere de-
quisse; Batavorum econtrà oneri varios Euro-
pæ Reges, Principes ac Respublicas. militem &
aurum eis submittendo, humeros subiecisse, &
in laboris velut partem venisse. Atque hæc diu-
turni huiusce belli potissima est causa. Scias
namque oportet, non aduersus solos Batavos,
sed omnes penè orbis Christiani Reges, quin &
Principes Protestantes, sub nomine Batavico,
sexaginta propè annis, Regem nostrum bellum
gessisse. Hæc ut ita se habeant, suos tamen ille,
prout quidem mihi rerum ignaro & inexperto
appareret, haud difficulter inimicos subiget, &
preualebit; si viginti illos, quos antè tibi per
modum consulenti deprompsi articulos, ope-
re

re ipso exequi velit. Atque hæc ferè sunt, quæ tibi de Belgicis rebus possum referre, & quæ quinquagenario armorum per Belgium vsu & experientia edidici. quæ sanè tecum minimè communicarem, nisi arcta tua mecum necessitudo, cui denegare nihil possum, hæc inuito expressisset, & suo iure quodammodo à me poscisset.

PELAG. Quam tute mihi hodie ostendisti benevolentiam & amorem, nullo tibi possum auro, nullis opibus, rependere; quas etiam te nec velle, nec opus habere, mihi exploratum est. Nihilominus plus tibi debere me fateor, quàm aut lingua hæc eloqui, aut cor valeat comprehendere: simul quoque ita cunctis dubiis ac postulatis meis à te esse factum satis, nihil vt ultra expetam vel optem. Vtinam verò, quorum aliquid ad hæc efficienda valet auctoritas, eorum executioni studeant & incumbant, & eam quâ pollent, prudentiam, auctoritatem, ac potestatem ostendant; præsertim cum totius reipubl. salus & incolumitas, tot millium animarum ab interitu vindicatio, vniuersæ denique Hispanicæ monarchiæ quies id exigant & quodammodo deposcant. Eâdem tamen operâ nosse è te velim, quid ad eas, quæ Vallis Tellinæ & Palatinatus occasione, totâ Europâ sparsæ sunt, calumnias possit inculpate responderi? Multa enim hac super re scri-

buntur,

ountur, plura sparguntur, & vbiuis à quolibet actantur; Rexque noster passim omnium fit fabula & prouerbium, vti & iusta illius arma in agrum Iuliacensem aliosque vicinos illata. Plenis faucibus, mutis verum armatis & dentatis calamis, summam illius in prouincias illas iniuriam passim clamitant, & ad rauim vsque inculcant.

BONAVENT. Non possum non satis hominum impudentiam obstupescere. Verum, quod duabus mulieribus litigantibus vsu venit, vt scilicet ea quæ vitæ inquinatissimæ & infamissima est, prius alteri litem moueat, quod & suam infamiam ac propudium tegit, & vicinæ iustitiam verbo aliquo probroso subuertat, causæ iniquæ æquitatem, & æquæ iniquitatem affricare conata; idem hac in controuersia locum habere mihi verosimile fit.

Etenim Vallis Tellinæ Catholici, cum se, præter fas & æquum, & secus ac mutuo promissum & ad dictum erat, oppressos, vexatos, facultatibus suis exutos, patrio solo exactos, & immaniùs, quàm in Turcica seruitute ab hæreticis haberi, neque; vllam meliorum spem alicunde affulgere cernerent; omni vicinorum & amicorum suorum ope destituti, & iam ad extrema redacti, missa ad Regem nostrum. velut veræ fidei protectorem & tutorem, legatione, illius opem efflagitarunt, vt nimirum suis ipse armis causæ ipsorum :

um æquitatem tueretur, ac quam omnibus notissimam à Grifonibus hæreticis paterentur iniuriam ac violentiam, à ceruicibus ipsorum depelleret. Nec frustra petiere. etenim Mediolanensis Gubernator, Regiis Catholicorum æquitatem armis vindicandam ratus, iis mox opem tulit, suis eos facultatibus & Ecclesiasticos beneficiis ac templis restituit, extorres reuocauit, ipsos iniquos proscriptores & oppressores solum vertere compulit. Grifones, tamquam intolerabilem ab Hispano iniuriam passi. de ea mox suos per Legatos apud Francorum Regem exposularunt. Verum. post varias ultro citroque missas legationes, diuersa postulata & refutata, ita tandem inter vtrumque Regem conuenit, vt quæ Hispanus occupat opida, Romano Pontifici, quasi neutri parti addicto, seruanda traderentur, quoadusque causæ æquitas exactius discuteretur, & parti alterutri adjudicaretur. Dictum, factum. Rex itaque noster, præliis & copiis suis è Valle euocatis, munitiora opida & arces Pontificis potestati tradidit; qui, velut sequester & arbiter, suis ea præliis infedit & protexit.

Verum, non multò, missis trans Alpes copiis, Gallus Tellinam Vallem inuadit, Pontificiisque pulsus præliis, cuncta eiusdem propugnacula occupat. Nihil tale suspicatus Hispanus, at sincerè procedens, de apertissima hac apud Sum-

mum

num Pontificem iniuria per Legatos est con-
questus. at, cum se & tempus terere, & frustra
apud eum verbis agere videt, armis vtendum
 ratus, ea in Gallos dictæ Vallis iam possessores,
quod suæ æquitatem causæ tueretur, & quam
prius Catholicis tulerat opem, afferre pergeret,
conuertit. Atque hæc pura & ipsissima rei ve-
ritas.

Non est verò meum, hic disquirere, vter Re-
gum potiore iure nitatur: tantum quippe in
scholis Iuris prudentiæ non hausi; vtpote qui
tam inde ab adolescentia inter arma, non li-
bros, vixi. At ferream rabularum quorundam
miror frontem, qui tum linguâ, tum calamo,
in Regem nostrum identidem tam malignè
debacchantur. Licuitne Angliæ Regi, Batauos,
apertissimos rebelles, veræque fidei desertores,
aduersus Regem nostrum, legitimum ac natu-
ralem suum Principem insurgentes, auro & mili-
te, sine vlla iniustitiæ nota suffulcire & iuuare?
Idemne licuit Gallo, sicuti non paucis editis
libris Galli ei licuisse ostendere gestiunt? Cur
Regi nostro non liceat, Catholicos oppressos,
proculcatos, præter fas & promissa eiectos, ex-
torres, bonis exutos, armis suis protegere, cum
illius hi opem prius postulassent? aut hæretici
Bataui, Christianorum Principum, vt aduersus
legitimum Regem suum bella suscipiant, auxi-
lio & subsidio digniores sunt, quàm prisca Val-
lis

lis Tellinæ Catholici auxiliaribus Catholicorum copiis, quibus se aduersum iniquos sui oppressores Grifones hæreticos tueantur? Si duobus his Regibus citra culpam licuit, suis Batavos rebelles & hæreticos armis propugnare, & aduersus legitimum naturalemque Principem suum pecunia & copiis submissis fouere; quid ni Regi nostro liceat ac licuerit, suis Valtellianos Catholicos, oppressos & sub onere Grifonico fatifcentes, defendere?

Vtra pars iustius arma induerit, aut æquitatem pro se habeat, non dico; at non intelligere me, quomodo duo illi Reges in causa iniqua ab omnibus passim insones censeantur, noster vero in bona iniquitatis insimuletur. An non Rex noster occupata armis opida, Pontificiæ potestati tradidit? quid vltra requirant? Ergone Gallo, qui in arbitrium & neutralitatem hanc consensit, præter omnium expectationem licuit Tellinam Vallem armis opprimere, Pontificis præsidiarios exigere, omniumque sibi locorum dominium arrogare? Quis igitur Regem nostrum arguat, quod Gallisistic sese opposuerit, ac priorem suam adire possessionem, quam antè quàm Papæ arbitrio lis & controuersia committeretur, habebat, tentarit; præsertim quòd iam & sequestratio disturbata, sequestratusque loco, de quo controuerrebatur, vi cedere compulsus esset?

Gallum

Gallum hîc neutiquam damno vel culpo; at non video, quomodo prudēs & cordatus quispiam, hisce in armis hunc vt insontera, Hispanum verò fontem habeat. Hoc ipse in animum vt inducam, induci prorsus nequeo; nec vt vllus sapiens Gallus in suum, sine fūco & sincerè inducat, vllatenus mihi possum persuadere.

De Palatinatu nihilominus miror. Bohemiar Rex coronatus erat FERDINANDVS: subditorum illius nonnulli, tam Calvinistæ quàm Hussitæ, aduersus eum insurgunt. Ergo Palatinum Comitem euocant, qui, omnibus quibus poterat, hæreticorum, Turcarum, perduellium, armis sussultus, præter fas & æquum, contra fidelitatis iusiurandum, quam Cæsari, in quantum Elector Imperialis, debebat, contra omnia tum humana, tum diuina iura, Bohemicam FERDINANDI coronam sibi arrogat; Gaboris Bethlini subsidiis, Hungariâ illum deturbat; hæreticorum armis, Silesiâ, Morauia, & potissimâ Austriæ parte exiit: vt, vnâ demptâ Viennâ, & aliis pauculis opidis, omnibus se prouinciis suis ac regnis dispoliat. Imperator videret. Hac in necessitate constitutus, primò Dei, dein sororij sui Hispanorum Regis, & exinde nepotis, qui modò Hispanici regni gubernacula tenet, opem efflagitat; qui, per BYCQVOY & Comitem, aduersus infinitam hostium manum, & varios exercitus, perexiguo militum numero, aliquot eum annis,

magis diuinâ quàm armorum potentiâ, pro-
textit.

Hanc Cæsaris iniuriam, nec non scelestissi-
mam hæreticorum impietatem & audaciam
BAVARIA: DVX cum videret iustitiæ zelo actus,
quibuscumque Germaniæ proceribus Ecclesiasticis
in operis partem venientibus, armis eam sibi
vindican dam censuit. BVCCOVO itaque se iun-
git; unde con cordibus animis & armis ambo
ante Pragam. hostes proterunt. Quo in prælio,
magis diuinam. cuàm humanam. dextram licet
agnoscere. Etenim hostes. positis in colle castris
inaccessum, tormentis bellicis vndiquaque cir-
cumnallatum. Pragam à tergo velut inexpugna-
bile propugnaculum habentem, aduersarios
tum equestrium. tum pedestrium copiarum nu-
mero multò superantem, recentem, rebus om-
nibus instructissimum; Bavarici & Buccuoyani
superioribus viarum incommodis licèt fracti,
exhausti. necessariis destituti, loco castrorū de-
cliui & iniquo præpediti (quos proinde velut
in cliuium obnixos ascendere oportuit, vt ho-
stem ferirent) inuadere non dubitarūt. Attamē
ille castris exiit. funditur. ac fugatur: Praga
in qua supra quinquaginta bellatorum erant
millia. expugnatur: simul & Bohemia vniuersa
in Cæsaris potestatem concedit; quam & mox
securæ Silesia. Moravia. Hungaria, & reliquæ
per Austriam opida: denique Palatinatus ipse
partim

partim Regiis, partim Bauaricis, armis Exregi Palatino eripitur.

Quis Regem in his omnibus meritò culpet? Palatinus Comes, Imperatoris cliens & subditus. contra legitimum Principem suum arma induit, & regnū illum priuat; obloquitur nemo, aculeatis eum scriptis oppugnat nemo. Præter hæc, Gaborem & Turcas concitat, vt Cæsarem impugnēt; ecce tacent omnes. Vniuersos Cæsaris fautores & praesidiarios tum per se, tum per suos, Silesiā, Hungariā, Moraviā. & potissimā Austriæ parte expellit; nemo verbum, nulli in chartam inuolant calami Imperatorem propugnaturi; nullus Palatinum damnat & fugillat. Vindex Deus inuasorem eiicit proprio, spurium Bohemorum Regem solio deturbat, Imperatorem in propria restituit; suus Rex non ster hunc in vsum ei copias, tam ad proprium patrimonium recuperandum, quàm ad condignas de alieni peculij inuasore Palatino poenas sumendas, commodat; confestim omnes Regem carpunt, eiusque factum vellicant, quòd, ad Imperatoris petitionem, SPINOLAM ad Palatini ditiones occupandis cum copiis miserit. Qua in expeditione tot propè rursus videbimus prodigia, quot gesta & expeditiones. Videas namque

Primo, vt perexiguam militum manum aduersum varios & validissimos inimicorum

exercitus in domestico solo agentes, SPINOLA educat.

Secundò, vt Brunsvico-halberstadiensis, Marchio Purlachius, & spurio-Mansfeldius, triplicem simul constituentes exercitum, aduersus GONSALVVM DE CORDVBA. & TILLIVM, paucissimis instructos, in aciem prodeant tanta tamen potentia mole sua fatiscens, succumbat, Palatinus totus ad Regem transeat. & quamvis multitudinem nostros duplo penè superarent, tertio tamen profligantur, non tam hominibus, quàm Deo pro Imperatoris depugnante. Et, ecce, ad nauicem vsque, robur omnes hic oggannunt, scriptisq; virulentis Regem nostrum calumniantur. Miror, eos & in Deum calumnia non stringere, cum que non culpae aut calumniis proferre lere; qui, vt euidentissimè patuit, Imperatoris causam tuendam suscepit, hostium insolentiam deiecit.

Quis ergo Christianus approbet, aut ferat, Patrum namquam ab Imperatore vel in minorum violatam, aduersus eum insurgere ac rebellare, Turcas, & Turcis deteriorum Bethliem, in eum concitare, omnium ferè Protestantium Principum arma euocare, sibi met ipsi manu armatâ coronam Bohemicam, quam Cæsari meritis & sacrilegè detraxerat, imponere? Quod nemo occlusa nat, omnia ex æquitate & bene displicentis voluntate fieri consentunt.

At

At stat
iustit
auxili
Europ
siman
imper
Ga
uos re
propu
suo ne
auunc
lantè,
que p
pro m
Quon
calam
tres tr
Lu
filiam
non m
eius C
calq; t
hæc n
adrib
Infant
fratru
pe sola
vendic
nem ca

At statim vt auunculo suo Rex noster, in causa iustissima, & qua æquiores nulla vidit ætas, auxiliarias mittit copias; varij hinc inde per Europam volitant libelli, quasi is rem iniquissimam tueretur. Hoc vt feram, à me ipse nequeo impetrare.

Galliæ & Britannię Regibus fas erit, Batavos rebelles Regis nostri subditos, totis viribus propugnare, & hunc omnimodis impedire, suo ne patrimonio pacificè fructur; Hispano auunculum iuvare, quò subditum suum, rebellantē, & imperij arrogati reum, Bohemiā aliisque provinciis inique iniuas expellat, & cum pro meritis in proprio cattiget, minimè licebit. Quonam ex Evangelio huiusmodi Christianus calamus lac sugat? ecqui doctrinam hanc Patres tradidere?

Ludovicus XI. Galliæ Rex Caroli Audacis filiam à morte patris, Burgundiæ Ducatu, & non modica aliarum provinciarum, quas pater eius Carolus moriens possederat, parte spoliat, easq; sibi, vti & alia non pauca dominia legi sacilicè non obnoxia. quorum proinde à feminis adiri hereditas potest, quæ quæ ad Serenissimam Infantē ISABELLAM (cuius mater trium fratrum fuit soror, & ex Regia Valois nunc rege sola iam superest) æquissimo iure perveniat, vendicat; & nemo inquam hunc eius iure neminem carpit. Gallis, nullo prius bello iniebr.

Metim, Viridunum, Tullum ab Imperio præscindere. & etiamnum possidere: adhæc Cameracum occupare, Ducem Alenfonium magnis cum copiis in Belgium mittere, quò in prouinciæ Belgicarum Principem inauguretur; hinc & nemo rem hanc damnat, sed vt bonum factum interpretantur, tamquam si diuino illa nutu & beneplacito fieret. Hispaniarum Rex auunculo aduersus rebelles auxilio venit, & ad eos qui impio & sacrilego terras & prouincias Imperatoris ausu inuaserant, hisque eum pepulerant, suo in peculio (vti promeriti erant) castigandos cooperatur; & nulla typographica præla satis sunt, ad probrosos in Regem nostrum confictos libellos eudendos. Palatinatum, Cæsaris in obsequium, & rebellantis subditi castigationem, occupat; & satis Europa chartæ non habet, ad infamia in eum scripta & factyras per orbem euulgandas, at cum sibi Palatinus regna & prouincias alienas, sui que Imperatoris, nullâ præuiâ æquitate vindicat; nulli sese Reges in causa Imperatoris mouent, calami quiescunt, arma velut situ & rubigine obsita delitescunt. Quis hæc intelligat, quis comprehendat?

De Iuliaco quid dicam? Imperator armis fraternis eam occupat, illam ei cessurus, cui Iudices controuersæ durimædæ propositi adiudicabunt. Hollandi, Francorū armis, eam obsidio premunt,

premunt, intercipiunt, & diu possident; obloquitur nemo, imò Christianum & pium opus censetur. Hispaniarum Rex Duci Neoburgico, legitimo Iuliacentis & Cluensis Ducatum, Montium, aliarumque inde dependentium terrarum heredi, cuius mater, vnica superioris horum dominiorum Ducis, (huius mater FERDINANDI I. Cæsaris erat filia) proles in viuis superest, fert suppetias; omnis charta volitat, calami omnes viuere incipiunt.

Bataui per speciem Brandeburgicum iuuandi, varias ciuitates occupant, Embricam & Resam præsidis suis detinent & premunt; nemo mussitat. Rex verò, petente Neoburgico Duce, opidorum præsidia adauget; ferè orbis totius arma incalescunt, nemo non se ad scribendum accingit. Quis capiat hæc? Si Batavi Iuliacum retinuissent, & sua in ea præsidia firmassent; omnes se domi continerent. Regi verò nostro, in Ducis illius qui legitimus eius est Princeps, gratiam & vsum, sua ibidem præsidia locanti, anathema nemo non pronuntiat. ac diris caput eius deuouet; imò si possent, lapidibus eum vniuersi impeterent. vniuersa enim illius verba & facta. quantumcumque iusta, blasphema censerentur, ac proinde digna quæ lapidū imbre hiant. Neminem calumnior aut culpo. nec cuius æquitate causæ nitatur, meū est definire; sed hæc ce-
status axiomata & vulgò receptas doctrinas in-

telligere me non posse, palàm pronuntio, nec facris ea Litteris deprompta videri. Ea qui vsurpant & probant, vndenam mutuati sint & hauserint, secum ipsi dispiciant. Hispanientis ingenium meum vteunque stupidum, profunditatem hanc nequit penetrare, nec ad hanc altitudinem euolare. Quem mihi militi, & in armis nato & adulto stuporem ignoscas oportet. Itaque finem hîc facio, meque reprimo: dies enim in vespèram declinat, cuius mediam propè partem huic colloquio impendimus.

PELAG. Vtèriùs porò molestus tibi esse nolo, summas potiùs ex animo gratias ago; simulque boni omnis datorem Deum rogo, huius vt tibi laboris mercedem rependat, & doctrinæ ac consiliorum tuorum amplectendorum desiderium animis illorum inspirèt, qui totius reipublicæ, diuini nominis gloriam, regni huius prosperitatem, consilio & opere promouere possunt. Itaque me æternum obsequio tuo deuotum habe.

APOCALYPSIS
BATAVICA.

Beneuole Lector.

VERIDICO Belgico Batauicam maritare placuit Apocalypsin, vt sibi per omnia pares. quod tibi coniugium, spero, minimè displicebit. In tui ergo gratiam iunxi, vt & melius vnum alteri componas, & commodius per viam tecum feras; vt, quod tum hæc, tum temporis longitudo adfert tedium, in curru æquè ac naui isthæc legendo leues, & cum duobus hisce prudentibus viris subinde colloquendo otium fallas, animumque oblectes.

APOCALYPSIS BATAVICA.

INSUPERABILIS nostra potentia per vniuersum terrarum orbem iam innotuit: generosa nostra audacia & animositas per omnes eiusdem angulos sese diffudit. Sua Romani eousque arma non produxerunt quousque nos nostra. Orbem, quàm patet, sæpissimè enauigauimus; nullum vt suis sol angulum

gulum radijs perlustret, quem nostra non lustrarint, non viderint arma.

Orientalis Indiæ prouincias omnes percurrimus. varijs illius in insulis arces & propugnacula nostra magna cum industria condidimus; vt iam non modicam maximarum insularum, in quibus Indorum potentia potissimum sita est, partem nostræ potestati asseruerimus.

Hinc factum, vt ferè omnes orbis terrarum Reges ac Principes opem nostram efflagitent, vt, quemadmodum olim Romani rerum domini, armatas illis leges præscribere & imponere, in nostra sit manu.

Gallia plus quàm semel potentie nostræ superpetias petijt, & felicem earum successum, in expeditione contra Soubisium suscepta sentit. Ipsi quoque Reformati Rupellani & Montalbanenses, non abhinc multis annis, aduersus Regem suum dum insurgunt, ope nostra suffulti, edomari non potuere. Testari vt possit Gallia, illuc suam inclinare prosperitatem, vbi nostra sunt arma; & illi victoriam parti accedere, cui nobis pro temporis oportunitate cum armis nostris lubet accedere.

Anglorum Rex in Regia sua aduersum Hispanos expeditione arma & naues nostras expetijt; quibus si careret, nullam sibi de Hispana potentia victoriam auderet polliceri.

Daniæ item Rex, generalis Inferioris Saxoniæ

niæ districtus copiarum imperator denominatus, sapissimè nostra requisivit subsidia; in his namque omnem spem suam reponerat: unde etiam hæc illi magna cum fide submisimus.

Brandeburgicus Marchio iam dudum à Neoburgico Hispanis armis suffulto, fortunata nostra arma impedimento nō fuissent, debellatus, & toto Iuliacensi, Cluivio & Montenti dominio eiectus esset.

Comes Palatinus suasu, consilio & auspicijs nostris Bohemicam sibi coronam imposuit; & eandem etiamnum haberet, quin & Imperatoriam pacificè iam possideret, si modò Bohemi ante Pragam nostra sequi consilia, & animositatem imitari bellicam voluissent.

Gades, Hispaniæ fauces & introitum, per quem olim Mauri in eam penetrarunt, & plus septingentis annis possederunt, nostris Comes Essexiæ auspicijs inuasit & expugnauit; Anglorumque etiamnum in potestate forent, si ibidem is, (vt consulebamus) arce erecta se commune voluisset.

Potens Venetorum Respublica, nostra, dum aduersus Pontificem Paulum V. ac deinde FRIDERICUM modò Imperatorem, bellum gerere, subsidia exposcere sibi probro non duxit.

Sabaudia Dux, heros ille ind. fangibilis, nostrorum ope armorum, cum varijs Hispanorum exercitus, quibus S. Germani Marchio,

&

& Feriæ Dux cum potestate præerant, feliciter confluxit, & superior cūasit. Iam dudum is Genuam, vti & Mediolanum. & Neapolitanum ac Siciliæ regna inuasisset, si nostrorum ductorum consilijs Galli acquiescere, & hebdomade quæ Paschalia præcurrit festa, montes penetrare voluissent. Genua quippè nullo com-
meatu. & paucis ad defensionem necessarijs re-
bustunc erat instructa. Certum verò est, ab illa
vniuersæ imperium Italiæ, tamquam ab ancora
nauium. ab arce & propugnaculis urbem. à duce
suo exercitum, tunc pependisse. Etenim Me-
diolanum præsidarios paucissimos habebat;
Siciliam & Neapolitanum regnum qui defen-
derent, aliò concesserant. vt à sola Genua, Ita-
lia vniuersa, velut à filo penderet.

Moscus cum Poloniæ Rege bello decertans,
copijs nostris adscribat oportet, quòd victor
euaferit, & sua conseruarit.

Succiæ Rex, nostris & armis & ductu for-
tunatissimè cum Polonis certauit, ac Rigam lo-
caque ei vicina illis ademit.

Gabor Bethlinus animosam & generosam
suam aduersus Imperatorem FERDINANDVM
initam expeditionem, nostro suasu ac milite,
felicem ad exitum conduxit.

Magnus Turcarum Dominus nostras, ad ini-
micorum suorum incursionem coercendas, et-
iam naues expetiuit.

Potens & longè diffitus Persarum Rex, in Armuzia sibi vindicanda, nostros in belli societatem adsciuit.

Brasilij vni nostræ potentiaë attribuant, quòd, Hispanicæ seruitutis excusso iugo, pristina libertati se, præter omnium expectationem & opinionem, viderint restitutos.

Americanis, Perüanis, Mexicanis, nostris ipsi classibus sæpè timorem incussimus.

Magnus Mogoris Monarcha nostram ambiuit amicitiam & fœdus. ambiuit & potentissimus Sinarum Rex. & Iaponiorum dynarcha, nec non vniuersi omnium Orientalis Indiaë provinciarum & insularum Reguli.

Maris porro imperium penes nos esse. in confesso est, & notius quàm vt opus sit dicere. Nullas quippe quis ab hominum memoria, omni retro ætate, audiat, vel in omnibus omnium gentium historijs legat, generosiores, audaciores, simul & feliciores expeditiones, quàm nostras paucis abhinc annis susceperè; vt qui soli plus viarum terra marique confecimus, quàm omnes aliorum regnorum nautæ.

Adhæc, plus quinque & quinquaginta annis terra marique. toto penè terrarū orbe, aduersus Regum omnium potentissimum iuxta ac maximum, bello certauimus. Vicinus multa, amissimus nihil; non modicam terræ partem, tam hisce in provincijs, quàm in India, ei ademimus,

quam

quam etiamnum in potestate nostra habemus. classes eius plus quam semel aut disturbauimus, aut interceptimus vrbes & provincias illius expugnauimus exercitus varios fudimus, eumque ad inducias, & ab armis cessationem à nobis expositenda compulimus; quas Belgicarum prouinciarum vastationem & desolationem solum miserati, Regum Galliae & Britanniae interventione & suasu, ei denegare non potuimus.

Quamquam fateri me oportet, non eam nostram fuisse potentiam, vt ea sola tam potenti validoque Regi, tot per annos resistere potuisset. hac enim de causa, vicinorum Regum, Protestantium Imperij Principum, & Serenissimae Venetorum Reipubl. auxilia implorauimus; vt vnitisiunctisque viribus, atque vnanimi conatu, communi Europae totius hosti nos opponeremus, eiusque potentiam & vires ira accideremus, vt is ad Galliam, Britanniam, Germaniam, & Venetos imperendos impotens fieret, & sua continere arma domi cogeretur. Nec multo ad hoc apud externos opus fuit conatu aut molimine, cum Hispana potentia in omnium Regum ac Monarcharum oculis fides sit & cordolum.

Et haec omnia fortunatissimis ductorum nostrorum, Auriacorum Principum, Gulielmi & Mauritij Nassouiorum, iuratissimorum Hispanicae, nec non Austriacae domus potentiae hostium, auspicijs ductuque gessimus; idque, vt
in

in naturalem & innatam homini, libertatem nos vindicaremus. & ab Hispanico dominatu & Inquisitione liberi viveremus.

Sed potissima armorum induendorum causa, fuit religionis nostræ propugnatio. in ea quippe cupimus esse liberi, & talem deligere, qualem cuique nostrum & voluntatis instinctus & internus Domini spiritus præ alia amplectendam suaderet; & unicuique libertatem dari, eam fidem & religionem assumendi, quæ ei ad salutem consequendam optima videretur, neminem ad certam & determinatam aliquam deligendam compellendo. In quo, tum naturam, tum Deum ipsum sumus imitati, qui liberum nobis dedit arbitrium atque optionem, ignemque & aquam simul apposuit, ut ad alterutrum, prout liberet, manum extendamus, nulla verò voluntati vis inferatur.

Et licet in eadem, qua Hispani, fide iam inde à multis sæculis, continuæ patrum successione, nati essemus; & per aliquot annorum centurias, in eadem quoque, sponte, non repugnante, nec inuiti, vixissemus; innatæ tamen hominibus libertati videbatur aduersari, à quoquam nos compelli, in eadem ut perseveraremus, viveremus & moreremur: cum fidei & assumptionem & conservationem, homini liberam & à nullo dependentem fecerit Deus, hæcque ipsa eiusdem sit donum, ad quam proinde neminem

par

par sit cogi, sed vnicuique liberum relinqui, vt in cuius libuerit, illius verba iuret.

Vt igitur libertatem nostram, hominibus diuinitus datam, conseruaremus, aduersus omnium orbe toto Regum potentissimum, insigni cum audacia, armis nobis agendum putauimus; causæ nostræ æquitate freti, dum nimirum innatam nobis & à Deo datam libertatem propugnauimus.

Atque ideo anno MDLXXVII. Ianuarij die XXII. Harlemiensibus solenni iuramento promissimus, vt, quotquot tum è sæcularibus, tum Ecclesiasticis in Romanæ religionis exercitio permanere vellent; nullum in eo à quopiam impedimentum paterentur. Artic. namque I. pactorum sic dicitur: *Quantum ad caput religionis; promittimus fore, vt Romana religionis exercitium Harlemij, tam inter sæculares, quàm Ecclesiasticos & Religiosos, tam viros quàm feminas, qui eandem exercere volent, futurum sit liberum & sine vlllo impedimento, turbatione & iniuria exercendum.* Hæc nostra sunt verba. In quibus mox sequitur: *Quisquis verò Romana huic religioni iniuriam, turbulam, aut impedimentum aliquod attulerit, grauissimas tamquam publicæ quietis perturbator, sine vlla conuentione vel indulgentia, poenas dabit.*

Eodem anno, XXII. Martij mensis, id ipsum Gocsanis & Sutbeuerlandijs, iureiurando art. I. promissimus.

Idem in quinto conuentionis cum Vltraie-
ctinis anno MDLXXIX. initæ articulo expref-
fum legere eft. Artic. verò 13. fic: *Vnicuique in
fua religione liberum erit exercitium; ac eiusdem
caufa, nullus aliquod à quoquam grauamen, malefici-
cium, aut vexationem patietur,*

Quin etiam apertiori Amfterdaménfibus,
anno MDLXXVIII. 8. Februarij die, promiffo
cauimus, dum artic. 1. dicimus: *In Amftero-
daménfi ciuitate, & omnibus eius territorij terminis
ac dominio, nulla præterquam antiqua Romana præ-
dubatur, docebitur, exercebitur religio.*

In conuentione autem Grauiení anno
MDCII peracta, fic art. 1. polliciti fumus: *Om-
nes Religiofi, tam viri quam femina, nullo excepto;
item omnes Catholici ciues & inquilini, in Catholi-
cæ religionis exercitio pacificè agere & manere per-
mittentur.*

Hæc autem fecimus, vt vnicuique plenam in
fide aflumenda libertatem faceremus. quam-
quam me fateri necesse fit, his nos promiffis,
eflo iureiurando firmatis, minimè fteriffe; ve-
rùm, non tam deliberata noſtra voluntate,
quam ſeditioſorum & perduellium quorum-
dam inſtinctu & ſuaſu. Putem autem, ſi addi-
ctam Catholicis fidem ſeruafſemus, futurum
fuiſſe, vt iam penè omnibus hoſtibus noſtris ſu-
periores eſſemus. Sed vt in multorum capitum
ac ſenatorum concilio fieri videmus, vt ſepè

vnus

vnus alterius sententiæ aut opinionioni acquiescere recuset; & quemadmodum nauis medios inter maris fluctus constituta, non rarò gubernatore etiam reluctante & inuito, vndarum & ventorum vi ad littus hostile eijcitur; ita & in Republica, quæ diuersorum capitum & opinionū colluuii constat, & in qua sæpè magis ex aliqua necessitate, ac vi exterioris admota. & contracta inconsiderantia, quàm maturis, deliberatis ac præmeditatis consilijs homines aguntur, vsu venire constat.

Quod quâuis homini, qui futura & euentura vsquequaq; ad plenum præuidere nequit, vt etiam addicta & promissa sua non rarò immutare cogatur, ignoscendum sit; attamen citra extremam & summam id necessitatem fieri non debet. quæ vbi premit & vrget, prius alteri promissa ad aliquod erunt tempus seponēda, cum videlicet ea, sine notabili reip. incommodo & damno præstari non poterunt. Atque hoc in casu, eorum violationem & infractionem vir prudens ignoscat oportet, cum maior vis ijs & potentia præualeat.

Vnde etiam contingit, vt, dū maius & inexpectatū de foris bonum nobis aduenit, priora minoris boni promissa, illius causā violemus. Etenim si maius illud præuidissemus, minus non promississemus; præsertim cum vi armorum quædam spondere & iurare compellimur,

quæ postea. è calibus & euentis quibuldam in-
exspectatis, notamus vniuerso & cōmuni reip.
bono repugnare. Cumq̃ue maius bonum mi-
nori prævalere debeat, & inexpectatum nos
damnum virgeat; fas & æquum videatur. prio-
res sponfiones, publicæ causæ boni, in quid me-
lius commutare.

Hæc vt ita se habeant. negare tamen non
possum. maiorem nos Catholicis Romanis li-
bertatem concedere oportuisse. atque adeò illi,
quam semper spectauimus & iactauimus. reli-
gionis libertati repugnare, quempiam aut ad
certam aliquam fidem assumendam, aut ab ea
quam aliàs assumpsit recedendum cogere, il-
lius causa eum persequi, & damnum inferre; aut
in eiusdem professione & exercitio, quæ vni-
cuique ita libera esse debet, nullus vt in sua tur-
bandus sit, perturbare; aut consuetudinæ alicuius
vim inferre; aut denique maiorem dominatum
exercere velle, quàm in homines ipse exer-
ceat Deus.

Et sanè petentibus à me Catholicis nostris
inquinis, quamam in re conscientia libertas
fita sit; an non in libera eius religionis, quam
mens & intactus noster interior optimam
nobis esse contestatur, delectione? quid respō-
deam nescio. Vti nec regibus. in quo nos ab
Hispanis quoad religionis exercitia inhibenda
discrepemus. Hispani namque Reformatæ re-
ligio-

ligionis exercitium prohibet: nos antiquæ Romanæ Catholicæ. in qua omnes maiores nostri iam inde à multis sæculis & vixere & mortui sunt. vsum proferimus.

Illi supplicia infligunt peregrinas religiones proficentibus: nos qui aliam præterquam nostram, & maximè qui Romanam profitentur, mulctamus. Quod dum facimus, omnes retid maiores nostros damnamus, ipsosque in posteris castigamus.

Illi graues & diras leges ferunt in eos, qui secum in fide non conspirant: nos sanguinariorum in Romanæ religionis, etiam in cellarijs & speluncis sub terra, & solarijs, cultores edictorum ferendorum finem nullum facimus. Si maiores nostri à morte resurgerent, & à fide sua primigenia & cum lacte nutricis imbibita desciscere nollent. nescio an non & illos decretis nostris premeremus.

Illi libros omnes, quibus peregrina religio traditur, proferunt: nos in eos qui Romanæ fidei libros, aut legunt, aut domi seruant. grauius animaduertimus. timeo sanè vt & in maiores nostros hac de causa animaduertemus.

Illi regnis & prouincijs suis vniuersos excludunt qui externam fidem sequuntur: nos Romanæ fidei cultores à quolibet magistratu, dignitate & munere publico arcemus. nescio an non & patres nostros, si in viuis essent, tamquam

Romanæ fidei defensores & propugnatores, arceremus.

Plenis faucibus, sexcentis libris, & nusquam non, Hispaniarum Regem sugillamus, quòd nos ad fidem susceptam deferendam compellere, aut eam quam animus nobis suscipiendam distabat, suscipere inhibere voluerit. Et nos, Romanos fidei suæ veteri renuntiare cogimus, cum tamen nos fateri oporteat, Romanam supra nongentos apud nos annos viguisse, antequam nupera Reformatio iam inde è Germania & Gallia ad nos commigrasset.

Sciscitantur à nobis, nec immeritò, quo eos iure nouem sæculorum possessione deturbemus, cum ipsi quinquagenaria Reformationis nostræ possessione ab Hispanis deturbari ac deiici nolimus? Quid ipsis ad hoc replicè, aliud non habeo, quàm, nostrum id Statum suo à nobis iure deposcere.

Regerunt hi rursus, Hispanorum quoque in his prouinciis Statum poposcisse, nulla vt alia, præterquam sua, religio permetteretur. Hanc tamen illatione plurimis olim libris impugnauimus, & quæ ipsi nunc vsurpamus axiomata (cum aliud quod respondeamus, nobis non suppediet, quàm è Status nostri re non videri, Romanæ exercitium religionis permitti) hætenus armis tum patriis, tum externis oppugnare contendimus.

Præter

Præter hæc nobis obiiciunt, Romanæ fidei hisce in locis cultores, primos aduersus Hispanum arma induisse, primos suo profugum Auriacum gremio suscepisse, ei que tutum apud se asylum præbuisse. Id quidē nos cōfiteri oportet, licet illis suæ exercitium religionis prohibeamus, qui tum auro, tum vita, primi libertatis nostræ, quæ modò pacificè fruimur, auctores & vindices exstiterē.

Ad Romanam tamen religionem provinciis nostris eliminandā, aliqua nos mouere ratio videtur: ne videlicet religionis huius efficaciam, vi, & exteriore cæremoniarum illius splendore (vti Aduocatus subveritus dicere solebat) rarissimi & amantissimi populares nostri pellecti paulatim, tandem ad illam accedant; itaque religionis huius, quam & Hispani profitentur, potentia & adminiculo, pristini sui Principis, Hispaniarum Regis, recordentur, & erga eum animis propendere incipiant. Quod certè patriæ libertati quæ nihil Hispanicum fert, & omnem erga eos affectum excludit, nimium quantum repugnaret.

Sed Romanos missos facientes. quid de confratribus nostris Arminianis. fidis nostris com-militonibus, veris patriæ libertatis nobiscum zelatoribus, & aduersus omnem Hispanorum potentiam propugnatoribus dicemus? quæ porro ratio nobis dicat & suadet, vt liberum

illis religionis suæ exercitium permittere nolumus. sed omnem conscientię libertatē. & liberam fidei suæ susceptionem n. ac professionem auferamus, Gommaro nostro ac Synodo Dordracenæ eos inuitos subscribere compellentes.

Orbe toto Hispanos inaudita & intolerabilis cuiusdam tyrannidis passim accusauimus, quod nos ad Tridentini Concilij obseruationem vellent compellere. & nos iam, non Catholicos solum Romanos. sed & fidos cooperatores nostros Arminianos, in Dordracenam Synodum vt iurent, eamque propugnent, cogere volumus. Quin & eousque nostra ascendit superbia & præsumptio, vt & Henrico Nassouio Auriaco Principi eam, quod in illam iuret, obtrudere non vereamur. Ecquis vnquam audaciorē impudentiorēue stuporem vidit? quid ad hæc respondere possumus?

Nec hic steterimus. sed vltcrius progressi. generalem prouinciarum Syndicum & Aduocatū, Arminianorum coryphæum, vnicū patrię zelatorem, tutorem ac parentem; sincerum, non fucatum aut fictum. & natum Hollandum, iuratissimum Hispani nominis hostem (cuius vnus sapienti ac solerti consilio astuque, cum ad extremum nostra iam redacta esset potentia. & annum fœnus ita graue, vt omnes nostri prouentus ei ferendo nimis quàm impares essent; factum est, vt potentissimus Hispania-

rum

rum Rex primus inducias & ab armis cessationem à nobis expetierit) neci dedimus & infami carnificis securi subiecimus. idque potissimum exterorum Gommaristarum, iuratissimorum communis prouinciarum nostrarum boni hostium, qui iam inde è Brabantinis partibus in has profugi, homines de triuio ac terre filij cum essent, post pauculorū annorum dignitatem & magistratum iam supra octoginta, etiam centum, in annos singulos de prouentibus suis florenorum millia percipiunt, suasu & instinctu. Vndenam verò hi ita rem fecerint, & hæc illis fors allapsa sit, aliis cogitandum & examinandum relinquo.

Quid ergo Arminianis, meritò de istac iniuria conquerentibus, respondeamus? quam vel verosimilem facti huius rationem illis reddamus? præsertim cum eos & omni magistratu excluderimus, illorumque in locum, in omnibus propè ciuitatibus, sartores, cerdones, veteramentarios, piscatores fabros ferrarios, cæmentarios, seriniarios, carpentarios, aliosque eius notæ triobolares gnathones, quibus res angusta domi, spes nulla foris, substituerimus. & hos vrbis gubernaculo ad nouimus, nullo alio nomine commendabiles. quàm quòd Gommarū mordicus tuerentur, vt horum operâ & adminiculo executioni mandaremus, quod perduellibus & publicæ quietis perturbatoribus nonnullis allu-

beret: probè gratari mendiculos hosce Gommaristicos magistratus nobis per omnia ad nutum, seu cereos fore obsequentissimos. neque enim eos aliud fuisse dicas. quàm impium quoddam & nefarium eorum. quibus propositum erat res nouare patriæ nostræ libertatem tanto sanguine comparatam pessumdare & euertere, eamq; noui cuiusdam Comitum seruituti & dominatui denuo subiicere, instrumentum.

Etenim, non sine insigni fortitudinis nostræ labe, fateamur oportet, nullum ab hominum memoria Dominum, Comitem, Principem, aut Regem, tantum in hæc prouincias earum quæ inquilinos iuris habuisse aut vsurpasse, quantū nuperus habuit Auriacus Princeps Mauritius. Imò nullum. etiam inter Hispaniæ Reges, futurum. qui adeò liberè, audacter, hominem nullum timendo, omnia priora nostra priuilegia, nullo excepto, sit (vt ipse) ibrogaturus: adeò vt absolutius & maius in hæc prouincias imperium habuerit, quàm superiorum Principum ac Comitum ullus.

Illo enim viuo, post Aduocati nostri mortem, velut incarcerari & mures in mulpula viximus. Etenim, toto induciarum tempore, adeò omnes terræ limites & accessiones nouis munitionibus & arcibus, in quas multi florenorum milliones sunt impensi, firmavit, validisq; militum præidiis communiuit (quos item ad

mini-

minimum oculorum nutum paratissimos, sibiq;
addictissimos, & per omnia habuit obsequen-
tissimos) vt illius vnus imperio, quod arma &
propugnacula prouinciarum omnia sua in po-
testate haberet, cuncta regerentur, & nos inui-
tos licèt, sibi parère cogeret.

Qui puro religionis & fidei zelo hæc cum
fecisse putat, næ ille sublimi eius ingenio & spi-
ritui iniurius est. illius enim religio, eius erat
magnitudo & potentia, omnis ad eam perueni-
endi via & ratio, gladius & arma; potens illius
Deus, sui ipsius amor, instrumenta bellica, vis,
exercitus, quos ad instar filiorum suo velut in
gremio habebat. Equidem per magnũ Iehoua,
Deum deorum iuro, si nulla, nisi Romanæ reli-
gionis adminiculo & medio, ad prouinciarum
harum imperium illi patuisset via, illam ipsum
non secus ac vestem nouam, haud illubenter
assumpturum fuisse. etenim multis Missarum
sacrificiis æquiualeat Hollandia. Et quis adeò
demens, vt terram hanc promissionis, ob non
assumptum Romanæ religionis velamen &
speciem, velit amittere? Maior sanè erat Mau-
ritij sapientia, quàm vt ob fidem quam nõ pro-
fiteretur, pretioso hoc monili carere vellet: ne-
uè adeò is despiebat, vt, ne Romanæ Ecclesiæ
cæremonias admitteret, hanc sibi è manibus
imperandi occasionem elabi sineret. Imò etiam
(iurare ausim) hebdomadatim peccatorum
confes.

confessionem instituit. & Romano cœnam
 Ecclesiasticam more percepisset, si hac illi via
 ad Germanicum Imperium, aut cerè aliud
 paulò inferiorum principatum aditus patuisset.
 Mihi credas velim, adeò is in Gommari ver-
 ba, aut Synodi Dordracenæ decreta non iur-
 rat, vt se illorum tuendorum causâ. non deo
 flammis tradidisset, vel alapam, aut irrogatam
 dicti mendacij contumeliam tulisset, sed ne vel
 minimam aciculâ, etiam in omnium Hollandi-
 carum, quotquot cogi possent, Synodorum, aut
 excerebrati Gommari gratiam, puncturam pa-
 ti voluisset. Vsq̃ue adeò is vecors non erat. Illa
 enim ei optima videbatur religio, quæ ad illius
 quam spectabat magnitudinis incrementum
 & promotionem maximè conducebat. Secus
 de eo qui opinatur, errat grauissimè.

Eandem quoque religionem profitentur
 & sectantur, quotquot ei Aduocati de medio
 tollendi suafores & instigatores fuere. Sum-
 mus illorum Deus, est compendium & honoris
 incrementum; religio verò, omnis illa per quam
 optatis eorum commodis, possessionibus, do-
 minatui aliqua fieri potest accessio. Imò, tam-
 etsi hanc religionē cacodæmones sectarentur,
 plenè eam nihilominus vlnis & ambabus mani-
 bus amplecterentur. Cælum ipsorum in terra
 est; aliud quippe nec expectant, nec esse cre-
 dunt. inter hominis enim, & iumentis aut bo-

his Hollar hici mortem nullum ponunt discrimen: & credunt firmiter, nullam, nec hanc mortalem, viram superesse aut expectandam. Ut mirandum non sit, illam ipsis religionem optimam videri: quæ ad destinatum illos finem & scopum optimè dirigit. Sic mercator illam sibi vitam compendiosissimam & optimam ducit, per quam maior peculio ipsius fit accessio, & annuus proventus maximè increfcit. Quisquis aliam Statibus nos regentibus religionem affricat, magnam illorum sagacitati, acumini, & prudentiæ irrogat iniuriam. Hinc toties eam vendere, abnegare, & abiurare non dubitabunt, quoties per aliam quamdã maior quæritus & cõmodi spes affulgebit. Imò nec Turcismum, Iudaismum, & proinde nec circumcisionem abnuent, si hæc illos fides ad scopum præfixum spectatas opes & honores conductura sit. Aliud quid de ipsis sentit aut opinatur, cæcutit. Asseuerare & iureiurando confirmare ausim, fore ut etiã parentes, vxorem, filios, Hollandiam, Deum ipsum venderent, quò votorum & intencionis sue redantur compotes. Exemplo tantum tibi sit, quod superioribus hisce annis, tam in Gallia, quàm Anglia machinatum est. quoties enim duobus illis Regibus nescientes venditi sumus! Testatur hoc immensa illa & regia, quæ Legati nostri domum retulere, quibusque suas illi facultates incredibile quantum adauxere, munera.

ra. Si tam facilè nos tradere, quàm vendere, potuissent. iam dudum Anglorum aut Francorum sub iugo gemuissimus.

An non isthoc in euentu longè satius nos esset Hispano subiici? Hoc tecum cogites obsecro, & simul intuere (reprimò me) Francorum leuitatem & inconstantiam, intolerabilem Anglorum arrogantiam, quæ gentes reliquas seuperipsemata & propudia præ se contemnunt. Illorum secures, cruces, patibula intuere, vtriusque gentis mores cum Hispanorum moribus compone.

Hispanorum mores te docebunt Siculi, Neapolitani, Mediolanenses, quibus tot annis Hispani sunt dominati, & etiamnum dominantur. Vide, quàm illis pacificè leniterque præsent, quanta incolæ & indigenæ in securitate & quiete agant, quàm omnis metus expertes, quàm ab vniuersis hostibus suis tuti, quanta domi pace potiantur, & toto dominatus Hispanici tempore sint potiti; cùm ante illum vix esset annus, quo non aut domestico, aut externo bello fatigarentur. Sunt hæc huiusmodi, vt & ad oculum videri, & manibus propè queant palpari; & orbe toto quàm notissima. Quam illorum fidem, sinceritatem, & in addicta semel fide tenenda constantiam docere quoque nos possunt nostri nuper è Brasilia reuersi; quos primum Hispani magna cum humanitate in fidem

& tutelam suam recepere, dein domum reuer-
 entibus de omnibus rebus necessariis prospere,
 & in Hollandiam non tamquam hostes,
 sed hospites & amicos, reuexere; nullus nostrum
 vel verbum contumeliosum & asperius, aut
 minimum maleficij signum, ab ipsis si passus;
 sed toto viæ tempore quasi socii, & vnus Regis
 subditi amicè beneuolèque sint habiti. Non
 possunt hanc nostri iam domum reuersi beni-
 gnitatem non vbiuis prædicare, & centuplo
 maiorem exspectatione se in hoste humanita-
 tem & affectum expertos, maiorem quoque be-
 neuolentiam, quàm in suis ciuibus & eiusdem
 secum gentis hominibus; plura denique be-
 neficia quàm addicta erant, percepisse, passim
 spargere.

Idem & in Bredanæ vrbis iam victæ & tra-
 ditæ pactis conuentis videri poterit. Etenim
 SPINOLA. copiarum Hispaniensium imperator,
 cum ex interceptis ex vrbe in castra nostra, & è
 castris vicissim in urbem missis litteris, quis re-
 rum nostrarum in vrbe status, quæ opidano-
 rum esset necessitas, didicisset; HENRICVM Co-
 MITEM DE BERGIS in urbem ad Gubernatorem
 emisit, qui amicè ei consuleret eam vt Regi
 quantocvùs traderet, etsi nostris è litteris iam
 tum nosset opidanis nonnisi in sex dies anno-
 nam superesse. quorum expirationem cum
 expectare, ac proinde nostros ad probrosissi-
 mas

mas & turpissimas conventionis conditiones
 adigere potuisset ; nihilominus ostendere ad
 oculū cupiens. Hispaniarum Regem tyrannorū
 more nō agere (quemadmodū nonnulli nostro-
 rum , & præsertim verbi diuini Prædicatores,
 plenis faucibus numquam non iactant) neue
 nos vt seruos aut mancipia velle habere , sed il-
 lum verè , etiā in contumaces vasallos & fi-
 lios , se patrem exhibere ; incredibili erga nos
 humanitate est vsus , sine vlla nos necessitate
 præuenit , & in victos benignum se victorem
 exhibuit. Quam etiā benignitatem declara-
 uit tum , cū præfidiarios nostros , non sine ip-
 sorum stupore , & magno nominis sui apud o-
 mnes gentes præconio , peramanter ac benignè
 habuit. Vnde numquam non eum prædicabūt,
 atque inprimis ipsam Infantem ISABELLAM,
 cuius maternis ab vberibus lenitatē hanc pro-
 fluxisse minimè dubitandum est , probè gnaræ
 hanc & patruelis sui Hispaniarum Regis , esse
 mentem. Vt nos de paterno Regis in nos & ha-
 ce prouincias affectu amoreque nefas sit du-
 bitare. has enim ille semper primariam coronæ
 suæ gemmam duxit , easque vt subigat , & ad-
 uersus plurimorum Regum . Principum ac Re-
 rum publicarū potentiam sibi vindicet & com-
 pareret , nullo hactenus sanguine aut auro peper-
 cit ; atque (vt Hispani vulgò dictitant) non a-
 ginta nouem prouincias suas propemodum de-

deseruit, quò errabundam hanc Belgicam ouiculam, ad Regium suum ouile, magno animi sui cum gaudio & voluptate reducat. Non id eò dico, vt Hispano nos subiiciamus; sed vt hinc liqueat, centuplo se hos benigniores erga nos præbuisse, quàm modò Franci in Italos, & olim in Genuenses, Siculos, Neapolitanos, Mediolanenenses præbuere; & millecuplo humaniores, quàm nos in Indos, quos nostrates nullo suo merito & nullius culpæ reos, inauditis supplicijs & incredibili cum immanitate, iubentibus Præfectis nostris, neci dederunt; id quæ non militari quadam petulantia aut licentia, sed præmeditato nostrorū consilio, & occultis ad hoc ipsum faciendum traditis litteris. Quod sanè Orientalis Indiæ societatis membra & Directores negare nequeunt. Atque hæc forsàn est causa, cur Admiralius noster Wittardus cum omnibus suis, parricidalis suæ feritatis pœnas Deo vindici dederit.

Non ignoramus etiam, quo in Orientis India modo in amicos nostros Anglos anno MDCCC. sæuierimus: quos manibus pedibusque vinctos, & è scopulis præcipites datos, membratim dilaniari vidimus. Anno verò post hunc tertio, alios de trabe suspensos aqua infusa propemodum suffocauimus. Aliorum quæque plantis pedum, manuum volis, & axillis ardentes facces admouentes, lento eos exerciticiaui-

L

mus

mus supplicio, & mille mortibus; quos tandem post omnem hanc carnificinam, securi subicimus. Hoc sanè ipsi negare non possumus; Angelorum quippe nomina, vti & ductoris illorum Gabrielis Towerfonij, orbetoto notiora sunt, quàm vt rem negemus. Ac licèt hanc Angli barbariem & carnificinam auro nostro excæcati, dissimulent & æquo ferant animo; non eo tamen minùs omnium bonorum animos hæc offendit, & omnium linguis carpitur. Non tanta Hispani in nostrates, iuratissimos suos hostes, crudelitate sauerunt, & feritatem exercuere, quanta nostri in amicos & confœderatos; vt posset Nero, & prisca Christianorum persecutores noua à nostris suppliciorum & tormentorum genera ediscere. Hoccine Batauicum est? hæccine Reformatâ religionem redolent? hæccine Christiana, imò & humana sunt? huiusmodi ne in barbaris quidem immanitatem videmus. Interim tamen mites & lenes haberi volumus, nostraque Hispanam barbariem ac feritatem clementiâ lenire; & cum Hispanorum tyrannidem nusquam non passim iactemus, quasi illius declinandæ gratiâ arma induerimus, illos cerrè barbarie & belluina immanitate longè transcendimus. Quod breui ad oculum me spero demonstraturû, vt sanguinarium Gomari spiritum, & inauditam omnium illius sequacium, & nos Anglis subiicere conantium

cruc-

truculentiam, orbis agnoscat & detestetur. Quid enim ab Anglis sperandum aliud, quàm, si semel absolutum in nos imperium obtineant, eadem illos nobis mensurâ mensuros, quâ Gommaristæ nostri ipsis apud Indos mensi sunt? Vtinam in memoriam & mentem reuocaremus, quo Angli olim modo in Francos sint grassati: ut interim de Francis nihil dicam, qui quales se in Flandros, Artesios, Hannonios, Luxemburgios olim præbuerint, lippis notum est & tonforibus. Licet enim ciuili hoc bello insignē & spe maiorem ab illis opem senserimus, ac nobis aduersus Hispanum bello certantibus supra centum ac duodecim florenorum milliones (credet posteritas?) Gallus erogarit; in eo tamen non tam rerum nostrarum accrementum cum, quàm Hispaniensis monarchiæ decrementum spectasse constat. Imò auratis hisce donis harum prouinciarum imperium sibi arrogare, & suam nos redigere sub potestatem, ut Artesios, Hannonios ac Flandros olim maiores eius reducere sunt conati, ante omnia intendit.

Horum ergo exemplo sapiamus. Beati & ter felices illi, qui fortunato & infortunato aliorum exemplo, agenda & cauenda sibi queunt ediscere.

Et quamquam non id agam, ut Hispanis nos ideo subdamus, cum tanto sanguinis & auri impendio nostra nobis libertas tot per annos

steterit; negare tamen non possum, si, vt exero
cuiam nos subiiceremus, extrema nos com-
pelleret necessitas, satius muld futurum, ad
pristinum nostrum Dominum Hispaniarū Re-
gem redire, quā vllum alium exterorum Re-
gem aut Principum deligere, vel priuatum
Comitem ac Dominum admittere. Hic enim
aduersus tum vicinorum, tum Hispanicam po-
tentiam, prouincias nostras tueri, & vim hosti-
lem propulsare per se non valeret.

Verū, haud dum huc extremitatis redacti
sumus; at, quamdiu & qua possumus, prouidā
sagaciūque prudentiā hanc à nobis necessitatem
amoliamur. tametsi fatear necesse est, me rei
nostræ non parum timere: id quē ob varias curæ
me timere cogunt, rationes. Quarum ea potis-
sima & maxima est, quod aduersarios nostros à
diuina potentia notabiliter videam iuuari &
protegi. Videas enim

Primò, quomodo EVCQVORVS Comes exi-
gua militum manu (pugillo penē dixero) Im-
peratorem, ab omnibus destitutum, aduersus
Ottomanni tam potentiam, Hungaros, Trans-
silvaniæ Principem Bethlinum, rebelles Bohe-
miæ Directores, Palatinum, Iagerendorffum,
& Durlachii. Hassi Brandenburgici. Anglorum
& nostrorum suppetias sit tutatus, quā pau-
cissimos aduersus potentissimos & innumeros
exercitus in aciem educens.

Secundò, vt idem Comes ad Danubiū pon-
tem, à sexaginta & amplius hostium millibus
circumvallatus, cum ipse vix vicena sub signis
haberet. gloriosissimè tamen cum suis euaserit,
& Vienna hostem discedere compulerit.

Intuere Tertiò, conflictum Pragensē: in
quo tot propè videbis prodigia ac miracula,
quot euentus. Primò, BAVARIÆ Ducem belli
imperitum, qui fortè nec hostem, nec arma um-
quam viderat; Secundò, BVCQVOYVM vulnera-
tum; Tertiò, Cæsarianos defatigatos & fractos;
Quartò, Bohemos acclui in colle, tormentis
belicis & vallis communitos. & Pragā urbem
copiosissimā à tergo pro vallo habentes; Quint-
tò, Cæsarianos toto corporum obnifu, hostem
in colle suo quiescentem vt ferirent, in cliuum
ascendere, & quidem angustum per callem
coactos; Sextò, hostium multitudinem, vt
qui Cæsarianos duplo penè superabant. Hæc
tamen omnia BAVARVS & BVCQVOYVS nihil
morati, manus conferunt, Bohemum Regem in
fugam agunt, Pragā, quam ne duplex quidem
exercitus expugnasset, vtpote quæ supra cen-
tum bellantium millia complecteretur, interci-
piunt. Hæc si humano iudicio pensentur, & iux-
ta militarium legum præscriptum. & peritorum
ex omni orbis totius gente ducum consuetudi-
nem examinentur, temerariū maximè & stul-
tum videatur, Bohemos tanta armorum, belli-

corum tormentorum, loci, quietis, copiarum tam equestrium quàm pedestrium prærogat uapraualentes à Cæsarianis impeti. Mirum ut non sit, veteranū alioqui militem BVCCYOYVM, initio à confligendo alieniorem, prælium diffusibile & propè detrectasse. At BAVARVS, plus Deo quàm suorum sis viribus, & hostiles prærogativas nequidquam moratus, collegam BVCCYOYVM ad manus cum rebellibus conferendas induxit; & superior euasit. Hæc omnium in ore, & memoria versantur.

Quartò, conflictum cum Durlachio & confederatis inuere. in quo primò Hispanicus & Tillianus peditatus in fugam pellitur, equitatus funditur, CORDVBA à suis met militibus recedere cogitur; Durlacenses contrà concatenatis ferro curribus, inaudito castrametationis genere, omni propugnaculo & vallo valentiore communiti, & aduersus omnem hostilem incursionem affirmati in tuto sunt; TILLIVS denique consternatus, quò se vertat aut quid agat ignorat. Et tamen post hæc omnia, CORDVBA & Tilliani hoste profligato superiores euadunt, & palmam referunt.

Quintò, considera, ut Halberstadus valentissimis copiis suffultus, & alin bar arrogantis Holofernis adueniens, Cæsarianos & Regios ceu paleas dissipaturus; prius in fugam agatur, quàm suos in aciem eduxisset, victumque an-

tè se videat, quàm hostem vidisset.

Sextò. hic ipse nouis iterum copijs firmatus, & omnibus rebus necessarijs quàm abundanti-
tissimè instructus, rursus à paucissimis Tillianis
funditur, fugatur, & castra sua diripi videt.

Septimò, vide vt CORDVBA haud procul à
Fleruaco à Mansfeldicis impetatur, eius equita-
tus distrahatur, peditatus perterritus propè in
fugam agatur; & nihilominus victor euadat,
quin & Mansfeldium prosequatur; cum ta-
men huius equitatus Cordubensem duplo su-
peraret.

Octauò, triplicem nostram aduersus Antuer-
pienses expeditionem in mentem reuoca.

Primam aurà temperatissimâ susceperamus:
sed vix Princeps cum suis naues conscenderat,
vix medio nauigatum erat die, cum, ecce, tan-
tum, tamque vehemens repentè exortum est
gelu, omnes vt naues ad nauigandum inutiles
& impotes redderentur; & subitâ ventorum
coortâ tempestate, ita illarum latera conqual-
fata, & ipsa classis magna nauium & hominum
cum iactura hinc inde ita foedè iactata &
distracta est; vt Princeps in subito hoc gelu,
tempestate, aquarum agitatione, Deum cæli
nosse, cumque (primùm fortè id ei fuit quam-
diu vixit) inuocare cœperit, vt qui tempe-
states, & ciere, & compescere, cum visum fue-
rit, potest.

In secunda, sub ipsa arcis (in qua vix centum præfidiarii armorum tractandorum potentes tum numerabatur) mœnia cùm penetrassemus, de repente coorta ventorum tempestas impedimento fuit, quo minùs scalas & alias machinas pontibus ac mœnibus ad mouere, & cembas aquis iniicere potuerimus; vt & cœpta abrumperet. & re infectâ domû nos reuerti oportuerit.

In tertia, integram propè noctem in ericeto à via errauimus, cumq̃ue perpluti & madidi vix tandem sub arcem venissemus, cœlesti quodam lumine perterriti & consternati eam aggredi ausi non sumus.

Nonò, considera, quomodo post Brasiliensium emporium, quod vulgò à *S. Salvatore* nuncupant, à nostratibus occupatum, classis, quam nostrorum auxilio destinaueramus, trimestri & ampliùs in Batavicis & Anglicis portibus ventum opportunum expectans hæere coacta sit; tamquam si nos tamdiu vento carere oportuisset, quoadusque Hispana classis felici & optato vento in Brasiliam appelleret, & antè opidum expugnaret, quàm nostrates locis auxilio venire possent: vt non nisi aliquot post expugnationem diebus nostra Pernambucû classis, per tempestatē & epibatarum morbos prorsus impotens (cùm centum & triginta epibatarum nauis, vix septem incolumes & valentes haberet) appulerit.

Deci-

Decimò, Bredanam obsidionem specta: quot illa fuit mensium, tot penè videbis miracula. Etenim MARCHIO SPINOLA Regiarum copiarum in Belgio ductor, in Gillseno pago, loco deserto & ericofo, non sine stupore omnium, castrametatur, secum diu deliberans quem potissimum locum adoriatur; nostris interea velut tempus dans & oportunitatem ad omnibus viribus & arcibus de omni re necessaria in annos plurimos prospiciendum. Tandem Bredam castris ad decem in circuitu leucas inauditum id haecenus) extensis & patentibus cingit. Nos interea eius ausus explodimus, eumque sua in oculis propè nostris valla & propugnacula per otium erigere patimur; nec plus mouemur, quàm si ea nos res minimè spectasset. Tandem nono post mense Regis in manus opidum traditur. In hac porro oppugnatione obsidioque permulti notanda sunt. Primò, quòd datum ab hoste, ad vrbi de necessaria in multos annos annonae prouidendum, tempus neglexerimus. Secundò, quòd SPINOLAM, cum vix quindecim hominum millia penes se haberet, non impedierimus. sed suos per otium aggeres & propugnacula facere & perficere, passi sumus. ne telum quidem mittentes. Teruò, quòd flumen quo Bredam inuigatur, arcibus in ripa erectis antè non communierimus quàm urbem vallaret SPINOLA. Quarto, quòd toto obsidionis

tempore, viante Mauritio, hostilia latissimè
 per decem leucas diffusa munimenta semel non
 simus ausi impetere, aut vllum propugnaculo-
 rum tentare. Quintò, quòd hostem omnem an-
 nonam & com meatum suum octo leucarum
 itinere, continuò carris ad castra conuehere
 necessariò coactum, semel adorti non simus,
 nedum vt interceperimus. Sextò, quòd eius e-
 quitatu, qui annonam aduehendam identidem
 stipabat, absente aggeres illius numquam simus
 aggressi, nullumque animi aut potentiae nostrae
 periculum fecerimus; nisi fortè sub Co-
 mitis Henrici Nassouij ducatu. Septimò quòd
 ab hoste vltro in aciem ad manus conferendas
 prodeunte laceffiti, illi occurrere ausi non si-
 mus, sed nostris nos castris tanquam obsessi
 continuerimus; cùm tamen & multitudine su-
 periores essemus, & suos illum aggeres, propu-
 gnacula & fortalitia, quae supra ducenta erant,
 praesidiario militetueri oporteret. Octauò, quòd
 totius penè Europae viribus, & Gallicis, Britan-
 nicis, Germanicis copiis roborati, & Veneto au-
 ro suffulti, vni Genuensi bellanti, & Infanti
 Bruxellae precibus insistenti, atque in solo Deo
 fiduciam locanti, praeualere velut enervus ne-
 quierimus. Nondò, quòd omnem propè Bataui-
 cam gazam in vnam Bredam insumpserimus; &
 supra vicanos florenorum milliones, re nulla,
 spe maxima, iam inde ab eo tempore, quo MAR-

CHIO Bruxellâ urbem obsidere cogitans egressus est, prodegerimus. Decimò, quòd post obiectas flumini moles, erectos hinc inde aggeres, aquarum latè stagnantium inundationem, irritò conatu, ac re infectâ domum redierimus. Vndecimò, quòd variis in castra hostilia emissis incendiariis, omnem conatum nostrû euentus sit frustratus, & nonnisi farinæ aceruo inferre noxam potuerimus. Duodecimò, quòd, cum nossemus in quot menses Bredanis annona sufficeret, nullum interim hostile opidum tentauerimus: nam nouem spatîo mensium potuissent haud magno negotio Vefalia, Rinberka, Grolla, Lingena, Oldenselia; aut quædam Flandriæ opida, putâ Dunkerka, Neoportum, Bruggæ, Ostenda de hoste capi; aut, expeditione saltem tentatâ, is cum probro à cœpto obsidio auocari. Decimotertiò, quòd non modicam Regibus Gallo & Anglo, aliisque sociis & amicis nostris, quibus obsidionem indubitatè soluendam addixeramus, intulerimus iniuriam, magnoq; illorû nomini & gloriæ orbe toto infamiae notam inuiderimus, tamquam si vniuersis viribus suis MARCHIONEM ad Bredâ recedendum compellere non potuerint. Decimoquartò, quòd nostrâ vniuersæ Europæ ignauitiæ & degeneres animos detexerimus, thrasónica quidem verba, sed opere & animositate casta; ac diuites sponssiones, sed rebus viduas;

dum;

dum sex & triginta armatorum millibus instructi, hostem eiusque vallos adoriri, aut aliquod generositatis nostræ specimen edere non præsumpsimus.

Intuere iam, obsecro, ærumnosum reip. nostræ statum. Supra sexaginta argenti milliones æs nobis alienū est. idq; ē pecunia à nostris mutuata, cuius in annos singulos scœnus creditoribus nos pendere oportet; vt taceam eam quam Gallo, Venetis, & aliis exteris mutantibus, pecuniam accepimus; item quinquagenos illos argenti milliones, & amplius, ab Orientali societate mutuo acceptos, & numquam refundendos; non quidem in ipsos pecuniæ dominos ac proprietarios, quibus societatis illius Directores (Maiores nominatur) per Capitaneos suos illam surripuerunt; non item in hos ipsos Directores, qui veri rerum furto surreptarum domini esse nequeunt. adeo vt omnis direpta pecunia Generalibus prouinciæ Statibus, tamquam bona derelicta, nullumque dominum agnoscentia, competat. Interim nullam Directores de his conquerendi ansam habent, cum omnis furto sublata pecuniæ dimidium Status illis non inuiti cedat. Imò verò Statibus illi gratias agere oportet. Primò, quòd bona illorum cum venia liberè sibi rapere & prædari licuerit. Secundò, quòd dimidiam rapinæ partem sibi cesserint; quæ nisi fuisset, sæpius societatem fo-

ro cedere oportuisset; imò ne modò quidem extra periculū est. Etenim omnis illius sors iam dudum disperiit; hinc, ne penitus intercidat, noua indies pecuniarum nomina contrahit.

Duodecimò, vide, vt Comes Mansfeldicus, cum Gallicis atque Anglicis copiis iam inde à Bredani obsidij initio expectatus, cum tempestatibus variis conflixerit; & post naues plurimas amissas, Anglos suos delumbatos, exhaustos & morbosos, mortuis quàm viuis similiores, in Hollandiam adduxerit, & vniuersæ provinciae inauditi hactenus morbi contagia intulerit; imò ipsemet actuaria in cymba, cum pauculis comitibus, vix sospesquaserit.

Decimotertiò, quis dicere auit, quid classibus nostris in Americā missis factum sit, vbinam tot naues variis sub nauarchis disperierint; quantū auria plebe in hanc expeditionem suasu nostro tam libenter erogati, irritò euentu dissipatū sit? Vniuersam pulsas Hispanis, subacturi Americam, Peruuiam, Mexicum, Brasiliam, videbamus, & ita rem ibi nostram acturi, vt Nouæ Hispaniæ loco Nouam conderemus Hollandiam, & gentes illas barbaras nostram & linguam & religionem (missis eo fine permul'is Euangelij nostri Ministris) Romanâ & Hispanâ proscrip'tâ, edoceremus. At in ventos hæc abiire molimina, vix centesimus domum reuertit; de reliquis quid actum sit, nouit Deus.

Deci-

Decimoquartò. tecum perpende, quam na-
 ues nostræ ante Dunkerkam. Deo castigante, à
 vento & oceano, & quidem in loco ubi tempe-
 stas rarior, sint passæ iacturam; ut pars malos
 præcidere sint coactæ, pars ad littus collisæ &
 exarmatæ in hostium potestatem deuenerint;
 cum hostiles ne rudentem quidem amiserint.
 Factum hinc, ut illæ nostris, à quibus velut ob-
 sidebantur, dissipatis & luxatis, liberum mare
 nactæ, sexaginta propè piscatorias nostrorum
 naues, & duas onerarias interceperint, quarum
 partem merfere, partem flammis absumpsere, quæ
 sanè iactura, quinque florenorum millionibus
 vix pensetur. Ut taceam ortum hinc in populo
 pauorem & consternationem, ut qui ea magis
 sit, quàm Bredæ amissione perculsus; viso, na-
 uium plurimas sine halecibus, reliquas cum
 pauculis domum rediisse. Auxit ea res non me-
 diocriter superiorem iacturam. piscatus quo-
 que omnis turbatus & dissipatus est, ac retia
 amissa: verendum ut sit, ut anno proximo pauci
 piscatum sint abituri; unde non vulgare vniuer-
 sæ prouiciæ obuenerit detrimentum.

Decimoquintò. ut Gábor Bèthlinus, secus ac
 iureiurando promiserat, & contra iectum cum
 Imperatore fœdus iam paratus nobis instigan-
 tibus, ut potenti cum exercitu in Cæsarianas
 prouincias irrueret, quò TILLIUM & WAL-
 STEINIVM Brunsvicensi ditione excedere coge-
 ret,

ret, ac Danorum Regi viam, qua nullo impe-
diente in Palatinatum penetraret, veluti ster-
neret. à Deo sit castigatus. etenim quatuor pri-
marij eius duces & velut atlantes, quibus amif-
sis nihil est, vno simul tempore ex hac vita ab-
ripiuntur. Seczius enim & alius violenta, &
ferro alieno; Butianius, & quartus, subitâ & re-
pentinâ morte ex hac vita sublati. In quibus
Gabor vindicem Dei cum Antiocho manum
sentire potuit: atque hinc sceleratam suam ex-
peditionem, ne fortè pares Deo pœnas daret,
abrumpere est coactus.

Decimosextò, Dei in hostes nostros propen-
sionem & nutum pondera. Classi Anglicanæ
nostras ipsi naues cùm iunxissemus, animis &
viribus concordibus Hispaniam petimus, Ga-
des insulā expugnaturi, & Afris illam dare pol-
liciti decimo tandem die, felici acti vento, etsi
non sine maris periculo, exscensionem fecimus.
Hac porro in expeditione, quædam nobis con-
sideranda sunt. Primum. cùm non pauci Angli
æquè ac nostrates exscendissent, & octo bellica
tormenta in terram exposuissent, sunt à præsi-
diariis Hispanis, quos sextuplo numero supera-
bant, primò quidem inhibiti vterius progredi,
dein prorsus in fugam compulsi. Qua in fu-
ga cæsi octingenti, & octo illa tormenta Hispani-
is cessere. Itaque occupato illo portu, sempi-
terna nostri & Britannici nominis cum infami-
a,

mia, excedere coacti sumus. Secundum, quòd,
 cùm Rex pro solitâ suâ prudentiâ, plures actua-
 rias & celoces in classis suæ Mexicanæ occur-
 sum, & quidem per diuersos cæli & altitudi-
 num gradus, emisisset. nuntiaturas ne Gadita-
 num, vti quotannis solet, portû subiret, sed vel
 Olyssiponensem, vel Corunensem peteret; classis
 Regiæ harum actuariarum ne vna quidem, post
 omnem eius per mare inuestigationem, occur-
 rerit. vade, cùm ex harum nonnullis, quæ no-
 stram in classem inciderant. Regis mentem in-
 tellexissemus classem ipsi nostram bipartitò di-
 uisimus, pars Olyssiponensem, pars Corunensem
 portum obsessuri, ne nostras Americana illa vl-
 latenus manus effugeret. quas haud dubiè non
 effugisset, si priùs è speculatoriis illis nauigiis
 Regis mentem intellexisset. Verùm quòd, Deo
 disponente, nullum horum in classem inciderit;
 hinc pro more Gaditanum portum petiit, ac fe-
 liciter sine vlla hostili incursione subiit. quod
 sine singulari Dei prouidentia & directione
 fieri non potuit. Quo in euentu confiteri nos
 oportet, Deum opt. max. Regis adfuisse cœpto,
 & nos per Regiam prudentiam decipi permi-
 sisse. Speculatoriorum ergo dispersio, & classis
 non inuentio, quæ Regi obfutura maximè vi-
 debatur, ipsa vt feliciter appelleret, in causa fuit;
 & illi Regiæ intentionis quam ex actuariis in
 manus nostras incidentibus didicimus, notitia,
 quæ

quæ (humanitus loquendo) in nostras eam manus tradere, nobisque prodesse debuisset, obfuit. ut videre & fateri nos oporteat, classem Regiam ideo non perisse, quia cymbæ eius speculatoriæ periere, Regisque bonum in eorum malo, & nostrum infortunium in fortunata illarum inuasionem situm fuisse. Et sicut nil ad victoriam magis conferre vulgò solet, quam hostilia prænosse molimina; ita nihil ad eandem hinc magis nobis obfuit, quam Regiarum intentionem nouisse. Quod sanè omnem humanum intellectum & sagacitatem longè transcendit, & à Deo solo provenire potest. Nihil hinc loquor de erogata in centum adornandas naues, & omnem illarum annonam impensa, de inutilibus eundo redeundoque factis sumptibus. prætereo & Anglorum luctum & querimonias, civium suorum tum in agro Gaditano cæsum, tum in Oceano præ morbis & tæbe consumptorum, amissionem plangentium; nec non frustranea militum & epibatarum stipendia: non examino, quis quæ ultra eis debentur, post reditum persolaturus sit, & an non hinc aliqua toto regno secutura sit commotio. non dico, quo nos huius expeditionis causas Anglimodo, diris omnibus sint deuoturi: ut taceam vindicem Dei dextram, quæ (si modò Deus sit & omnipotens) hanc iniustitiam inultam non sinet. Nisi fortè omnibus illis, suasu & exemplo

M nostrum,

nostro, eo satisfiat modo, quo nos nostris è Brasilia reducibus perfidè persoluimus. Hæ scilicet sunt Puritani & Gommaristici Euangelij, è sacris Bibliis depromptæ adinventiones & artes. hæccine Gommaristarum, Bogermanno Pontifice, in Dordracena Synodo accuratè ad verbi diuini amussim & normam efformata dogmata? Dij porrò talem terris auertite pestem, & plures id genus fruges nostra ne ferat tellus.

At vndenam nupera illæ clades & infortunium, rebus nostris antè tam feliciter & ad votum fluentibus, ortum habuerint, forsan ex me percontaberis. Dicam tibi quod sentio, candidè, batauicè, & sine fūco.

Primò, intolerabilis nostra iniustitia, quam Orientalis societatis Directores in India per suos exercuere, Dominum cæli indubiè ad iracundiam & à nobis auersionem excitauit: cum nostrates, totâ passim Indiâ, & variis sub Regibus. Indos incautos fraudulentis in casses suos verbis pertraxere, ac suis eos dein facultatibus & mercibus exspoliauerè. Dum, verbi gratiâ, anno MDCX. ductore Francisco Henricio Witarardo, Sinensibus centum maiorum regalium millia præsentè pecuniâ exsoluimus, alia verò ducenta millia per cambiû Bantani recipienda promissimus. quos, cum Bantanum suam ex fide data pecuniâ recepturi venissent, primum ver-

bis exploſimus, dein violenter inde, nî perire
 vellent, recedere compulimus. imò (quod lon-
 gè magis impium) naues illorum inter noſtras
 dum nauigarent, diripuimus, merſimus, & ve-
 ctiores omnes manus pedesq̃ue vinctos in al-
 tum deturbauimus. E qua impia & ſceleſta ma-
 chinatione plus centum argenti millionibus
 redactum eſt; vti ad oculum ipſas Directorum
 Orientalis ſocietatis rationes inſpicienti pate-
 bit. E quibus, annis MDCXVII. & proximo, na-
 uarcho & ductore Ioanne Theodericio Lam-
 mio, ſupra tres ducatorum milliones dire-
 ptos diſces. Quæ rapina innoxiiſ & inſontibus
 illata vlticem Dei in caput noſtrum dextram
 armat, vindictam expoſcit, & Batauicum to-
 to terrarum orbe nomen meritò exoſum &
 probroſum reddit. Prædatoria hæc negotiatio
 anno MDCX. primùm ortum habuit, quòd Dire-
 ctiores incredibili cum impenſa, ad ſui ſuorum-
 q̃ue tutelam, varias hinc inde conſtruere coacti
 ſunt arces, eiſq̃ue de præſidio militari proſpi-
 cere; quodq̃ue & aromatum in India pretium
 increſceret, hic verò ob immenſam illorum co-
 piam decreſceret. Itaq; Directores ſuis per In-
 diam ductoribus & nauarchis, obuios quoſque,
 nullo amici loci iûe & inimici cum diſcrimine,
 vt deprædarentur & exſpoliarent, præſcribere.
 Hæc porrò rapina, iam quindecim annis ela-
 pſis, adhuc in vſu eſt; nec finem inuenit. Vi-

deant hic cordati nostri ciues. Batavi iuxta atque alij, qui suas huic societati pecunias dedicarunt, quâ sibi monerâ à Directoribus persoluantur, direptis inquam & auectis misellorum Indorum facultatibus. Hac enim technâ & arte nisi societas sibi consulisset, iam plus viciis foro cedere & dissolui debuisset. Atque hæc est causa, cur Directores rationes dare nolint, nec, si velent, possint. Et esto immensum è rapina hac securum sit compendiû, fors tamè capitalis parum abest quin deperierit. Hæc videlicet ordinaria furtorû & rapinarû est merces ac præmia, cum præsertim cadum & sanguinis humani illis accedit auctoramentû. sic enim ipsi falsis assignationibus circumuentos Sinenses, facultatibus ac mercibus spoliauimus, & honesto amicitia & mercimoniis velamine neci dedimus. Factum hinc, ut opulentissimi & pecuniosissimi cuique Directorum societate paulatim exceßerint, prius sibi scripto ita cauentes, satis ut prodant vereri se. ne, si rapina illa aliquando innotescat & palàm fiat, à plurimorum linguis vapulent. Verùm hæc eos cautio aut stipulatio ab iniuncti raptorum restitutione veris rerum possessoribus facienda, non apud Deum, non apud homines excusabit: hæc enim nî fiat, re ipsi nec ipsorum heredes, in futuras generationes vniquam erunt securi.

Secundò, iniustitia nostra, quâ in Cæsarem

FERDI-

FERDINANDVM vsi sumus. dum Palatinus nostro suasu, auro, milite fultus, Bohemicum sceptrum Imperatori extorsit, sibiq̃ue præter fas & æquum, nullo iure vel verisimili nixus, sed manifesta ambitione actus arrogauit; veniente præsertim in partem. Ottomannica potentia, & impiò Bethlino domini sui interfessore, & iniquò dominiorum eius vsurpatore.

Nec hîc nostra stetit iniquitas; sed est longius progressa. Cæsari quippe vniuersas hereditarias prouincias sumus eripere conati, dum Hungariam, Morauiam, Lusatiam, Silesiam, Austriam vltiorem & citeriorem, & quidquid ad Imperij corpus vllatenus spectabat, aliis perduellibus, velut Orpheum Mœnadibus, discerpendum & dilaniandum dedimus. At, qui apertas id genus iniquitates exosas habet Deus Cæsarem aduersariis dissipatis, mirabili quodam modo tutatus est, ac non solum omnes illi prouincias & vrbes reddidit, sed & ad longè quàm priùs habebat, maiore potentiam euexit; id què copiis tam exiguis. vt ad Cæsari auxiliandum Deum cæli concurrisse, & iustam eius causam & pietatem respexisse sole meridiano clariùs appareat. Etenim fateamur necesse est, illustres has victorias & hostium depressionem Imperatori ob assiduas solum preces, & insignem in Deum fiduciam obtigisse. Nam, humani iudicij pondere rem librando,

fieri prorsus non posse videbatur, suorum ut aduersariorum manus Cæsar effugeret. At iuratus omnis iniustitiæ hostis Deus iniquorum consilia destruxit, & humanam nostram prudentiam confudit; itaque toti terrarum orbi impietatem nostram patefecit. Ad hæc Palatinum non tantum Imperio, sed & paterno Comitatu eiecit: adeo ut qui Imperator prius suo expellere satagebat, expulsus sit suo, & iam apud nostrates, ut extorris & inops Princeps, publico ex ærario alatur. Idque non aliam ob causam, quam quia impias hæc machinationes nobis consultoribus infelicitè suscepit, & quia Mauritium Principem auunculum habuit. Etenim Gulielmus Princeps Orengeus, ducta in uxorem Religiosa, imò Abbatissa Deo votis obstricta, permultas ex ea filias, & in his ipsam Palatini huius matrem genuit.

Tertiò, iniustitia & ingratitude nostra in communem patriæ Syndicum & Aduocatam, cuius prudenti cordatoque consilio, solerti sapientia, & auspiciis optatam nacti libertatem sumus, declarata. Cuius in morte duo potissimum consideranda sunt. Primum, nos hac Aduocati occisione Hispaniarum Regi longè gratissimum maximumque obsequium præstitisse; quod ille hanc ille facillè auri milione redemisset: nullum enim eo reperiebat in omnibus suis conceptibus euadendis, artibus & astu eludendis,

potentia

potentia enervanda, moliminibus infringendis, suadendo consulendoque solertiolem & verfutiolem; quique maiorem Regi noxam suis cōsiliis, quàm omnes nostri exercitus coniuncti armis, intulit. Alterum, quòd vnicum patriæ nostræ Atlantem, libertatis nostræ vindicem & basin, vnicum rebus in afflictis consilium & solamen in eo amiserimus: cuius prudenti directione omnes, quæ nobis impendebant militares seditiones impeditæ & sublatae, & in omnibus necessitatibus numquam nobis defuit pecunia; &, quo agente, omnium totius Europæ Regum ac Principum ita certò novimus arcana, ac si nostros in eorum conclauibus habuissemus amanuenses & scribas. Qui denique Anglicanum iugum, ceruicibus nostris Comitissæ Lecestrij temporibus imponi cœptum, solerti ingenio suo felicissimè ab eisdem depulit, & pristinae nos libertati restituit. vt vnica patriæ nostræ baculus, magnes, anchora, & turbidis in rebus clauus extiterit. Non sanguinem eius, vindictam aduersum nos & ingratitudinem nostram clamare credis? quem nunc aliis animum, ad re & sanguine patriam tuendam, futurum putas, cum tam indignè, ne dicam sceleratè, beneficia & labores compensemus? quid alia de nobis regna sentire existimas, aut quid sibi ab ingratitudine nostra expectent?

Quartò, iniustitia nostra, insigni mixta in-
gratitudine, elucet in ea quam in fratres no-
stros, quos Arminianos dicimus, ostendimus, in-
humanitate ac barbarie. qui, si verè loqui veli-
mus, vnà cùm Aduocato in causa sunt, vt nos
Gallus, Anglus, & nuper vita functus Mauri-
tius sub iugū non miserit & vt seruos sibi sub-
iecerit. Quamquā Mauritio agente, post Aduo-
cati necem, & Arminianorum oppressiōem,
grauiore sub seruitute genuimus, quàm omnes
Hispanorum subditi, qui maiore longè liberta-
te gaudent, quàm nos sub illo gauisī sumus; qui-
busq; pristina sua priuilegia integriora steterūt,
quàm nobis sub illo nostra. Obstupui, & non
sine lacrimis vidi, cū per vniuersas nostras
provincias, Arminianos omnes, qui sanè singu-
lis in ciuitatibus, optimi, ditissimi, & eminē-
tissimi ciuium erant, omnibus magistratibus
ac dignitatibus vno pariter tempore vidi de-
turbari, tamquam si Hispaniarum Regi palām
sacramentum dixissent; eorum verò in locum
fecerim vrbium, ne familiam suam quidem re-
gere, & vxores ac filios curare gnaram, substi-
tui. An non hoc tyrannidem sapit, & Hispanica
Inquisitione est grauius? interim tamen vt iusti
& placidi Batavi possim apud exteras haberi
gentes volumus. Sed eò iam res deuenit, vt, qui
hoc dicamur nomine, indigni censeamur.

Quintò, magis verò nostra se prodit iniusti-
tia;

tia, cum carissimam matrem, patriam inquam
nostram, opprimere ipsi & pessumdare incipi-
mus, certissimo totalis libertatis amittendæ, &
prouinciarum Anglorum tyrannidi subiicien-
darum, periculo nos exponentes. Quod ut fiat,
cum Anglo, per speciem necessariorum suppe-
titarum, pacti sumus, ut præter ordinarios, quos
in præfidiis habemus, & ad quatuordecim mil-
lia ascendunt, Anglos, alia viginti ac quinque
peditum, ac sex equitum millia, illius ære apud
nos alerentur; quorum in Geldria, Iuliacensi &
Cliuensi agro, locisque vicinis statio foret, &
quibus Rex ipse de suo stipendium persolue-
ret. Ut vniuersim quadraginta & quinque An-
glorum millia nostro in Belgio numeraren-
tur. Quis hanc technam non intelligat? quis
specioso hoc velamine libertatē nostram ven-
di ac proscribi non videat? an non hi, cum al-
luebit, nos oppriment, & iugum imponent?
Non satis, quid Angli spectent, nos edocuit
Lecestrius? itane præteritorum periculorum
nos cepit obliuio?

Hoc in consilio & machinatione, euidentia
perfidie, redicam patriæ prodicionis, argumen-
ta, eaque plurima, lucent.

Primum. ituc Achitopheles hi & patriæ pro-
ditores tendunt, ut Henricum Orengiæ nunc
Principem Anglis subiiciant, potentia. & au-
toritate quam habet exuant, ac ceu puerum

illorum velut ferulæ subdant. Verentur scilicet illius potentiam generositatē, illustria bello facinora, militum in ipsum propensionem, animum denique placidum, & his quæ rationis sunt accedentem. verentur adhæc, illo dominante, vt suam sibi in Romano-Catholicos & Arminianos sæuitiem & tyrannidem, vti factum hæctenus, exercere non liceat. Ideoq̃, sub necessarij subsidij prætextu, Anglorum Regem, ad eam quam dixi militū copiam, nostris in prouincijs alendam amplissima sponstone & fictis pollicitationibus præuijs, inducendū censuerunt. Aperiat, obsecro, Deus Principis oculos. & mentem suggerat, qua & inimicos supplantet, & nefarias eorum machinas subuertat.

Secundum horum prodigerum scopus est, Anglicanā iuuante potentiā & viribus, extorem Palatinum in dominum & Principem assumere: putant enim hunc, sororij sui Angli viribus & milite roboratum, aduersus Hispanorum potentiam nos nostraq̃e numquam non posse defendere quod cū sub Henrico Principe vt fiat desperent, & contrā Palatino dominante, maiora compendia & emolumēta sperent, hoc quod dixi machinati sunt, quò per Anglicanum hoc fœdus maris imperium conseruent ac stabiliant, itaq̃e omnium Regum sint domini. & sub precario illo Principe suam non impigrè rem adaugeant.

Tertium. ampla & speciosa ex Anglicano æ-
rario sperant munera, eminentiores dignita-
tes, Comitatus, Ducatus, & cum Anglorum ma-
gnatibus per nuptias affinitates. Huc vt pertin-
gant, per nouas has militum copias viam sibi
sternendam putarunt, vt sic pariter nos Bri-
tannicæ tyrannidi subiiciant. Cogitent hîc se-
cum patriæ incolumitatis amatores, quò nos
hæc tandem deductura sint, quò nostra abitu-
ra libertas, & quem libera nostra resp. ad sta-
tum redigenda. tum verò, quam non in Gallo-
rum animis Anglicana potentia excitatura sit
æmulationem. Auertat impia & scelestæ hæc
molimina, aut saltem ea bene vertat, Deus.

Denique, iniustitiam nostram euidentissimè
ostendimus in nautas & epibatas illos, qui Bra-
siliâ nuperrimè sunt reuersi, suoque opidum
S. Saluatoris, & primarias validissimasque
totâ Brasiliâ arces, sanguine, non sine omnium
gentium stupore generosè subegerunt; sed à
nobis, dum necessaria in tempore subsidia il-
lis mittere negleximus, deserti sunt. Vnde fa-
ctum, vt tandem inimico copiosa cum classe
aduenienti, postquam aliquousque Hispanam
vim & arma sustinuissent, honestis cum condi-
tionibus occupata prius loca reddere sint com-
pulsî. Hos verò iam domum reuersos nos san-
guinario & impio decreto, capitis damnaui-
mus, quasi si ultro, & non compulsi, sed velut
patriæ

patriæ proditores, Hispano arces & opida
cessissent. Quænam hoc nos docet Theologi?
nihil tale vniuersa Scriptura, aut Gentium lo-
quuntur historiæ. Duodetriginta mentium il-
lis debebatur stipendium, sed, quia ærarium ex-
haustum est, adeo id illis non numeramus. vt in-
nocuos etiam prodicionis insimulemus. Vt ve-
rò nostram aliquo modo clemētiam testemur,
Occidua societas mentis vnus stipendium &
non amplius, illis qui mille quadringenti vni-
uersim sunt, vt numeret permitimus, sub capi-
tis verò pœna, ne quid amplius eorum quis exi-
gat, interdicimus. Non pij, hoc est? quis vni-
quam tale quid tyrannus fecit? & hæc licet ita
se habeant, pij tamen & iusti haberi volumus.
Ne verò Præfectorum quispiam iustam suam
causam verbis tueatur, promeritam eorum
sententiam studio non proferimus sed premi-
mus, vt semper sibi metuentes taceant, nec pro-
teruē ius suum iactent. Et hanc tu Deo iniqui-
tatem inultam futuram putas? fieri sanè non
potest, vt, si modò aliquis sit Deus. hæc aliæ-
que huiusmodi iniustitiæ non tandem aliquan-
do dent pœnas. Si verò nullum sit Numen (vt
quidem suā Status nostri vitā satis produnt) mi-
rum sanè non est, tale quid eos moliri. Et, vt
nullum in orbe sit Numen, ipsa certè natura ab
omni nos iniustitia auocaret, ac proximo doce-
ret præstare id, quod ab alio ipsi nobis fieri vo-
lunt.

Apparet demum iniustitia nostra. in nupera illa viginti aut plurium navium Hispaniensibus mercibus, pecuniâ, & argento onustarum, (vorum pretium ad quatuor propè florentiorum miliones ascendit) suâsu & suggestione nostra facta ab Ang'lo inuasiône. Quas nî inuasisset, Anglicana illa classis expediri, Gades petere, classem Americanam in mari expectare minimè potuisset, quòd illi emittendæ domi deesset pecunia. vnde & militi & nauicularijs redactò ex hisce manubijs auro potissimè satisfactum est.

Dices mihi. omni qua fieri potest, via & modo, fas esse cuiuslibet hostem suum atterere, & damnum ei creare. Sed heus, nequid nimis: terminos rationis excedis; neque enim sacris id litteris edocemur. Liceátne, ad inimici potentiam accidendam & debilitandam, alium ad sanguinaria & iniqua molimina instigare? Florebant inter Angliæ & Hispaniarum Reges, iam abhinc multis annis pacta & confirmata. pax: amborum quoque Legati hinc & inde in vrbe Regia stationem in amicitiae tesseram habebant: habebant item Anglus Agentem suum Bruxellæ, & suum Infans Hispaniarum, Londini: Anglici denique mercatores indemnes. in Hispaniam suis vt amici & socij, merces vehabant & vendebant. Et nos, tot annorum pacem societatemque nihil morati, sed Machiauellica

qua-

quadam religione ducti, Anglis auctores fuimus
has vt naues sibi vindicarent. In quibus tamen
Galli mercatores millionis & amplius, vti &
nostrates alterius millionis se iacturam passos
occlamant: reliqua ad Brugeses, Antuerpien-
ses, Insulenses spectare pars dicitur. Inimici
merces vt impetantur ac diripiantur, non dis-
suadeo; sed vt verbis consilioque Anglos in-
ducamus, vt suorum amicorum, tamquam ho-
stium, temere & promiscue merces diripiant si-
bi que arrogent, nec Turcarum quidem edoce-
bit Alcoranus, non Iudæorum Talmud, deni-
que vix quisquam cordatus credat.

Regeres ad hæc, necessitate sæpè hominem
ad ea quæ numquam cogitarat, aut facere de-
creuerat, adigi: & illam hoc in casu vsu venisse.
Etenim cum (vt incredibiles impensas, & pluri-
mos florenorum milliones in classem illam An-
glicanam prodauctos taceam) sine aliquo nota-
bili pecuniarum subsidio, ipsa portibus An-
glicanis excedere non posset, quò Afris, iuxta
fidem ipsis prius datam, Gaditanæ insulæ pos-
sessionem tribueret; ac simul, illâ moras tra-
hente, euident esset periculum, ne commoda ad
aliam quam præterea conceperat expeditionem
peragendam præteriret oportunitas; denique
Deus opt. max. Angliæ ærarium exhaustum vi-
dens, plurimas in Anglicanos portus naues, pre-
tiosas plurimisque onustas mercibus inexspe-

ctatò;

Statò, tamquam unicam ad militi satisfacien-
dum rationem, submisisset; placuit hanc quo-
dammodo cœlitus submissam sortem & felici-
tatem ambabus vlnis amplecti.

Egregia sanè & acuta ratio, quæ Deum in-
auditiæ cuiusdam iniustitiæ auctorẽ facit: qua-
lis est haud dubiè, amicorum bona, ipsis etiam
inuitis, violenter inuadere, quò iniqua aduersus
alios amicos suscepta expeditio executioni pos-
sit mandari. Sic licebit quoque Statibus, quò
magnam pecuniæ sibi vim parèt. omnium ami-
corum suorum naues & merces deprædari, quò
sic Hispano Regi meliùs resistent: imò verò,
omnium vasallorum suorum, ac præsertim Ar-
minianorũ & Romano-Catholicorum, facul-
tates sibi arrogare. quibus & aduersus Hispa-
nam potentiam sese tueantur. & Gommaristas
locupletent. Verùm hoc & libris & scriptis di-
ctatisque omnium gentium legibus reclamatione,
nec vt verisimile Batauò mihi persuaderi po-
test.

At dices, Anglos in suprema sua necessitate
harum mercium diuenditarum pretio tantisper
vti; sed eas veris dominis, persoluto etiã scœno-
re, tandem restitutos. Est hæc Orientalis so-
cietatis Directorum techna & mos: qui tandem
aliquando illorum quinque & sexaginta, & a-
liorum octoginta vasorum auri, tam anno
MDCXIX. quàm XXI. vti & aliarum immen-
sarum

farum pecuniarum, annis superioribus à caris nostris iniquis, mutuo & ad depositum acceptarum, rationem reddituri, quin & usuram earundem persolaturi sunt; cum tamen hæcenus plenam nec sortis capitalis, nec usurarii quæstus rationem possessoribus nec de facto reddiderint, nec reddere velint, imò nec possint; quòd omnis illa auri vis aut in Directorum marsupia defluxerit, aut in auras evanuerit. Vt verear, ut eosdem & Angli imitentur, & aliquot tandè post sæcula exteris iacturam passis rationem omnium reddant.

Verùm exactius & propius paulò quid hisce quinque proximis annis nobis euenerit, iam disquiramus. comperiemus enim, plurima nos amisisse, vix autem quidquam vicisse; cum tamen Hispaniarum Rex proximè elapsò quinquennio

Primò, pseudoBohemorum Regem ante Pragam, per ducem suum BVCQVOYVM, Bavaricis copijs corroboratum, fuderit, & vniuersum Bohemæ regnum Cæsari restituerit; nec non Morauiam, & Hungariæ opida non paucà quæ iugum excusserant, suis sub Imperatoris potestatem armis denuò redegerit.

Secundò, per SPINOLAM in Palatinatu iuxta ac Iuliacenfi. Cluio, Montensi, Marciano, Raueburgensi territorio plusquam nonaginta tam opida, quàm arces interceperit, ac iuris sui

fui fecerit. Ac non solum externis hæc Principibus ac Statibus extorserit; verum etiam Penmutiam arcem, Iuliacum urbem, Monioniam, Bredam, (quæ loca insuperabilia ducebamus) nec non alia opida plurima, quæ nostris ipsi præsidis prædictis in provinciis infesta habebamus & munieramus, nostræ potestati ac manibus violenter eripuerit.

Tertiò, per GONSAL. DE CORDUBA, cui TILLIVS auxilio venerat, duos potentes Protestantium Principum exercitus, rebus omnibus necessarijs instructissimos, quos Brunsvico-halberstadius & Durlacensis Marchio ducebant, in Palatinatu fuderit ac fugarit. Mansfeldium verò, eiusdem GONSALVI ductu in Belgio propè deleuerit.

Quartò, Genuensium rempub. cui de præfidiarijs, armis, bellico commeatu vix prospectum erat, aduersus duos validos exercitus, Gallorum inquam Lesdiguerio Comestabili ductore, & Sabaudicæ Ducis, tutatus sit; exognata ab illis opida & arces varias armis suis recuperarit, & alia econtrà non pauca, Sabaudici iuris quæ erant, iniuaserit.

Quintò, ab oppressis & sub Grisonum onere gementibus Vallis Tellinæ Catholicis rogatus, ipsos non modò illorum è manibus liberarit, sed & pristinæ libertati restituit, à ser-

uitute, quæ plus Turcas quàm Christianos sapi-
ebat, vindicari.

Nos verò, Primò quidem S. Saluatoris, in
Brasilia, suis cum arcibus & propugnaculis o-
pidum improvisò inuasimus, & nemine im-
pediente interceptum dispoliauimus. Sed, cùm
triginta nauium classe illuc appulissimus, fœ-
dè, & nonnisi mutuo acceptis nauibus inde ex-
cedere, & domum redire compulsi sumus.

Secundò, sex & triginta nauibus, & quin-
is militum ac nauiculariorum millibus *Porto rico*
opidum quidem diripimus; arce verò nequid-
quam tentatâ, solâ prædâ contentos nos inde
recedere oportuit.

Tertiò, eâdem classe Minensem in Africâ
arcem inuadere tentauimus, sed septingentis
nostrorum desideratis oppugnatione desistere
coacti sumus; ac nauibus tribus & viginti, mili-
tum verò quatuor millibus supra ducentos
amissis, exarmatos & laceros, & vix vllò cum
compendio reduces nos vidit Hollandia.

Quartò, tres quoque in Antuerpiensem vi-
bem expeditiones mouimus; nullatenus eam
iam manus euadere nostras posse (ea nimirum
nostra erat potentia, machinæ & industria)
totâ passim Hollandiâ, etiam antequam solu-
remus, iactitantes; sed cœpta nostra cælitus dis-
turbauit Omnipotens, & gelu repentinum,

ven-

ventos, & tempestates in aciem velut produ-
cens, pro aduersarijs pugnavit. vnde omnis
spes nostra, vt fumus in ventum euanuit.

Quintò, omni nuper armorum impetu ac
potentiâ in Oldenseliam opidum conuerso,
octidui spatio ipsum expugnauius. Opidum
dico, pagum dixerim potius, quòd hostilem lo-
cus impetum nequeat sustinere, & SPINOLÆ
olim viribus ne ad quatuor ac viginti quidem
horas potuerit resistere. vnde etiam eius valla
& moenia solo æquauimus, quòd hostili impu-
gnationi ferendæ eadem non sufficerent. Ma-
ius quid, fateor, spectaueramus, nostrasque ad-
dictis à Dano Rege copijs turmas iungere: sed
cùm, quatuor Danorū legionibus, & aliquot e-
quitum millibus, quos nobis in occursum emi-
serat, antè, quàm nostris iungerentur, à TILLIO
ad interuersionem deletis, spes illa concidisset;
aliò mentem, ne nihil egisse videremur, con-
uertere oportuit. Itaque septimus ex omnium
conductarum domorum, & quintus ex agro-
rum pretio redactus nummus, quem nostri no-
bis ciues tam granteer erogarunt, dum illu-
strem aliquam illis spondemus victoriam, in
Oldenselianis fossis sepultus iacet & disperijt.

Sextò, iam abhinc diebus aliquot tria na-
uium millia instruximus. His primò Ganden-
sum propugnaculum mari imminens (*Saxeam*

vocant,) deinde aliud in alia Flandriæ ora tenueratis (cui nomen *Kieldrecht*) tentauimus; ut hac via patefacta, bina equitum & plurima peditem millia, in terram exposita, primò vniuersum agrum Wasianum, & exin Hulstium occuparent. Sed cum ventus, primùm propitius & fauens, post redditus esset aduersus, ne sexto quidem post die ad oram hostilem appellere valuimus. & tandem, post equos plurimos in nauibus præ æstu extinctos appulsi, reiecti ab hoste sumus, & multiplicem commeatus & instrumentorum bellicorum iacturam passi (ut omittam, duos in hanc expeditionem absumptos florenorum milliones,) & tandem irrita re fracti ac debilitati, sempiterna cum Batauci nominis infamia, vela colligere, & domum renauigare compulsi. Probrum inde augetur, quòd antè paulò, thrasonica quadam præsumptione, Galliâ & Angliâ totâ sparsissemus, trimestri nos spatio Brabantiam ac Flandriam vniuersam nostram sub potestatem redacturos. Sed superbiam nostram deiecit Deus tum, cum ad elata hæc molimina exequenda necessarium nobis eripuit ventum.

Adèò ut ne terræ quidem glebam toto illo quinquennio Regi abstulerimus, plurima verò amiserimus; ac potissimùm in Breda, quam inexpugnabilem putabamus. idque eò magis, quòd

quòd plurimo duorum Christianorum Regum
(vt alios Principes & Respublicas omittam) au-
ro & milite foueremur. Vt Hispanum in vna
Breda Reges duos, plures Principes & Respu-
blicas, & in Mauritio vniuersam Hollandiam
expugnasse, dicere iure queas. Ad infamiam
accedit, quòd, inspectantibus, & tantam Re-
gum & Principum manum sub signis habenti-
bus nobis, hostilibus verò castris per dena cir-
cumsecus milliaria diffusis, & minore quàm nos
habebamus, milite communitis, eam tandem,
ringamur licèt inuidiâ, subegerit.

Pluribus quidem tecum hîc agerem; sed lon-
gas Regibus esse manus, tenacem memoriam,
& acutas secures, non nescio, quare, cùm hæc in
præsens dicta sufficiant, finio. neque enim mor-
bidum corpus expedit nimis medicamentis ob-
ruere; sed paulatim, ex Physicorum mente, fit
motus, eo quæ diuturnior. Paucula medicamen-
ta, cùm tempestiuè ea dantur, ægrum recre-
ant; plurima, Galeno & Hippocrate testibus,
enecant. Hæc ergo fidelis expositio ac sincera
monitio mea si quem locum inueniat, diutur-
nam Reipublicæ nostræ salutem fore, ac ma-
gnam exinde prosperitatem successuram au-
guror.

Quid Buckinghamiæ Dux moliatur, quò col-
limet, liquidò videbis, si eius opera, intenta,

scopum pertimeris, & miram eius cum Palatino, illustre aliquod suorum connubium (intelligenti, pauca satis.) per eum sperantis, convenientiam, & occultam aduersus Principem & ductorem nostrum Henricum Nassouium, ac dulcem patriæ nostræ libertatem conspirationem & molimina perspicias.

Te itaque, Illustrissime Oregiæ Princeps Henrice, compello. Quid agas, quò te veritas, quos in sinu tuo & domi dracunculos & aspidas foueas, perpende; quorum venenatæ technæ, virulentæ linguæ & calami, amicorum tuorum principem Aduocatum securi subiecere. Feralem Excellentissimi Marchionis Hamiltonij mortem, nec non inexpectatum Iacobī I. Magnæ Britannæ Regis interitum, accuratius tecum expende. Aliena hæc exempla cautum te faciant. Satiùs longè est, cautum te faciant exempla maiorum; quàm te exemplum habeant posterī. Et felicitatis pars non minima est, aliena nos ex infelicitate & casu sapientiam discere, circumspectiores fieri, & infortunia declinare: ingens contrà calamitas & infortunium est, nostrâ vt calamitate alius cautior & fortunatior euadat. Quibus fidas, & quorum manibus fortunatum æquè atque infortunatum exitum tuum concredas, circumspice. Falli semel, humanum est; secundò verò decipi, stoliditas.

ditatem redolet, & in Principe vix ignoscendum. In sanguinem & cædes instigare te nolo, sed vt prudenter tibi caueas volo. Memento, quæso, omnem potentiam, maximè in bellis ciuilibus, multis esse obseptam laboribus, ac difficultatibus variis obnoxiam. Vide, ne à nimio externo milite, sub necessariarum suppetiarum velamine, circumuentus vmquam opprimaris, & tuam seriùs imprudentiam damnes. Vicinì Reges tamdiu suis sunt contenti, quamdiu vicino præualere nequeunt; at, semel vbi præualuerint, rationes illis non deerunt, ad regna & prouincias quascumque sibi percommodas, in potentia & domini accrementum, inuadendas: etenim sexcentæ semper ad hoc eis suppetunt rationes, quas scriniis suis occlusas teneant. Præterea nota illa intestinorum bellorum incertitudo, rebellium subditorum mutatio, eorumque qui semel legitimorum dominorum iugum suis à ceruicibus excussere, inpatientia identidem tibi ante oculos versetur. In bellis enim ciuilibus impudentissimum & audacissimum quemque semper nemo non sequitur: huic audacia armorum est loco, impudentia vallorum. qui primùm suos impetere riuales ac socios audet, is vt plurimum victor. Temporis adhuc perpende incertitudinem, omnium hætenus rebellium diffidentiam & ingrati-

dinem, utque illis magnitudo & potentia om-
 nis suspecta sit, & in omni rebellione ipsa sem-
 per placeat novitas; denique ipsam omnis rebel-
 lum coalitionis & congregationis certitudi-
 nem in continua versari mutatione, quam ho-
 mines inquieti & pacis optatae perturbatores,
 speratae suae prosperitatis & boni successus in-
 tuitu, assidue urgent & machinantur. Quisquis
 veteres evolvit historias, id in nullo non bello
 civili locum videbit habuisse. adeo ut in eo nul-
 lus sibi, aut ob potentiam, aut ob ampliores di-
 gnitates plus aliis possit polliceri: minimus
 quisque maximo par esse & dignitate aequari
 vult; nemo cedere maiori. etenim ubi semel le-
 gitimo ac nativo Principe suo repudiato, liber-
 tatem sibi, velut tunicam induere, nullum am-
 pliùs volunt dominum agnoscere, nullum ferre
 caput; suam cuique invident prerogativam,
 quamdamque in omnibus amant paritatem,
 in qua demum suae fructum libertatis situm ar-
 bitrantur. Et quamquam aliquod subinde ca-
 pu & superiorem agnoscant, id tamen nequit
 esse diuturnum. Considera & te ipsum pondera,
 quam frater tuus frequenter indigna ab Am-
 sterdamensibus sit passus, numquam quid
 quod ipsis displiceret, aggredi ausus; quomodo
 ipsi perpetuo eum obsequi, morem gerere,
 omnibusque ipsorum postulatis annuere oport-
 tuerit.

tuerit. Prudenter id & quàm consultissimè ab ipso factum, vtpote non ignoranti, omnem in populari gubernatione coryphæum ac principem à filo, id est ab impudenti perduellis alicuius ac sicarij audacia, dependere. Quod sanè nimis quàm durum & intolerabile est ei, qui naturâ Princeps est, ac nil nisi Principe & heroe dignum animo voluit.

Popularis ergo imperij incertitudinem & inconstantiam pluribus tibi nolo exponere; quod ea satis superq̃ te tibi nota sit. Prudentiam tibi det Deus, qua inimicos & amicos internoscere valeas. Sed quamdiu amicos tuos, per Galliam, Germaniam, Brabantiam extorres & profugos errare patieris? hæccine perpetua futura, dissimulatio est? & illiste fidere. quos etsi quotidie ante oculos habeas, maiore tamen & magis Vatiniano odio te prosequuntur & invidia, quàm omnes quos Hispania habet ciues & Proceres? Innata certè tibi est quædam de omnibus Hispanorum amicis ac fautoribus dissidentia: at plus diffidas oportet iis, qui sub specioso zelandæ patriæ libertatis prætextu, tuum & verorum amicorū tuorum interitum, malum ac ruinam, & quæsierunt hætenus, & etiamnum querunt. Simulatio sæpè, præsertim Principibus, necessaria est; at ea, cùm æquo diuturnior est, pares Hameltonio exitus causatur.

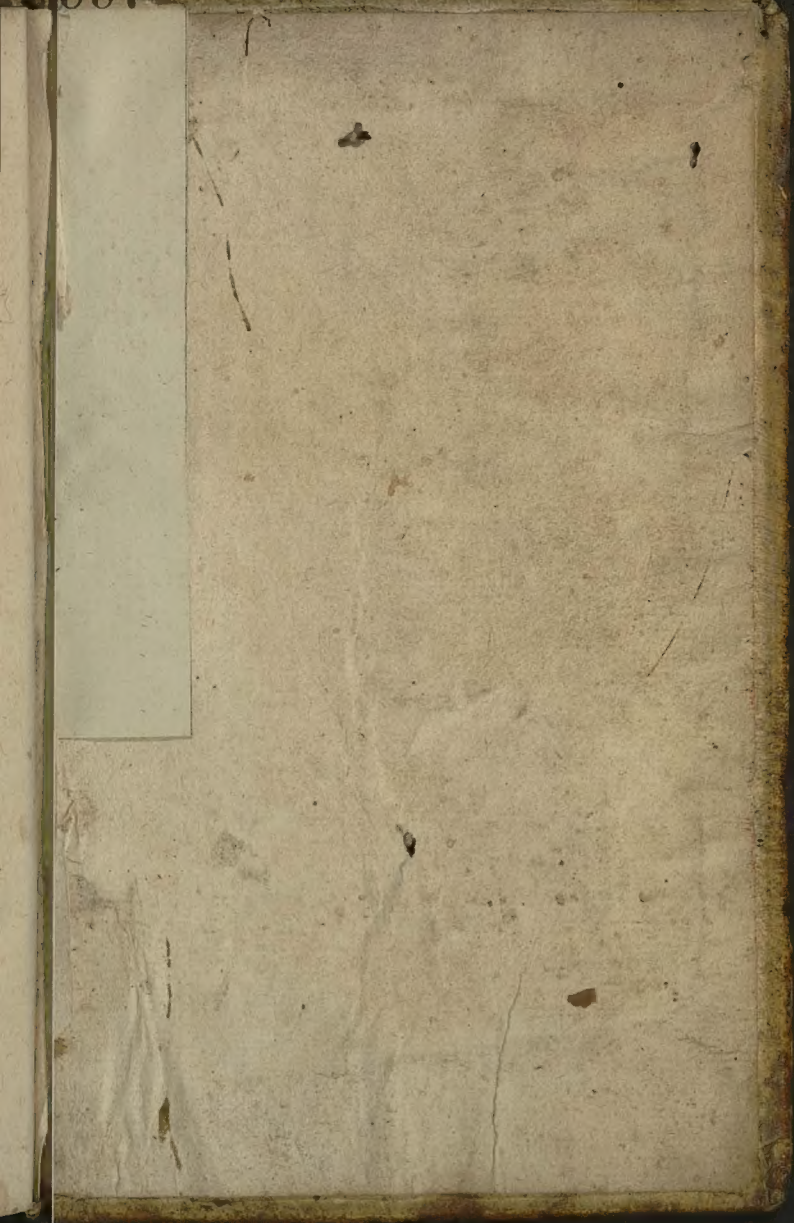
Pluribus Principe dignis virtutibuste Deus & natura beavit: unde veros & fidos à fictis ac vulpinis amicis dinoscere ut queas, tibi opto; nec non effusam ac munificam in omnes tibi ex animo beneuolos & addictos mentem, & manum largam. Tenaces animi suo, dum opus est, defensore destituuntur; & clausæ manus amicos sibi non comparant: prodigæ generosum produnt animum, suæque in necessitate sinceris & magnos amicos inueniunt. Finem igitur facio, felicia tibi omnia ex animo precatus, fidumque & minimè fucatum obsequium meum tibi addicens. noui enim te inter omnes qui tibi & à mensa & cōsilio sunt, hoc scriptore obsequentiorem famulum reperturum neminem, qui in omnibus quæcumque tui obsequij & commodi futura sunt, nulli vel minimum est concessurus.

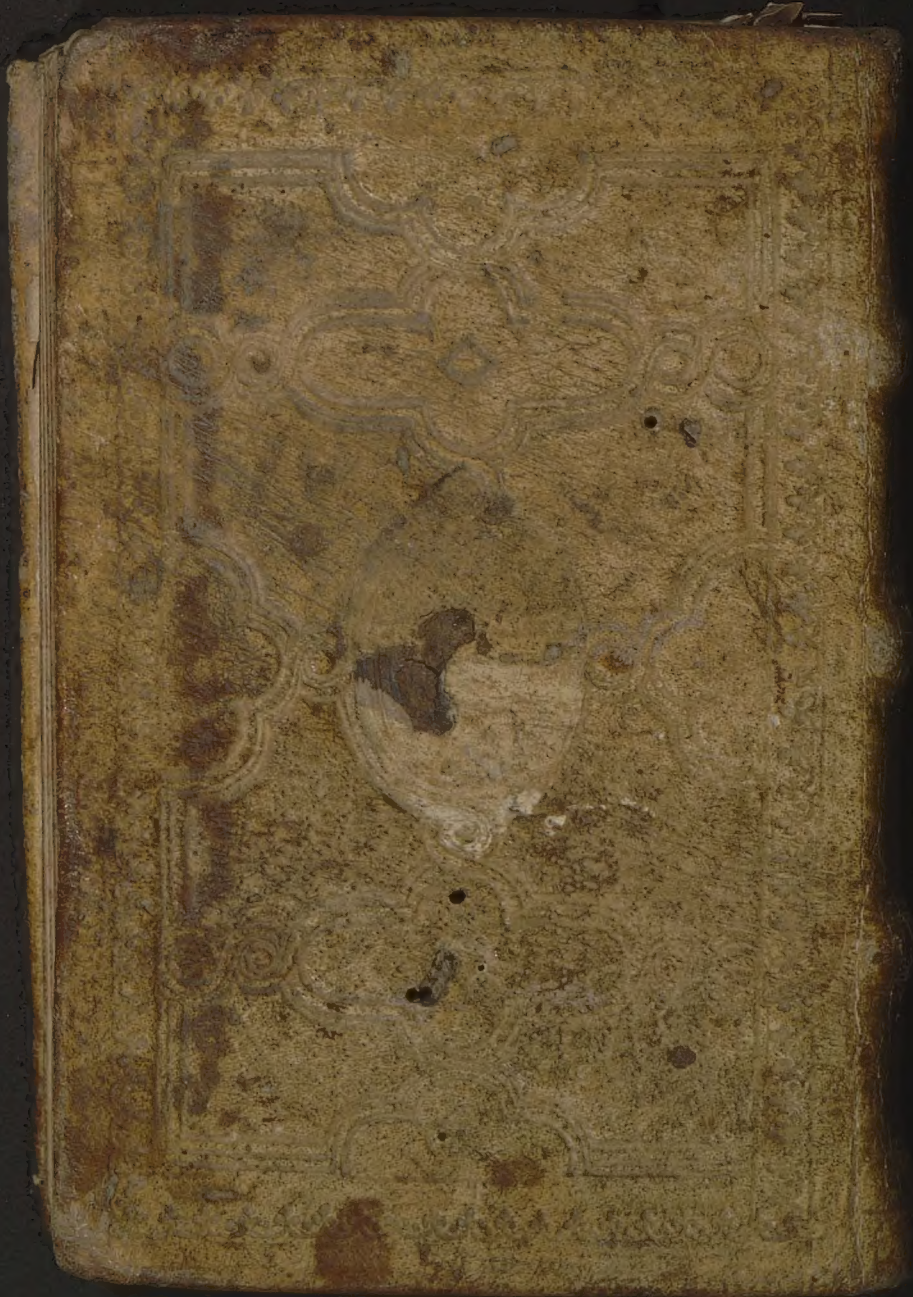
F I N I S.

99
&
ac
o;
ex
na-
ft,
ni-
m
ce-
ur
fi-
m
res
o-
ne-
un)
eft

Jaarboek van 1809

Mennerville